ΕΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ. — ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΤΗ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1870. — ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΑΤΕΠΕΙΓΟΝΤΑ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Η ΜΑΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΝΙΑΤΑΙ[1].

Β'.

«Τοῖς μὲν οὖν Λυκούργου χρωμένη νόμοις ἡ πόλις, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμείνασα, ἐπρώτευε τῆς Ἑλλάδος, εὐνομίᾳ καὶ δόξῃ, χρόνον ἐτῶν πεντακοσίων· κατ' ὀλίγον δὲ παραβαινομένων, καὶ φιλοπλουτίας καὶ πλεονεξίας παρεισδυομένης, καὶ τὰ τῆς δυνάμεως ἠλαττοῦτο· καὶ οἱ σύμμαχοι διὰ ταῦτα δυσμενῶς εἶχον πρὸς αὐτούς· ἀλλ' ὅμως οὕτως ἔχοντες μετὰ τὴν Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος ἐν Χαιρωνείᾳ νίκην, πάντων αὐτὸν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνα κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν ἀναγορευσάντων, καὶ μεταξὺ δ' Ἀλέξανδρον τὸν υἱὸν μετὰ τὴν Θηβαίων καταστροφὴν, μόνοι Λακεδαιμόνιοι (καίπερ ἀτείχιστον πόλιν ἔχοντες, καὶ ὀλίγοι πάνυ ὄντες, διὰ τοὺς συνεχεῖς πολέμους, καὶ πολὺ ἀσθενέστεροι, καὶ εὐχείρωτοι γενόμενοι) πάνυ βραχέα τινὰ ζώπυρα διασώζοντες τῆς Λυκούργου νομοθεσίας, οὔτε συνεστράτευσαν οὔτε τούτοις, οὔτε τοῖς μεταξὺ Μακεδονικοῖς βασιλεῦσιν, οὔτ' εἰς συνέδριον κοινὸν εἰσῆλθον, οὐδὲ φόρον ἤνεγκαν· ἕως οὗ παντάπασιν ὑπεριδόντες τὴν Λυκούργου νομοθεσίαν, ὑπὸ τῶν ἰδίων πολιτῶν ἐτυραννεύθησαν, μηδὲν ἔτι σώζοντες τῆς πατρίου ἀγωγῆς· καὶ παραπλήσιοι τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, τὴν πρόσθεν εὔκλειαν καὶ παῤῥησίαν ἀπέθεντο καὶ εἰς δουλείαν μετέστησαν, καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίοις, καθάπερ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἐγένοντο.»

(Πλουτάρχου, Τὰ παλαιὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιτηδεύματα.)

Ἡ πρώτη ἐποχὴ τῆς ἱστορίας τῆς Μάνης εἶναι σκοτεινοτάτη, ἀμυδρῶς πως διασαφουμένη ἔν τισιν αὐτῆς μέρεσιν ὑπὸ συγκεχυμένων παραδόσεων, καί τινων ἀποσπασμάτων φράγκου τινὸς χρονογράφου, διηγουμένου τοὺς ἀγῶνας τῶν σταυροφόρων πρὸς ὑποδούλωσιν τῶν ἀδαμάστων αὐτῆς φυλῶν. Ἀποκεχωρισμέναι τῆς Εὐρώπης ἐντεῦθεν μὲν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἐντεῦθεν δὲ ὑπὸ τῶν βράχων οἵτινες ἦσαν αὐταῖς ἀντὶ ὀχυρωμάτων, αἱ φυλαὶ αὗται ἐκληρονόμησαν πρὸς τῇ ἀνδρίᾳ καὶ τὰ βάρβαρα τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν ἤθη. Μόλις δὲ ὀψιαίτατα ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ πρώτου, ἐν ἔτει 867, καταλιπόντες τὴν εἰδωλολατρείαν, ἠσπάσαντο τὸν χριστιανισμὸν, καὶ ἐβαπτίσθησαν[1]. Κατὰ τοὺς Μανιάτας τὸ ὄνομα τῆς Μάνης παράγεται ἐκ τῆς λύσσης ἢ μανίας, μεθ' ἧς ἀδιαλείπτως ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πρὸς πάσας τὰς ἀπὸ τῶν ξένων ἐπιδρομάς· μάλιστα ὅτε οἱ σταυροφόροι ἀποβάντες κατεκτήσαντο τὴν Ἑλλάδα, καὶ διεῖλον αὐτὴν εἰς δύο μεγάλας ἡγεμονίας, τὸ δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ πριγκηπᾶτον τῆς Ἀχαΐας, οἱ Μανιᾶται μόνοι ἀντετάχθησαν ἐῤῥωμένως πρὸς αὐτούς. Γουλιέλμος ὁ Βιλλαρδουΐνος, ὁ μέγας τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἀρχηγὸς καὶ ἥρως, κατεσκεύασε δύο φοβερὰ φρούρια, ἐν Μάνῃ, καὶ ἐν Πασσάβᾳ παρὰ τὸ Γύθειον, ὅπως κατέχῃ τοὺς ἀδαμάστους Μανιάτας. Κατέστησαν δὲ καὶ πολλὰς βαρωνίας ἐν τῷ ἔσω τῆς Μάνης, ἐν αἷς οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Βιλλαρδουΐνου ἤγειραν πολλὰ τιμαριωτικὰ φρούρια. Ἀλλ' οἱ Μανιᾶται δὲν ἀπεκαρτέρησαν, ἀλλ' ἤγειραν ἀντικρὺ ἑκάστου φρουρίου πύργον βαρὺν μὲν καὶ ἄμορφον, ἀλλὰ πρόσφορον εἰς ἄμυναν καὶ ἔφοδον. Οἱ ἐν τοῖς πύργοις καὶ τοῖς τιμαριωτικοῖς φρουρίοις ἐπολέμουν ἀδιαλείπτως πρὸς ἀλλήλους, μέχρις οὗ οἱ σταυροφόροι ὑποχωρήσαντες κατέλιπον τοῖς Μανιάταις τὰς ἀκροπόλεις καὶ τὰ τιμαριωτικὰ φρούρια καὶ τοὺς πύργους, οἷς κατέστρωσαν τὴν χώραν, αἴφνης ὀλίγαις δαπάναις κεχορηγημένην συστήματι καταπληκτικῷ ἀμυντικῶν ὀχυρωμάτων, ἱκανῶν ἵν' ἀντέχωσι πρὸς τὰς ὕστερον ἐπελθούσας ξένων ἐπιδρομὰς, οἵτινες πλὴν τῆς Μάνης κατέκλυσαν πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. Παράδοξον δὲ ὅτι οἱ φεουδαλικοὶ νόμοι, οἵτινες οὐδὲν οὐδαμοῦ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος κατέλιπον ἴχνος, ἐῤῥιζώθησαν βαθέως ἐν αὐτῇ. Οἱ ἰθαγενεῖς Μανιᾶται ἀρχηγοὶ, οἱ διαδεχθέντες τοὺς φράγκους βαρῶνας ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν κτισθεῖσι τιμαριωτικοῖς κατοικητηρίοις, ἐξιδιοποιήσαντο τοὺς νόμους αὐτῶν, καὶ ἐγένοντο τὸ αὐτῶν μέρος ἀληθεῖς βαρῶνες δεκατεύοντες, φέροντες ἐπίσημα πελτάρια (écussons), καὶ ἰδίας σημαίας, καὶ περικυκλούμενοι ὑπὸ ὑπάρχων καὶ ὑπηκόων. Καὶ οὕτως ἐν τῇ μάλιστα ἐκτετοπισμένῃ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἑλλάδος κατέστη περὶ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα τελευτῶντα βαρβαρική τις ἀλλ' εὔκρατος ἀριστοκρατία, ἥτις διέμεινε μέχρι τοῦ νῦν ἀγροῖκος μὲν, ἀλλ' ἀκμάζουσα καὶ ἐνεργός.

Ἡ ἀγρία καὶ στασιαστικὴ, ἀλλὰ φιλόπατρις καὶ φιλοκίνδυνος αὕτη ἀριστοκρατία εἶχεν ἐπὶ δύο αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ 1472—1675, ἡγεμόνας τοὺς ἀπογόνους τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκίας τῶν Κομνηνῶν. Νικηφόρος ὁ Κομνηνὸς, ἔσχατος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Δαβὶδ τοῦ δευτέρου, περιπλανηθεὶς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος ἐπὶ μακρὸν εἰς Περσίαν, κατέφυγε τέλος εἰς τὴν Μάνην, περίφημον ἤδη καταστᾶσαν ὡς ἀπαράβατον τῆς ἐλευθερίας ἄσυλον· ἄλλως τε δὲ εἰλκύετο καὶ ὑπὸ τῆς μνήμης τῶν Κατακουζινῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, οἵτινες ἐγένοντο πολλάκις δεσπόται τοῦ Μιστρᾶ. Ὁ Νικηφόρος προσωρμίσατο εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βιτούλου, ἔνθα ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἀξίας τῆς φήμης καὶ τῶν ἀτυχημάτων αὐτοῦ. Ἡ δὲ συνέλευσις τῶν Μανιατῶν ἀρχηγῶν, ἥτις διετέλει ὀνομάζουσα ἑαυτὴν γερουσίαν τῆς Λακε-

[1] Συνέχεια ἀπὸ σελ. 290.

[1] Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, de Adm. Imperii part. IV.

δαίμονος, προσέθηκεν αὐτῷ τὸ ὄνομα πρωτογέροντος, ἢ πρώτου γερουσιαστοῦ, ὥτινι συνήπτετο ἄκρα τις ἀρχή, καὶ ὅπερ κατελείφθη κατὰ διαδοχὴν ἔκτοτε τῇ οἰκίᾳ τῶν Κομνηνῶν. Πολλαὶ δὲ ἐγχώριαι παραδόσεις διεφύλαξαν τοῖς ἐπιγινομένοις τὴν μνήμην τῆς περιόδου ταύτης παρὰ τοῖς Μανιάταις, μάλιστα δὲ τὴν τοῦ τρίτου πρωτογέροντος Στεφάνου τοῦ πρώτου. Τὰ χρονικὰ διαγράφουσιν αὐτὸν ἀνδρειότατον, ὡραιότατον, ἰσχυρότατον, καὶ δοξομανοῦντα, καὶ φιλοπόλεμον. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, 1537, οἱ Τοῦρκοι ἔφθασαν μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ Βιτούλου, παρ' ὃ ἐγένετο μάχη δεινὴ ἐπὶ δύο ἡμέρας καὶ δύο νύκτας. Τῆς δὲ νίκης τῆδε κἀκεῖσε ταλαντευομένης, ὁ Στέφανος ηὔξατο τῇ Παρθένῳ μοναστήριον, ἐὰν κατώρθου ἵνα κατισχύσῃ τὸν ἐναντίων. Τότε ἀπρόοπτος ἦλθεν αὐτῷ ἐπικουρία, ἡ εὐγενὴς Γερακάρη, ἐκ τῶν πρώτων δημωδῶν ἡρωΐδων τῆς Μάνης, ἥτις, προσδραμοῦσα μετὰ τῶν γυναικῶν τοῦ Βιτούλου, καὶ ἐκκαύσασα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸ τῶν ἀποδειλιώντων Μανιατῶν θάρρος, συνετέλεσεν εἰς τὸ ῥίψαι τοὺς ἐναντίους εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Στέφανος πρῶτος, ἐμμένων τῇ ὑποσχέσει αὐτοῦ, κατεσκεύασε προς βοῤῥᾶν τοῦ Βιτούλου μοναστήριον, ὅπερ διασώζεται μέχρι τοῦ νῦν ἡμίπτωτον.

Ἡ ἐκ τῶν ἀνδραγαθημάτων γενομένη τῷ Στεφάνῳ δόξα ἤγειρε κατ' αὐτοῦ ἀμείλικτον φθόνον, καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ἐν ἔτει 1545 ὑπό τινος τῶν ἀντιπάλων. Διότι, ἀποστατησάσης κώμης τινὸς παρὰ τὸ Ταίναρον, ὁ Στέφανος ἀντεπεξῆλθε μετά τινων ὁπαδῶν πρὸς τοὺς ἀποστάτας. Ἀλλὰ προδοθεὶς ὑπό τινος τῶν ὁδηγῶν ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν, καθ' ἣν οἱ μὲν περὶ αὐτὸν ἐφονεύθησαν, αὐτὸς δὲ θρασὺς ὢν καὶ ῥωμαλέος διέπραξεν ἵνα ἐκφύγῃ καὶ τραπῇ τὴν εἰς Βίτουλον ἄγουσαν. Ἀλλὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, καταπεπονημένος ὑπὸ τοῦ καμάτου καὶ τῶν πληγῶν, κατέπεσεν ἡμιθανὴς παρά τινα πηγήν, ἔνθα ὑδρευομένη γυνή τις Μανιᾶτις συμπαθήσασα ἐθεράπευσε καὶ ἀνεζώωσεν αὐτόν. Τότε ὁ Στέφανος διηγήθη αὐτῇ τὰ καθ' αὐτὸν, καὶ εἶπε τὸ οἰκεῖον ὄνομα. Ἀλλὰ κακῇ μοίρᾳ ἡ γυνὴ αὕτη ἔτυχεν οὖσα ἐκ τῆς κώμης, εἰς ἣν ὁ Στέφανος ἐξεστράτευσε, καὶ μαθοῦσα τὰ κατὰ τοῦτον ἐδολοφόνησεν αὐτὸν πίνοντα ὕδωρ τῆς πηγῆς δι' ἐγχειριδίου.

Τὸν Στέφανον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ἐπονομασθεὶς Στεφανόπολις. Τοῦτο τὸ ὄνομα, Στεφανόπολιν, καλοῦνται οἱ Κομνηνοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ταῖς ἐγχωρίοις παραδόσεσιν.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Στεφανοπολίδων Κομνηνῶν ἡ Μάνη ἐγένετο ἑστία καθολικῆς ἀποστασίας ἀπὸ τῆς Τουρκίας, ἧς ἄδηλον ἐξ οἵας συγκυρίας ἀρχηγὸς ἀνηγορεύθη ὁ δοὺξ τοῦ Nevers Κάρολος ὁ Gonzague, ἀπόγονος κατὰ σειρὰν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γηραιοῦ, ᾧτινι οἱ Μανιᾶται προσήνεγκον τὸ ὄνομα Παλαιολόγου, καὶ προὔτειναν αὐτῷ βούλευμά τι μεγάλης ἐπαναστάσεως. Ὁ πατὴρ Ἰωσὴφ de Tremblay, λίαν περιβόητος γενόμενος ἐπὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας Ῥιχελιέως, ἐκήρυττεν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ νέαν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν σταυροφορίαν, καὶ ἐξήρτυσε στόλον ἐκ πέντε πλοίων. Ἀλλ' ὁ μὲν καιρὸς τῶν σταυροφοριῶν παρῆλθεν ἤδη, ἡ δὲ φωνὴ τοῦ πατρὸς Ἰωσὴφ ἦτο φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Ἀναγκασθέντες ἵνα πολεμῶσι καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ πρὸς τοὺς ἔσω ἀντιπάλους οἱ Κομνηνοὶ ἠδυνήθησαν ἵνα διαφυλάττωσι τὴν ἡγεμονίαν μέχρι τοῦ ἔτους 1675· ὅτε, ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, ὁ ἀρχηγὸς Λιβεράκης ἠνάγκασε τὸν τελευταῖον τῶν πρωτογερόντων Γεώργιον ἵν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τῆς Μάνης. Παραλαβὼν τὸν ἐπίσκοπον Παρθένιον καί τινας μοναχοὺς τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ ἑπτακοσίους τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ὁ Γεώργιος, ἀπέπλευσε τοῦ Βιτούλου καὶ ἀπέβη εἰς Γένουαν, ἔνθα ἔτυχεν εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς. Ἡ δὲ δημοκρατία τῆς Γενούης παρεχώρησε τοῖς Στεφανοπόλισι Κομνηνοῖς τὴν ἐν τῇ Κορσικῇ Παονίαν.

Ἡ πρὸς τὸ ἀποικίζειν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εὐφυΐα ἀνεζωπυρήθη ὡς ἐκ θαύματος παρὰ τοῖς ἀποίκοις Μανιάταις. Ἐπειδὴ ἅμα ἀποβάντες εἰς τὴν Κορσικὴν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, οἵτινες τοσοῦτον περιεφρόνουν παρ' αὐτοῖς τὴν γεωργίαν, ἐπέδωκαν αὐτῇ ἑαυτοὺς οὕτω προθύμως καὶ συνετῶς, ὥστε ἡ χώρα τῆς Παονίας κατέστη μετ' ὀλίγον εὐφορωτάτη πάσης τῆς Κορσικῆς. Ἡ δὲ ἀποικία τῶν Ἑλλήνων, κυβερνωμένη ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη ὑπὸ τῶν Στεφανοπολίδων, εὐτύχησε καὶ ἐπέδωκεν οὕτως, ὥστε ἐπήγαγεν ἑαυτῇ τὸν φθόνον καὶ τὴν δυσμένειαν τῶν περιοίκων, οἵτινες, ἀποστάντες ἐν ἔτει 1729 ἀπὸ τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης, ὥρμησαν πανδημεὶ καὶ ἐλεηλάτησαν τὰς γαίας τῶν Ἑλλήνων. Τότε οἱ ἄποικοι Ἕλληνες κατέφυγον εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς νήσου Ἀγιάκιον, ἔνθα ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Ἰωάννης ὁ τέταρτος Στεφανόπολις κατέστησε τάγμα τριακοσίων ἀνδρῶν, δι' ὧν κατώρθωσεν ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης μεγάλα ἔργα, καὶ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς ἀποστασίας τῶν Κόρσων. Καὶ ὅτε ἡ Κορσικὴ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ δεκάτου πέμπτου ἐδόθη τῇ Γαλλίᾳ, οἱ Ἕλληνες ἀποικοι συνέβαλον πάλιν εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῆς νήσου καὶ ἐκληρώσαντο νέας γαίας ἐν Καργέζῃ, ἔνθα, καταθέμενοι τὰ ὅπλα, καὶ τραπέντες πάλιν εἰς τὴν γεωργίαν, ἀνέδειξαν τὴν πρώην ἄγονον ταύτην γῆν ἐπίσης εὔφορον τῇ Παονίᾳ.

Οἱ Στεφανοπόλιδες διετέλεσαν διοικοῦντες φρονίμως τὴν ἀποικίαν ὀνομαζόμενοι ἄρχοντες ἔξοχοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπολαύοντες πάντων τῶν δικαίων τῆς δυναστείας. Μόνοι δὲ αὐτοὶ εἶχον ἐξουσίαν ἵνα φορῶσι κοκκινοβαφῆ καὶ ἰάνθινα ἐνδύματα. Ὁ δὲ κλῆρος ἐδεξιοῦτο αὐτοὺς ἐν τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας ἔχων διὰ χειρῶν τὸν σταυρὸν καὶ τὸ θυμίαμα. Ἡ πατροπαράδοτος αὐτῶν ἀρχαία εὐγένεια καὶ τὰ δίκαια τῶν Στεφανοπολίδων Κομνηνῶν, ὡς κατὰ σειρὰν γνησίων ἀπογόνων τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Τραπεζοῦντος, ὡμολογήθησαν αὐθεντικῶς διὰ διπλωμάτων ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου δεκάτου ἕκτου ἐπιγεγραμμένων τὸν Ἰούνιον τοῦ 1778. Ὑπάρχουσι δὲ μέχρι τοῦ νῦν πολλοὶ μετέχοντες τῆς ἀρχαίας οἰκίας τῶν Κομνηνῶν. Λόγου δὲ ἄξιον ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐν Κορσικῇ Ἑλλήνων ἀποίκων προσθέτουσι τῷ τῆς οἰκίας ὀνόματι τὸ Στεφανοπόλιδα, ὅπως φανερώσωσιν ὅτι ἕλκουσι τὸ γένος ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀκολούθων τῶν Κομνηνῶν.

Ἡ δὲ ἀποικία ὑπάρχει εὐτυχοῦσα ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Κορσικῇ, διαφυλάτουσα τὰ ἀρχαῖα Μανιατικὰ ἔθιμα καὶ παραδόσεις, αἷς δικαίως ἐναβρύνεται· τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν καὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνῷ δὲ οἱ τελευταῖοι ἀπόγονοι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κομνηνοὶ ἀπεχώρουν τῆς Μάνης, ἡ ἀναρχία ἐπέσκηψεν αὐτῇ φοβερά. Καὶ ἡ μὲν Κάτω Μάνη, διήκουσα ἀπὸ Βιτούλου μέχρι τοῦ Ταινάρου, κατεφθείρετο ὑπὸ παντοίων ταραχῶν ἐπὶ τῶν Μαυρομιχαλῶν, ἡ δὲ Ἄνω Μάνη διεμερίσθη ὑπὸ ὀκτὼ ἀρχηγῶν, ὑφ' οὓς ἐταλαντεύοντο οἱ μικρότεροι ἀρχηγοὶ τῶν πύργων, ταραξίαι, φιλόνεικοι, ἀκαταδάμαστοι, ἁπλήστως πρὸς ἁρπαγὰς καὶ ἡρωϊκὰς πράξεις ἔχοντες, κλέπται ἢ πειραταὶ θρασεῖς, ἕτοιμοι ἵνα ἐπιχειρήσωσι τὰ πάντα ὑπὲρ τῶν φιλοδόξων καὶ διαμαχομένων αὐτῶν ἀρχηγῶν.

Τῆς θηριώδους ταύτης ἀριστοκρατίας ἐπεστάτουν ἰδίως οἱ Μουρζῖναι τοῦ Ζαρνάτου καὶ οἱ Μαυρομιχάλαι. Αἱ διαμάχαι καὶ οἱ πρὸς ἀλλήλους πόλεμοι τῶν δύο τούτων ἰσχυρῶν οἴκων διασαφοῦσι δεινῶς τὴν σχεδὸν μυθώδη ταύτην περίοδον, πολλὰ παρασχοῦσαν ἐπεισόδια τοῖς χρονικοῖς τοῦ λαοῦ, ἅτινα παριστῶσιν αὐτὴν στυγνὸν μίγμα ἐνεδρῶν, φόνων, φαρμακεύσεων, μυθωδῶν συμβάντων, δι' ὧν οἱ Μανιᾶται δὲν ἔπαυσαν λαμπρῶς ἀνδραγαθοῦντες καθ' ἑκάστην, διαφυλάττοντες τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν καὶ καταπλήττοντες τοὺς τυράννους τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Αὐπης δὲ ἄξιον ὅτι ἡ δημώδης ποίησις δὲν ἐπελάβετο ὑποθέσεως οὕτω γονίμου ἐπινοίας· διότι ἡ ποίησις δὲν ἠδυνήθη ἵν' ἀναφανῇ ἐπὶ τῶν βράχων τούτων, ἐν οἷς ὁ πρὸς τοὺς ξένους ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἀνεφύοντο ἀδιαλείπτως καὶ ἐν ταὐτῷ δεινότατοι. Ἡ δ' ἔλλειψις τῆς ποιήσεως καταδεικνύει ἔτι μᾶλλον τὴν Σπαρτιατικὴν τῶν Μανιατῶν καταγωγήν.

Ἡ δημώδης παράδοσις διηγεῖται πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ὁ Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Μουρζίνης ἀπηντήθησάν ποτε ἐπί τινος παραλίου ὀροπεδίου, ἔνθα ὑψοῦτο μικρὸν τῆς Παναγίας παρεκκλήσιον. Οἱ δύο ἀντίπαλοι προκαλοῦνται καὶ προσβάλλονται ἐμμανῶς, μονομαχοῦντες ἐπὶ δύο ἡμέρας. Αἱ πληγαὶ ἀμφοτέρων ἔσειον τὴν γῆν· τὸ δ' ἐκ τῶν τραυμάτων αἷμα ἠρύβρανε τὴν θάλασσαν· ἀλλ' οὐδέτερος τραυματίζεται θανασίμως. Καὶ ἤδη τοῦ ἡλίου καταδυομένου ἐκ δευτέρου, ἀφότου ἤρξατο ἡ γιγαντιαία μονομαχία, γυνή τις μελανείμων ἐπιφαίνεται τοῖς ἀνταγωνιζομένοις, καί, «Τέκνα μου, λέγει πρὸς αὐτούς, παύσατε μαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὁρμήσατε ἐπὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς καίοντας τὰς κώμας ὑμῶν!» Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἠφανίσθη.

Ἤδη αἱ μακρόθεν καταστρέπτουσαι πυρκαϊαὶ ἐπιβεβαιοῦσι τὴν θείαν ἀγγελίαν. Τότε δὲ ὁ Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Μουρζίνης σφραγίζουσιν ἑαυτοὺς, προσκαλοῦσι τοὺς ὁπαδοὺς αὐτῶν, καὶ ὀρμῶσιν ἀμφότεροι ἐπὶ τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Ἡ παράδοσις αὕτη διαγράφει πιστῶς τὸν διττὸν χαρακτῆρα τῆς ἱστορίας τῆς Μάνης, νῦν μὲν κακοπαθούσης ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν ἀρχηγῶν, νῦν δὲ σωζομένης ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας τούτων, καταστελλούσης, ἅμ' ἐπιφανέντων τῶν ἐχθρῶν, τὰ πάθη καὶ τὰς ἀντιζηλίας, συναστιζόντων πρὸς ὥραν καί τῶν μάλιστα ἀσπόνδων ἐχθρῶν.

Ἐπικρατήσαντες τῶν ἐναντίων κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Μαυρομιχάλαι κατέστησαν μόνοι ἡγεμόνες τῆς Μάνης· καὶ ὅτε οἱ Ῥῶσσοι ἐπεχείρησαν τὴν ἐν ἔτει 1770, στρατηγοῦντος τοῦ Ὀρλὼφ, ἀναστάτωσιν τῆς Μάνης, ὁ Ἰωάννης Μαυρομιχάλης ὑπεδέχθη αὐτοὺς ἐν Βιτούλῳ, ἦλθεν εἰς λόγους πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐκάλεσεν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπὶ τὰ ὅπλα τοὺς Μανιάτας.

Περὶ δὲ τοῦ Ἰωάννου τούτου Μαυρομιχάλου διηγοῦνται οἱ Μανιᾶται ὅτι, νέου ἔτι ὄντος, τῶν γονέων ἑορταζόντων τὸ Πάσχα ἕν τινι τῶν ἰδίων κτημάτων, οἱ Μουρζῖναι ἀνέθεσαν τὰ τείχη τῆς ἐπαύλεως κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, καὶ ἀνήρπασαν τὸν Ἰωάννην τότε δωδεκαετῆ ὄντα, καὶ παρέδωκαν τοῖς Τούρκοις, οἵτινες ἐνέβαλον τοῦτον εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἑπτὰ Πύργων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νομίζοντες ὅτι, οἱ Μαυρομιχάλαι, ἐλπίζοντες ὅτι ἀπολυτρώσουσι τὸν τίμιον τοῦτον ὅμηρον, ἔσονται μᾶλλον εὐμεταχείριστοι.

Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ὁ Ἰατράκης, πλοίαρχος ἐκ Βαρδουνίας, ἔπλεεν εἰς Ζάκυνθον μετὰ τῆς ὡραιοτάτης αὐτοῦ θυγατρός. Ἀλλὰ προσβληθέντες ὑπὸ Μελιταίων πειρατῶν, ὁ μὲν πατὴρ ἐρονεύθη ἀνθιστάμενος, ἡ δὲ νέα αὐτοῦ θυγάτηρ αἰχμαλωτισθεῖσα ἐπωλήθη ὑπὲρ τοῦ σεραΐου τοῦ σουλτάνου. Οἱ Ἰατράκαι ἦσαν γνωστοὶ ὡς κατέχοντες ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἰατρικάς τινας συνταγὰς, ὧν παρέδιδον τὸ ἀπόῤῥητον κατὰ διαδοχὴν τῷ ἐξ αὐτῶν γένει. Ὅτε δὲ ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰατράκου εἰσήχθη εἰς τὸ σεράϊον, ὁ σουλτάνος κατείχετο ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ, ὃν οὐδεὶς τῶν τότε ἰατρῶν ἠδυνήθη ἵνα θεραπεύσῃ. Ἡ νέα ἑλληνὶς ἀνεδέχθη τὴν θεραπείαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ σουλτάνος θεραπεθεὶς χαρίσεται αὐτῇ ὅ,τι ἂν αὐτὴ ζητήσῃ. Τοῦ δὲ λόγου αὐτῆς δεκτοῦ γενομένου, ἡ ἑλληνὶς αἰχμάλωτος κατεσκεύασε πότιμον φάρμακον κατὰ τὰς ἰατρικὰς συνταγὰς ἃς ἔμαθεν ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, καὶ κατώρθωσε τὴν θεραπείαν τοῦ μεγάλου ἀσθενοῦς. Τοῦ εὐεργετήματος δὲ τούτου ἠτήσατο μισθὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν ἑαυτῆς καὶ ἑνὸς τῶν ἑλλήνων αἰχμαλώτων, ὃν αὐτὴ ἐκλέξεται σύζυγον. Τότε οἱ εὐνοῦχοι, ἐπινεύσαντος τοῦ σουλτάνου, ἤγαγον αὐτὴν εἰς τὴν φυλακὴν τῶν Ἑπτὰ Πύργων, ἔνθα ἐταλαιπωροῦντο δέσμιοι πολλοὶ αἰχμάλωτοι Ἕλληνες. Ἡ νεᾶνις ἀνεγνώρισεν εὐθὺς τὸν υἱὸν τοῦ Μαυρομιχάλου ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ σώματος καὶ τῆς ὑπερηφανίας τῶν σημείων τοῦ προσώπου αὐτοῦ· καὶ ἀπαλλάξασα τῶν ἁλύσεων καὶ λαβοῦσα αὐτὸν τοῦτον ἄνδρα, ἀπέπλευσε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μάνην, ἧς ὁ λαὸς ὑπεδέχθη αὐτοὺς ἀγαλλόμενος καὶ τιμῶν.

Ὅτε οἱ Ῥῶσσοι ἀπέθησαν εἰς Βίτουλον, καίτοι ἑξήκοντα ἐτῶν ὤν, ἤγαγε τοὺς Μανιάτας πολιορκήσοντας τὴν Κορώνην μετὰ τοῦ Δολγουρούκη στρατηγοῦντος τετρακοσίων Ῥώσσων. Ἀλλὰ μὴ βοηθηθέντες ὑπὸ τοῦ Ῥωσσικοῦ στόλου, ἀπέτυχον τῆς πράξεως, μάλιστα ἐκ τῶν τῶν Μανιατῶν καὶ τῶν Ῥώσσων πρὸς ἀλλήλους ἀναφυειῶν διαφωνιῶν, εἰ καὶ μαλακῶς οἱ Τοῦρκοι ἀντέστησαν. Ἐξοργισθεὶς δ' ἐκ τούτου ὁ Δολγουρούκης ἐπέπληξε τοὺς Ἕλληνας, μὴ δυνηθέντας ἵνα κυριεύσωσιν ἐξ ἐφόδου τῆς πόλεως. «Ἔ, ἔ! τί δά! ἀπεκρίθη τότε ὁ Μαυρομιχάλης ὑπερηφάνως, τολμᾷς ἵνα λαλῇς ἐνταῦθα ὡς κύριος σὺ, δοῦλος ὢν γυναικός; Ἡμᾶς μὲν ἐμβάλλεις εἰς σφαγὴν, σὺ δὲ ἀσφαλίζεσαι ὄπισθεν τῶν τάξεων ἡμῶν. Ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι ἡγεμὼν ἀνθρώπων ἐλευθέρων· καὶ ἂν ἤμην ὁ ἔσχατος τῶν Μανιατῶν, ἡ κεφαλή μου ἦτο ἂν τιμιωτέρα τῆς σῆς.» Καὶ ὅτε οἱ Ῥῶσσοι ἐπανῆλθον εἰς Μάνην, ὅπως ἐπιθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν, ὁ Μαυρομιχάλης γενναίως ἐκινδύνευσε πάλιν ὑπὲρ αὐτῶν ὑποχωρούντων. Ἐπειδὴ ἐπὶ ὅλας τρεῖς ἡμέρας ἐμάχετο πρὸς τοὺς ἐγκειμένους αὐτῷ ἐχθροὺς δεκαπλασίους τὸν ἀριθμὸν ὄντας. Ἀνὰ πᾶσαν δὲ μάχην ἀπέβαλλε πολλοὺς τῶν μετ' αὐτοῦ. Τέλος δὲ φθάσας εἰς τὰ ὅρια τῆς Μάνης κατὰ τὴν εἴσοδον στενῆς τινος χαράδρας, διωκόμενος ὑπὸ δισχιλίων Τούρκων, κατέκλεισεν ἑαυτὸν ἐν τῷ νοτίῳ Πύργῳ μετὰ τῶν ἀπολειφθέντων αὐτῷ εἴκοσιν ὁπαδῶν, ἔνθεν ἐπολέμει γενναίως ἐπὶ δέκα ἡμέρας. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, ἀποκαμόντες μάτην, ἐπαύσαντο μαχόμενοι ὅπως κυριεύσωσι τῶν ἐρειπίων τούτων, καὶ δὲν ἐτόλμησαν ἵνα εἰσβάλωσιν εἰς τὴν φοβερὰν τῆς Μάνης χώραν. Ἀλλὰ πρὶν ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Μεθώνην, ἔῤῥιψαν εἰς τὸ πύργον τελευταίαν τινὰ βόμβαν οὕτως εὐστόχως ὥστε κατέβαλε τὸν ἐμπρόσθιον τοῖχον. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν ἐμπλέων αἵματος ἐρειπίων εἶδον τότε οἱ Τοῦρκοι ἐκπηδῶντας δύο ἄνδρας, ἀγνωρίστους, κεκονιορτωμένους, πλήρεις αἵματος καὶ τραυμάτων, τὸν γέροντα Ἰωάννην Μαυρομιχάλην φέροντα παιδίον τι. Ἦτο δὲ τὸ παιδίον ὁ ὕστερον γενόμενος περίφημος Πετρόμπεης, ὃν οἱ Πελοποννήσιοι ἐκάλουν καὶ ἔτι καὶ νῦν καλοῦσι βασιλέα τῆς Μάνης.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ῥώσσων, οἵτινες δὲν ἠσχύνθησαν ἵνα καταλίπωσι τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀποσταθεῖσαν Ἑλλάδα, ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα χιλιάδες Ἀλβανῶν ἐπέδραμον τὴν Ἑλλάδα, φονεύοντες καὶ λεηλατοῦντες πᾶσαν τὴν ἐντὸς τοῦ Ἰσθμοῦ χώραν, πλὴν τῆς ἀπροσβάτου Μάνης. Ἀπελπίσασα τὸ νικῆσαι τοὺς Μανιάτας, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐδοκίμασεν ἵνα ἔλθῃ αὐτοῖς εἰς λόγους. Διὰ δέ τινος πομπικοῦ φιρμανίου ἀπεδέχθη, ἐν ἔτει 1777, τὴν ἀρχαίαν αὐτονομίαν τῆς Μάνης, καὶ ἀφεῖλε τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ πασαλικίου τοῦ Μωρέα. Ἐν τῷ φιρμανίῳ τούτῳ ἐψηφίσθη ὅτι οἱ Μανιᾶται ἐκλέξουσι τοῦ λοιποῦ ἑαυτοῖς ἐλευθέρως ἡγεμόνα αὐτεξούσιον, φέροντα τὸ ὄνομα βέη, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὐδαμῶς λεηλατήσουσι τὴν τουρκικὴν χώραν, δασμοφορήσουσι δὲ κατ' ἔτος τῷ βασιλικῷ ταμείῳ 17000 γροσίων. Ἀλλ' οὐδεὶς βέης μνημονεύεται ὑποτελέσας τὸν φόρον, ὅστις κατὰ τοὺς Μανιάτας ἤνεγκε τῷ σουλτάνῳ πλείονα τουφεκίσματα ἢ γρόσια.

Πρῶτος τῶν νέων Μανιατῶν ἡγεμόνων μνημονεύεται ὁ Ἰωάννης Κουτουφάρης. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πάντες ἀπέθανον τὸν πεπρωμένον αὐτοῖς οἰκτρὸν θάνατον. Ἐὰν δὲ οἱ Μαυρομιχάλαι, ἰσχυροὶ, δημοτικοὶ, φοβεροὶ, μὴ ὠφελήθησαν ἐκ τῆς νέας καταστάσεως τῆς Μάνης, ὅπως ἀναλάβωσιν αὐτοὶ τὴν ἡγεμονίαν, ὑπὲρ ἧς μεγάλως ἐμόχθησαν, αἴτιον τὸ ὄνομα βέης, ὅπερ δὲν ἦτο ἱκανὸν ἐχέγγυον πρὸς τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν.

Ὁ Κουτουφάρης ἐκυβέρνησεν ἐπὶ ἑπταετίαν, καὶ ἐπεχείρησεν ἵν' ἀνατήσηται τὴν πεδιάδα τοῦ Ἔλους. Προσκληθεὶς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπορεύθη δι' ἀβουλίαν, καὶ ἅμα φθάσας ἀπηγχονίσθη.

Μὴ ἔχοντος δὲ διάδοχον, ἡ χήρα αὐτοῦ ἐκληρονόμησεν οὐχὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ βέη ἀλλὰ τοῦ καπετάνου, καὶ κατέστη περίφημος ἐκδικήσασα τὸν θανατωθέντα αὐτῆς ἄνδρα. Θέλουσα δὲ ἵνα πολεμῇ εὐτόλμως, ἀπέδυ τὰ γυναικεῖα ἐνδύματα. Τινὲς δὲ τῶν γηραιῶν στρατιωτῶν ἐνθυμοῦνται ὅτι εἶδον αὐτὴν διαπορευομένην ἔφιππον τὴν Μάνην, φοροῦσαν τὴν λαμπρὰν τῶν τότε Μανιατῶν στολὴν, ἀκολουθοῦντος τοῦ τάγματος αὐτῆς, ἐν ᾧ διέπρεπον πολλαὶ Μανιάτιδες Ἀμαζόνες. Λέγουσι δὲ ὅτι ἐπὶ δύο ἔτη παρεσκεύασε τοσοῦτον τοῖς Ὀθωμανοῖς φθόρον, ὅσον οἱ περιφημότατοι τῶν κλεπτῶν, μέχρις οὗ θελησάσης ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς Μαυρομιχάλας, οἵτινες, ὡς ἐνόμιζε, προὐκαλέσαντο τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὗτοι, στήσαντες αὐτῇ ἐνέδραν, ἐφόνευσαν πυροβολήσαντες.

Τὸν Κουτουφάρην διεδέχθη ὁ σύμμαχος τῶν Μουρζινῶν Τρουπιανὸς, ὅστις προσκληθεὶς καὶ αὐτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ὑποσχέσει τιμητικοῦ καφτανίου ἀπεστραγγαλίσθη, ὡς ὁ πρὸ αὐτοῦ ἄρξας. Τοῦτον δὲ διεδέχθη ὁ Δζανετάκης Γρηγοράκης, γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῷ ὀνόματι Δζανὶμ βέη (1789), ἀνὴρ γενναῖος, δημοτικὸς, νοημονέστατος, καὶ φρονιμώτατος· διὸ οἱ Μαυρομιχάλαι μόλις ἠδυνήθησαν ἵνα καταλύσωσιν πολεμοῦντες αὐτὸν ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη. Ἡ δ' ἐποχὴ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ νομίζεται μέχρι τοῦ νῦν δικαίως χρυσοῦς αἰῶν τῆς Μάνης. Διαπρέψας τὸ πρῶτον ἐπί τινας κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιδρομὰς ὁ Δζανετάκης ἐφιλοτιμήθη ἵνα παιδεύσῃ καὶ ἡμερώσῃ τὴν ἀγρίαν Μάνην· ἐπειδὴ κατεσκεύασεν ὁδοὺς, ἄτινες, καίτοι παραμελη-θεῖσαι, διατελοῦσι μέχρι τοῦ νῦν οὖσαι αἱ μόναι πορεύσιμοι κατὰ τὴν Μάνην· ἐπεσκεύασε δὲ καὶ ἀνέκτισε τοὺς κατὰ τοὺς παρελθόντας πολέμους πεσόντας πύργους, κατέστησε σχολεῖα καὶ εἰσῆξε τὴν ἐν Γυθείῳ ἀπὸ πολλοῦ ἐκλείψασαν βαμβακοκομίαν, ἥτις παραμεληθεῖσα κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν μόλις ἤρξατο ἵνα ἐπιδίδῃ πάλιν ἰσχάτως. Αἱ δὲ πράξεις τοῦ Δζανετάκη δεικνύουσι τί δύναται καὶ τί ὀφείλει ἵνα πράξῃ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀπαλλάξῃ τῆς βαρβαρότητος τὴν χώραν ταύτην. Ἀλλὰ καὶ αἱ μοῦσαι, αἵτινες ἔφυγον πάντοτε μακρὰν τοῦ ἀσύλου τούτου τῆς ἐλευθερίας, ἐπεφοίτησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Δζανὶμ. Ὁ Μανιάτης ποιητὴς Νικόλαος Νιφάκης ὕμνησε δι' ὀκτακοσίων ὡραίων στίχων τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης, ἥστινος διαγράφει ἐναργέστατα τὰς κώμας καὶ τοὺς κατοίκους. Τὸ δὲ ἀνέκδοτον ἔτι τοῦτο ποίημα εἶναι τὸ μόνον ἐναπολειφθὲν ἱστορικὸν μνημεῖον τῆς ἐποχῆς ταύτης τῆς Μάνης, καὶ σώζεται χειρόγραφον ἐν πολλοῖς μοναστηρίοις τῆς Ἑλλάδος. Ὁ μὲν κύριος Leake, ὅστις ἀπομνημονεύει ῥησείδιά τινα (Travel of Morea), εὗρε τὸ χειρόγραφον παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τοῦ Μιστρᾶ, ὁ δὲ κύριος Γεμενῆς ἐν τῷ κελλείῳ μοναχοῦ τινος τοῦ Μεγασπηλαίου. Ἀλλὰ μάλιστα ἐδόξασαν τὸν Δζανὶμ καὶ ἐπήγαγον τὴν πτῶσιν αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὀνειροπολήματα αὐτοῦ. Αἱ νῖκαι τοῦ Βοναπάρτου περιεβοήθησαν εἰς τὴν Μάνην. Ὁ Δζανὶμ ἔπεμψεν ἐν ἔτει 1796 τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ

αὐτοῖς ὅτι μεγάλως ἐκινδύνευον ἵνα συλληφθῶσιν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς, μαθούσης ἤδη τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν. Ἄλλως τε δὲ παρήγγειλε κρυφίως τοῖς προεστῶσι τοῦ Μωρέα ἵνα συνέλθωσιν εἰς Γύθειον καὶ συμβουλεύσωνται περὶ τῶν συμφερόντων τῇ πατρίδι. Εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην ἡ Λεβδία, ἡ Ἀττική, ἡ Ἤπειρος, ἡ Κρήτη ἔπεμψαν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν. «Φανήτω ὁ Βοναπάρτης ἐν Κερκύρᾳ μετὰ ἑξακισχιλίων Γάλλων μόνων, καὶ ἡμεῖς ἐγγυώμεθα τὴν Ἑλλάδα πρὸς αὐτόν,» ἀνέκραξεν εἷς τῶν ἀπεσταλμένων. Ἀλλ' ἡ ὥρα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας δὲν ἐσήμανεν ἔτι· διότι ὁ Βοναπάρτης περὶ ἄλλα ἤδη σπουδάζων, ἀνέβαλε τὴν ἀναστάτωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὅτε οἱ δύο ἀπόστολοι ἔπεμψαν τούτῳ τὰς ἀπαγγελίας αὐτῶν, ὧν εὑρίσκει τις ἐπιτομὴν ἐν τῇ διηγήσει ἣν ἐξέδωκαν τῆς ὁδοιπορίας αὐτῶν.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο καταλύει ἀξιοπρεπῶς τὴν πολυχρόνιον ἡγεμονίαν τοῦ Δζανετάκου. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Βοναπάρτου ἀποστολὴ τῶν Στεφανοπολίδων, αἱ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους εὐχαὶ καὶ ἀγῶνες αὐτοῦ, καὶ ἡ εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ συνεδρεύασα ἐθνικὴ συνέλευσις ἔδωκαν τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ μεγάλης κακοδουλίας ἀφορμάς. Ἐπειδὴ εἰσηγγέλθη πρὸς τὸ Διβάνιον ὡς γαλλίζων, καὶ ὡς αἴτιος τῶν ταραχῶν αἵτινες ἤδη ἐξεδηλοῦντο καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' εὐτυχῶς οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλοι αὐτοῦ ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὸν κίνδυνον, καὶ ἔφασε καταφυγὼν εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα διέζησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τιμώμενος παρὰ πάντων.

Τοῦτον δὲ διεδέχθη ἐν ἔτει 1805 ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ Κουμουνδουράκος, ὅστις, συλληφθεὶς κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπηγχονίσθη ὡς πειρατής. Μετ' αὐτὸν δὲ ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν τῆς Μάνης ὁ Ἀντώνιος Γρηγοράκης, γνωστὸς μᾶλλον ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἀντὼν-βέη, ὅστις ταχέως κατελύθη τῆς ἀρχῆς δι' αἰτίας ἃς ἀγνοοῦμεν. Τοῦτον δὲ διεδέχθησαν ὁ Ζερβάκης καὶ ὁ Θεόδωρος, ἀποθανόντες ἀμφότεροι ταχέως, ὁ μὲν ἐν τῇ εἰρκτῇ τῶν Ἐπτὰ Πύργων, ὁ δὲ δολοφονηθείς. Οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ Βιτούλου καὶ Τζιμόβου Μαυρομιχάλαι, ἀπαλλαχθέντες τότε τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν, ἐγένοντο αὐτοκράτορες τῆς ἀρχῆς κύριοι.

Πέτρος ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ ἐπονομαζόμενος Πετρόμπεης, ἀνηγορεύθη τέλος ἡγεμὼν τῆς Μάνης ἐν ἔτει 1811, ἐπιβαίνων τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους. Ἀνδρεῖος, ἐνεργὸς, ἀλαζὼν, φιλόδοξος, πολυτελῶς ζῶν, φιλοχρήματός τε ἅμα καὶ ἄσωτος, ἐνηδρύνετο μάλιστα τῇ ἀρχαιότητι τοῦ ἰδίου γένους. «Τολμᾷς, ἔλεγέ ποτε ὁ Πετρόμπεης, σὺ ὁ οὐτιδανὸς, ἵνα παραβάλῃς σεαυτὸν πρὸς ἐμέ, οὗτινος τὸ ὄνομα εἶναι ἀρχαῖον ὡς ὁ Πενταδάκτυλος τοῦ Ταϋγέτου;» Ἡ δὲ δύναμις τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλου, κρατυνομένη ὑπὸ πολυαρίθμων καὶ ἀτρομήτων οἰκείων, ἦτο τοσαύτη καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, ὥστε οἱ μὲν Τοῦρκοι ἐνόμισαν τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ πρόκλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες οἰωνὸν ἀγαθὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Διὸ καὶ ὁ καπετὰν πασᾶς, ἐλθὼν εἰς Βίτουλον ἐπὶ προφάσει τοῦ συγχαρῆναι τῷ νέῳ βέῃ, παρώρμα αὐτὸν ἵνα παραδῷ ἕνα τῶν υἱῶν ὅμηρον τῷ σουλτάνῳ σημεῖον ὑποταγῆς.

Τότε ὁ Πετρόμπεης προσεκάλεσε τοὺς ἐξ αὐτοῦ υἱοὺς, καὶ, «Ὀφείλω, λέγει αὐτοῖς, ἵνα ὑπακούσω· διότι πρέπει ἵνα κοιμίζω ὀλίγον ἔτι καιρὸν τὸν φόβον καὶ τὴν κακοβουλίαν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ἀνάγκη ἵνα εἷς ἐξ ὑμῶν κινδυνεύσῃ.» Τότε οἱ ἐξ αὐτοῦ υἱοὶ ἔδωκαν ἑαυτοὺς ὁμοθυμαδὸν ὅμηρους. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἔζη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μαυρομιχάλου γέρων τις ἱερεὺς τυφλός.— «Ἐλθέτω ὁ γέρων ἱερεύς,» λέγει ὁ Πετρόμπεης, καὶ ἐπιτάξας σιωπὴν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, ἵνα μὴ γνωρισθῶσιν ἐκ τῆς φωνῆς, προσεκάλεσε τὸν ἱερέα ἵνα δείξῃ διὰ τῆς χειρὸς τὸν ὁμηρεύσοντα. Ὁ δὲ τυφλὸς ἐπήνεγκε τὴν χεῖρα τῷ Κωνσταντίνῳ. —«Πορεύθητι ἀφόβως, τέκνον, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Πετρόμπεης. Ὁ Θεός με στερεῖ σήμερον σοῦ· ἀλλ' ἀποδώσει σε αὔριον τῇ πατρίδι.» Ὁ Κωνσταντῖνος, διατελέσας αἰχμάλωτος ἐπί τινα ἔτη, διέπραξε τέλος ἵν' ἀποφύγῃ τῆς φυλακῆς, καὶ ἀναχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔφθασεν εἰς τὴν Μάνην, ὅτε ἐξεῤῥάγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις.

Ἡ δὲ παρὰ τοῦ Πετρόμπεη τυραννία τῆς Μάνης, καὶ αἱ ἀπάνθρωποι πράξεις δι' ὧν ἠθέλησεν ἵνα παγιώσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, κατελέγχουσι τὸ πρᾶον ἦθος, ὃ ἔνιοι τῶν φιλελλήνων ἀπένειμαν αὐτῷ. Μαθὼν δέ ποτε ὅτι ἱερεύς τις ἔφθειρε νέαν παρθένον τοῦ Πορτογαλλίου, ἐπορεύθη ἐκεῖσε, καὶ, συλλαβὼν τὸν ὑπαίτιον, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς δύο τῆς νεάνιδος ἀδελφοῖς, καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἵνα ἐκθέσωσιν αὐτὸν δεδεμένον ὡς τὸν Προμηθέα τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Καραβοπέτρας, ἔνθα ὁ ἥλιος ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς πείνης. Διὸ καὶ οἱ ναῦται ἐξέκλινον ἔκτοτε τὸν περίπλουν τοῦ βράχου, προκειμένου αὐτοῖς φοβεροῦ κατοικητηρίου ἀπαισίων φασμάτων.

Ἀρχηγός τις ὀνομαζόμενος Τζούκλας, κύριος τοῦ φρουρίου τοῦ Βαθυᾶ, ἀκούσας ὅτι συνοδία τις πορευομένη ἀπὸ Γυθείου εἰς Βίτουλον, φέρουσα πολλὰ χρήματα, ἔμελλεν ἵνα διέλθῃ διὰ τοῦ καπετανάτου αὐτοῦ, ἐνόμισεν ὅτι εἶχεν ἐξουσίαν καὶ αὐτὸς, ὡς ἡγεμὼν τῆς χώρας, ἵνα δεκατώσῃ αὐτήν· καὶ ἐνεδρευσας ἔν τινι χαράδρᾳ ἤρπασε μέρος τῶν χρημάτων. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Πετρόμπεης προσέδραμε μετὰ πολλῶν στρατιωτῶν καὶ ἑνὸς κανονίου, καὶ ἐπολιόρκει τὸν Τζούκλαν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Βαθυᾶ. Ὁ Τζούκλας ἠμύνετο κρατερικῶς καὶ παραβόλως ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας, μέχρις οὗ τὸ κανόνιον διέῤῥηξε τὸ τεῖχος, οἱ δὲ πολιορκοῦντες εἰσήλασαν εἰς τὸ φρούριον. Ἀλλ' ἐνεποδίσθησαν ὑπὸ ἑτέρου φρουρίου, ὅπερ ὁ Τσούκλας κατεσκεύασεν ὅπως παρατείνῃ τὴν ἄμυναν. Καὶ ὅτε μετὰ πολλοὺς νέους ἀγῶνας ἐξεπολιόρκησαν καὶ τὸ δεύτερον τοῦτο ὀχύρωμα, οἱ εἰσελθόντες εὗρον σωρὸν πτωμάτων· διότι οἱ περισωθέντες τῶν πολιορκουμένων ἔκριναν ἵν' ἀποθάνωσι μᾶλλον ὑπὸ τῆς πείνης ἢ ἵνα παραδῶσιν ἑαυτούς. Μόνος δὲ ὁ Τζούκλας ἔλαθεν ἀποδρᾶς εἰς τὸ ὄπισθεν τοῦ πύργου αὐτοῦ βάραθρον. Καὶ ὁ μὲν Πετρόμπεης κατέβαλεν εἰς ἔδαφος τὸν πύργον· ὁ δὲ Τσούκλας κατώρθωσεν ἵνα ἀπέλθῃ ἀβλαβὴς τῆς Μάνης, εἰς ἣν ἐπανῆλθε μετά τινα ἔτη πλανώμενος, πενητεύων, ἐπαιτῶν ἐν τοῖς μοναστηρίοις, καὶ ᾄδων μονῳδίαν τινὰ, ἣν ἐποίησεν εἰς ἑαυτὸν δυστυχοῦντα, μέχρις οὗ ἀπέθανεν ἥλιος ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πύργου.

Ὁ Πετρόμπεης, καταστήσας ἐκποδὼν ἅπαντας τοὺς ἀντιπάλους, καὶ δημοχαρὴς ἤδη ὤν, δικαίως ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἀρχηγὸν νέας ἡγεμόνων διαδοχῆς. Διὸ προσέθηκε τῷ υἱῷ αὐτοῦ τὸ ὄνομα μπεηζαδὲ, ἤτοι υἱὸς τοῦ μπέη, ἡ μέλλοντος διαδόχου. Ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἐματαίωσε τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁ Πετρόμπεης ἦρε πρῶτος τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως (1821) μετὰ τοῦ περιφήμου Κολοκοτρώνου.

Ἔκτοτε παύουσι τὰ χρονικὰ καὶ ἡ αὐτονομία τῆς Μάνης· ἡ δὲ ἀπὸ τούτου ἱστορία αὐτῆς περιλαμβάνεται ἐν τῇ καθολικῇ τῆς Ἑλλάδος ἱστορίᾳ. Κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους πόλεμον οἱ Μαυρομιχάλαι ἐπεδείξαντο ἀνδρίαν ἡρωϊκήν. Ἐπειδὴ τεσσαράκοντα ἐννέα ἐξ αὐτῶν, υἱοὶ, ἀδελφοὶ, ἀνεψιοὶ καὶ ἐξάδελφοι τοῦ Πετρόμπεη ἔπεσον εὐκλεῶς μαχόμενοι ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἥρωες. Διότι ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι τροπαίου καὶ τῆς ἐν Θερμοπύλαις ἐνδοξοτάτης ἥττης ἕκαστος Ἕλλην, καπετάνος, ἄρχων ἢ ἁπλοῦς κλέπτης, φονευόμενος ὄπισθεν βράχου τινὸς, ἀποθνήσκει μεγαλοφρονῶν, ὑπερηφανῶν καὶ λέγων τι ἀξιομνημόνευτον πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους, πεπεισμένος ὅτι ἡ οἰκουμένη ἅπασα ἀποβλέπει εἰς αὐτὸν καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ θρυλληθήσεται ὑπὸ πάντων. Ὁ βεηζαδὲς, ὁ ὡραιότατος τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἅπαντες μαρτυροῦσιν, καταληφθεὶς ἔν τινι ἐν Καρυστῷ τῆς Εὐβοίας ἀνεμομύλῳ, καὶ μετὰ λαμπρὰν ἄμυναν περιζήσας μόνος τοῦ τάγματος αὐτοῦ, ἀναβαίνει εἰς τὴν στέγην τοῦ ἀνεμομύλου καὶ κατανεύων τοῖς ἐφορμῶσιν ἵνα παύσωσι πυροβολοῦντες, διήλασεν ἑαυτὸν τῷ ξίφει, κραυγάζων· «Τοῦρκοι, οὐδέποτε ζωγρήσετε τὸν υἱὸν τοῦ Πετρόμπεη!» Ἕτερος δὲ υἱὸς τοῦ βέη, ὁ Κυριακούλης, περὶ οὗτινος ἡ δημώδης παράδοσις οὐδέποτε λέγει τι μὴ ἀναμμιγνήσκουσα τοὺς θαυμαστοὺς αὐτοῦ ῥώστακας, οὓς συνέπλεκεν ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς, ἐναύλωσε πλοῖον καὶ ἤγαγε πολλὰς ἑκατοστύας Μανιατῶν βοηθήσοντας τῷ Σουλίῳ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπαίσιον μάχην τοῦ Πέτα ἐξεδλήθη μέχρι πῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου παρὰ τὴν Πάργαν. Ἐκεῖ δὲ ἠμύνατο πολλὰς ἡμέρας χαρακοποιησάμενος ἐν τοῖς οἴκοις τῆς κώμης. Κατατραυματισθεὶς δὲ, καὶ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν ἀποθνήσκοντα διένειμε τοῖς ἀκολούθοις τὰ ὅπλα, καὶ ἐνεπιστεύσατο τὴν ζώνην τῷ πρώτῳ, παραγγέλλων αὐτῷ ἵν' ἀνακομίσῃ εἰς τὴν Μάνην καὶ κρεμάσῃ αὐτὴν ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ. Καὶ πρὶν ἐκπνεύσῃ προσέταξε τοῖς στρατιώταις ἵν' ἀποτάμωσιν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν ὅπως μὴ ἀποκόψωσιν αὐτὴν οἱ ἐχθροί. Ἀλλ' ἡ Σπαρτιατικὴ αὕτη εὐχὴ δὲν ἐπετελέσθη· διότι οἱ Τοῦρκοι παρετράπησαν τοῦ Φαναρίου ὑπὸ τοῦ πλησιάζοντος Μάρκου Βότσαρη. Τριάκοντα δὲ Μανιᾶται, ὑπολειφθέντες τελευταῖοι ἐκ τῆς γενναίας ταύτης φαλαγγος, μετήνεγκον εἰς Βίτουλον τὰ λείψανα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν.

Ἐκ δὲ παμπόλλων ἄλλων τοιούτων ἔργων οἱ Μαυρομιχάλαι περιεποίησαν ἑαυτοῖς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν δόξαν, ἣν οὐδέποτε βεβαίως ἔσχον δυναστεύοντες ἐν τῇ ἀφανεῖ ἀγρίᾳ αὐτῶν ἡγεμονίᾳ τῆς Μάνης. Διότι ὁ Πετρόμπεης ἐγένετο ὕστερον ἐκ διαδοχῆς ἀρχιστράτηγος, πρόεδρος τῆς ἐν Ἄστρῳ ἐθνοσυνελεύσεώς καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ὅτε ἡ Ἑλλὰς κατεστάθη εἰς εἰρήνην, τὰ φιλότιμα ὀνειροπολήματα, ἅτινα ἐθώπευον ὑπὸ τὸ σκότος οἱ Μαυρομιχάλαι ἐπὶ δύο αἰῶνας, καὶ τέλος ἐπὶ τοσοῦτον μακροθυμήσαντος ἀπετέλεσαν, κατελύθησαν τῆς ἀπελευθερώσεως ἕνεκα τῆς πατρίδος, καὶ τῆς καταστάσεως τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστρίου. Διότι ἡ Μάνη ἀπέβη τότε ἁπλῆ καὶ ἄσημος τῆς νέας Ἑλλάδος ἐπαρχία· ὁ δὲ Πετρόμπεης δὲν ἦτο ἔτι βασιλεὺς τῆς Μάνης, ὡς πρότερον.

Γνωστὸν δὲ τὸ τί ἔπραξαν οἱ Μαυρομιχάλαι ἐπὶ τοῦ προέδρου κύμητος Καποδιστρίου, ὅστις ἀπέθανε δολοφονηθεὶς ὑπ' αὐτῶν φιλοδοξούντων. Ὁ Πετρόμπεης οὐδέποτε ἔπαυσεν ἔκτοτε νομίζων ἑαυτὸν δυνάστην ἐκβεβλημένον τῆς ἀρχῆς· οὐδέποτε ἔπαυσε καιροφυλακτῶν ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μάνης, ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος, καίπερ ἀποδειχθεὶς γερουσιαστὴς, ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ στρατηγὸς Ἀναστάσιος. Ὁ δὲ νεώτατος αὐτοῦ υἱὸς, ὁ χιλίαρχος Δημήτριος, διέπρεψεν ὕστερον ἐν τοῖς ὑπασπισταῖς τοῦ βασιλέως Ὄθωνος, μέχρις οὗ ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ὁ Μανιάτης Κορρωτάκης, ἐδολοφονήθη ἔν τινι τῶν Ἀθηνῶν ὁδῷ. Ὁ δολοφόνος, ὅστις κατώρθωσεν ἵνα ἐκφύγῃ, ἦτο ἐκ τοῦ γένους τῶν Δουρακῶν, οἵτινες, ἀρχαῖοι ὄντες τῶν Μαυρομιχαλῶν φίλοι, ἐνόμισαν πάντοτε τοὺς Κορρωτάκας ἐχθροὺς ἑαυτῶν· ὁ δὲ φόνος οὗτος ἦτο ἀρά γε νέον παράδειγμα τῆς ἐκδικήσεως τῶν Μανιατῶν; Οὐδὲν τούτου τεκμήριον. Ἀλλ ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἀπέδειξε τοσαύτην πρὸς τοὺς Μαυρομιχάλας ὑποψίαν, ὥστε οὗτοι ἠναγκάσθησαν ἵν' ἀποχωρήσωσι τῆς αὐλῆς.

Γ'.

Εἴπομεν ὅτι τρεῖς ἑστίαι διετήρησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ὀθωμανικῆς δυναστείας αὐτονομίαν τινά. Ἐκ τούτων δὲν ὑπολείπεται ἤδη ἄλλη πλὴν ἡ Μάνη. Διότι τὸ μὲν Σούλιον, οὗτινος τὸ ὄνομα νομίζεται σύμβολον μεγαλοψυχίας· τὸ Σούλιον, ἡ πατρὶς τῶν Τζαβελῶν καὶ τῶν Μάρκων Βοτσαρῶν, μετεδλήθη νῦν εἰς ἔρημον κατοικουμένην ὑπ' ἀετῶν· τὰ δὲ Σφακία, ὧν τὰ ὄρη ἦσαν ἀνέκαθεν ἄσυλον τῆς ἐλευθερίας, ὑπεδουλώθησαν πάλιν· μόνη δὲ διέσωσε τὴν ἐλευθερίαν ἡ Μάνη, ἐγκριθεῖσα εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι καὶ πεπρωμένον εἶναι ἵν' ἀναμμνήσκῃ αὕτη ἐν μέσῳ τῷ ἀπελευθερωθέντι ἔθνει τὴν λυπηρὰν δουλείαν, πρὸς ἣν οὕτω γενναίως ἐμάχετο· διότι, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἡ Μάνη διατελεῖ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσα θηριώδη καὶ πολεμικὴν ὄψιν. Ἐπειδὴ τὰ πάθη, ἡ ἀμάθεια, αἱ προλήψεις, τὰ ἄγρια ἔθιμα, ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦσιν· αἱ δὲ πρὸς ἀλλήλας τῶν φυλῶν καὶ οἰκιῶν ἀπέχθειαι, καὶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι δὲν παύουσιν φθείροντες τὴν χώραν. Ὁ δὲ λαὸς, ποθῶν τὴν ἰδίαν ἀρχαίαν αὐτονομίαν, δυσαναχετεῖ πρὸς τὴν ἀπώλειαν τῶν φευδαλικῶν καὶ στρατιωτικῶν νόμων, οἵτινες συνέβαλον μὲν ἰσχυρῶς εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας, ἐδόξασαν αὐτὸν, καὶ ἐνίσχυσαν πρὸς πολέμιον δυνατὸν, ἀλλ' ἐκλιπόντος αὐτοῦ καθίστανται νῦν παράλογοι.

Διὸ ὁ Μανιάτης διατελεῖ ἔτι πάντοτε ὠπλισμένος, κεχαρακωμένος ἐν ἀπροσβάτοις ἐρήμοις ὄπισθεν τῶν ὀχυρωμένων αὐτοῦ πύργων, προτιμῶν νέους πολεμοὺς ἀντὶ τῆς εἰρήνης, καθ' ἣν τήκεται, καὶ ἧς τὰ ἀγαθὰ ἡ ἐξημερωμένη Ἑλλὰς δὲν ἐπεχείρησε σπουδαίως ἵνα καταστήσῃ αὐτῷ καταφανῆ. Πρό τινων ἐτῶν 300 Μανιᾶται, εἰσήλασαν εἰς τὴν λοιπὴν Πελοπόννησον, στρατηγοῦντος τοῦ Πετροπουλάκου, θέλοντες ἵνα κάμωτιν ἀντικοπὴν τινα ὑπὲρ τοῦ Ὄθωνος. Ἀλλ' ἡ κατεσπευσμένη τοῦ βασιλέως φυγὴ δὲν συνεχώρησεν αὐτοῖς ἵνα προάξωσι περαιτέρω τὴν ἐκστρατείαν. Ἀλλ' ἐὰν ἡ Μάνη παρ' ὀλίγον ἦλθε τότε ἵνα γένηται ἡ Βανδέα τῆς Ἑλλάδος, ἐνεπνεύσθη βεβαίως μᾶλλον ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πολεμεῖν ἢ εὐνοίας πρὸς τὸν ἐκπεσόντα τῆς ἀρχῆς Ὄθωνα.

Ἀλλ' ἤδη ἐπῆλθεν ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς πρέπει ἵνα ἐπιμελῆται διαφερόντως τῆς κατὰ πάντα ἀξιολόγου ταύτης ἐπαρχίας, ὡς μεγάλα εὐεργετησάσης τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅπερ ὀφείλει τρόπον τινὰ ἵν' ἀποπληρώσῃ τὸ πρὸς αὐτὴν παλαιὸν χρέος. Πρέπει ἵνα φροντίσῃ ὅπως ἡμερώσῃ καὶ παιδεύσῃ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, καθιστῶσα σχολεῖα, ἐπιμελουμένη τῆς γεωργίας, τέμνουσα ὁδοὺς εὐκόλους πρὸς ἐπιμιξίαν, ὅπως ἐξαρπάσῃ τέλος αὐτὴν τῆς ἐρημίας καὶ βαρβαρότητος διὰ τῆς περιφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, ἥτις ταχέως συνεπάγεται τὴν τῶν ἰδεῶν· χορηγοῦσα αὐτῇ διοίκησιν καὶ ἄρχοντας, ὡς δυνατὸν μάλιστα ἐγχωρίους, συλλέγουσα τούτους ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀξιωματικῶν καπετάνων, περὶ οὓς ὁ λαὸς φιλεῖ ἵνα συγκροτῆται ἔτι καὶ νῦν, καὶ οἵτινες, ἐρασταὶ πρὸς τὸ παρὸν τῆς χρησίμου αὐτοῖς εἰς δύναμιν ἀναρχίας, ἔσονται, περιδεδλημένοι ὄντες τὴν παρὰ τῆς κυβερνήσεως πίστιν, μέγιστοι ἐπὶ κέρδει καὶ ἐνεργότατοι τῆς εὐταξίας ὑπέρμαχοι.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ λαὸς τῆς Μάνης, ὧν ῥωμαλεώτατος καὶ ἐνεργότατος, μέλλει ἵνα παρέχηται πλῆθος στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν θαυμαστῶν, ὅταν τέλος ἐννοήσῃ τί ἐστιν ὄντως ἐλευθερία, ὅτι αὕτη μεγάλως διαφέρει τῆς λῃστείας καὶ τῆς πειρατείας. Καὶ τότε οἱ μὲν ἐκ τῶν ἀπροσορμίστων ἀκτῶν τῆς Μάνης ἐξερχόμενοι πειραταὶ πορίσουσι τῇ Ἑλλάδι τοὺς τολμηροτάτους καὶ δεινοτάτους τῶν ναυτῶν, καὶ γενήσονται ἀρχὴ φοβεροῦ ἐθνικοῦ ναυτικοῦ· τὰ δὲ ὄρη αὐτῆς πορίσουσιν ἄνδρας λιτοδίους, εὐτόλμους, συνειθισμένους πρὸς τὴν ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων καὶ τοὺς καμάτους.

Ἄλλως τε δὲ ἡ χώρα αὕτη, καίπερ τραχεῖα οὖσα τὴν ὄψιν, δὲν εἶναι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, γῆ κακὴ καὶ ἄκαρπος. Ἐπειδὴ ἡ συκῆ, ἡ ἐλαία καὶ αὐτὸ τὸ ἐριόξυλον (ὁ βάμβαξ) εἶναι ἄφθονα ἐν τῇ ἄνω Μάνῃ, καὶ ἀπαιτοῦσι μόνον συνετωτέραν ἐργασίαν, ὅπως καταστῶσιν ἀφορμὴ εὐημερίας τῷ τόπῳ. Μάλιστα δὲ ὀφείλει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἵνα ἐπιμελῆται τῆς παραγωγῆς τῆς μεταξῆς· διότι τὸ ἔδαφος τῆς Μάνης, ἐν ᾧ τὰ σιτόδη δὲν φύονται, τρέφει βραδεῖον αὐτῶν θαυμασιωτάτας τὴν εὐκαρπίαν καὶ δασυφύλλους συκαμινέας. Κεκραμένον ἀπὸ τῆς ἐκ τῶν δύο κόλπων τοῦ Μεσσηνιακοῦ καὶ τοῦ Λακωνικοῦ, πνεούσης ἀενάου αὔρας, προφυλαττόμενον ἀπὸ τῶν αἰφνιδίων μεταδολῶν τῆς τοῦ ἀέρος κράσεως ὑπὸ τοῦ γειτνιάζοντος Ταϋγέτου, ὅστις ἐπισωρεύει καὶ κατέχει τὰς θυέλλας ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ κορυφῶν, τὸ κλίμα εἶναι διαφερόντως εὐμενὲς τῇ τῶν βομβύκων τροφῇ, γινομένῃ μὲν καθ' ὅλας τὰς ὥρας ἐν τῷ τόπῳ, ἀλλὰ παχυλῷ τῷ τρόπῳ καὶ ἀρχαϊκῷ, καὶ μόνον διὰ γυναικείων χειρῶν. Ἡ πηγὴ αὕτη τοῦ πλούτου, ἥτις εἶναι τοσοῦτον βεβαιοτέρα καὶ λόγου ἀξία, ὅσον ἡ ἀνάλωσις τοῦ σηρικοῦ ἐπιδίδει καθ' ἑκάστην ἐν ταῖς τῆς Εὐρώπης ἀγοραῖς, ἐπηυξάνετο ἂν ταχέως ἐν τῇ Μάνῃ, ἐὰν ἡ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος εἰσήγεν εἰς αὐτὴν τοὺς τρόπους καὶ τὰ τετελειωμένα μηχανήματα τῆς νεωτέρας βιομηχανίας.

Τέλος δὲ τὸ Κακοδοῦνι, ἀνυπήκοον πάσης παιδείας, συνιστᾷ καθ' ἑαυτὸ ἀπέραντον λατομεῖον ποικίλων μαρμάρων, μάλιστα δὲ πορφυρίτου. Ἡ ἐργασία τῶν λατομείων τούτων ἤρμοζεν ἂν ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν ἀγρίαν φύσιν τῶν κατοίκων τοῦ νομοῦ τούτου, ὅστις, καίτοι ἀπόκληρος ὢν φύσει, συνέδαλλεν οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐημερίαν καὶ τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἑλλάδος καθόλου.

Ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς Μάνης καταφαίνεται ἄρα τίνες αἱ μεταδολαὶ ἐν αἷς ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει ἵνα περιορίσῃ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, οὐ μόνον ἐν τῇ Μάνῃ, ἀλλ' ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῆς, τέμνουσα ὁδοὺς, εὐκολύνουσα τὴν περιφορὰν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῶν ἰδεῶν, καταστρέφουσα τὴν λῃστείαν, καὶ προστατεύουσα ἐκ παντὸς τρόπου τὴν προαγωγὴν ἁπάντων τῶν αὐτοφυῶν τῆς χώρας ἀγαθῶν, ἄτινα εἰ μηδὲν ἄλλο, τοὐλάχιστον εἶναι οὐδεμιᾶς ἄλλης χώρας χείρονα[1].

[1] Ἰδε Yemeniz, le Magne et les Mainotes. — Leake, travels in the Morea.—Ἱστορικά τινα γεγονότα ἀφορῶντα τὴν Μάνην. Ἔκδοσις Καραβίνη καὶ Βάφα.

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ.

Ἀπὸ ἀλώσεως τῆς Κορίνθου μέχρις ἱδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλευούσης[1].

Ἡ Ῥώμη ἔπαυσεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ οὖσα σύνηθες κατοικητήριον τῶν αὐτοκρατόρων. Μάλιστα δὲ ὁ Διοκλητιανὸς, ἠναγκασμένος ἵνα προνοῇ ἐκ τοῦ πλησίον περὶ τῶν ἀδιαλείπτως ὑπὸ παντοίων βαρβαρικῶν ὄχλων ἐπαπειλουμένων ὁρίων, καὶ τῶν φυλασσουσῶν αὐτὰ λεγεώνων, ἐξ ὧν ἀνεφαίνοντο ἀλλεπάλληλοι, πολυάριθμοι καὶ φοβεροὶ οἱ ἐξιδιοποιούμενοι τὴν βασιλείαν, κατέστη εἰς Νικομήδειαν, ἐνῶ οἱ συνάρχοντες αὐτῷ ἐπετήρουν τὰς πρὸς τὸν Ἴστρον καὶ Ῥῆνον χώρας. Ἄλλως τε δὲ αἱ μεταδολαὶ, ἃς μιμούμενος τὰς Ἀνατολικὰς μοναρχίας ἐπήνεγκεν ὀγκώδεις τῇ θεραπείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, καθίστων αὐτῷ πάντως ἀπροσδιόνυσον τὴν ἐν Ῥώμῃ διατριδὴν, ἔνθα ἡ γερουσία διεφύλαττεν ἀμηγέπως τοὺς ἀρχαίους σεμνοὺς τῆς δημοκρατίας τρόπους. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, πράττων τὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἔφευγε τὴν ἐν Ῥώμῃ διατριδὴν, ἔνθα οἱ πλεῖστοι τῶν εὐγενῶν ἦσαν εἰδωλολάτραι. Διὸ βλέπομεν αὐτὸν, καὶ νικήσαντα τὸν Μαξέντιον καὶ κυριεύσαντα τῆς Ῥώμης, καταλείποντα ταύτην, καὶ μόνον ἐξ ἀνάγκης διατρίδοντα ἐν αὐτῇ ἐπί τινας ἡμέρας. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ καιροῦ διῆγεν ἐν Μεδιολάνοις, ἐν Τρεδήροις, ἐν Ἀρελάτῳ, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐ

Ἡ τριλογία τοῦ Δάντου.—Τὸ Καθαρτήριον.

γειτνιάζει τῇ φιλοτέχνῳ Ἑλλάδι καὶ τῇ εὐφόρῳ Αἰγύπτῳ. Προσβαλλομένη δ᾽ ἐκ τῶν πρὸς μεσημβρίαν ἢ βορρᾶν τόπων, δύναται ἵνα διακλείσῃ τοὺς πολεμίους τοῦ Ἑλλησπόντου διὰ τῶν φρουρίων τῆς Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου. Τέλος δὲ εἶναι θαυμαστὸν ἐμπορεῖον, ὅθεν διεισδύονται τὰ ἐμπορεύματα ἔνθεν μὲν διὰ τοῦ Ἴστρου μέχρις εἰς τὴν μέσην Εὐρώπην, ἔνθεν δὲ εἰς ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Ἡ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου εὐφυῶς ἐκλεχθεῖσα αὕτη τοποθεσία ἦτο βεβαίως ἀξία ἵνα καταστῇ μητρόπολις μεγάλης βασιλείας. Σημεῖον δὲ, ὅτι, εἰ καὶ πολλὰ ἔπαθεν ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ δεκαπέντε αἰῶνας, διατελεῖ ἀκμάζουσα ἔτι καὶ μέχρι τοῦ νῦν.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκλέξας τὸ Βυζάντιον μητρόπολιν, καὶ διαγράψας τὰ ὅρια τῆς πόλεως, ἔδειξε τὸ μεγαλεπήβολον αὐτοῦ προβλέποντος τὴν μέλλουσαν τῆς πόλεως εὐδαιμονίαν. Οἱ δ᾽ Ἕλληνες διηγοῦνται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ, ἔχων διὰ χειρὸς λόγχην, ἐχάραττεν αὐτὸς τὸν κύκλον τῆς νέας πόλεως· τῶν δ᾽ αὐλικῶν τινες, πτοηθέντες περὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου, ἠρώτων αὐτὸν ποῦ καταλήξει τέλος ἡ πόλις. Ὁ δὲ, βλέπων πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπεκρίθη· « Ὀφείλω ἵν᾽ ἀκολουθήσω τῷ ἀοράτῳ ὑμῖν ὁδηγῷ, ὅστις βαίνει πρὸ ἐμοῦ ὁρίζων τὴν πόλιν. »

Τὰ τείχη τῆς νέας πόλεως, ἀπέχοντα δεκαπέντε σταδία τῶν ὀχυρωμάτων τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου, ὅπερ περιέβαλλον πανταχόθεν κατὰ γῆν, παρετείνοντο τοξοειδῆ ἀπὸ τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ βυθοῦ τοῦ λιμένος, καὶ ἀπετέλουν οἱονεὶ βάσιν τριγώνου, οὗτινος αἱ δύο ἄλλαι πλευραὶ παρεῤῥέοντο ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Ἡ νέα πόλις εἶχε περίμετρον τεσσάρων περίπου λευγῶν. Ἐν αὐτῇ ἐξήρροντο οἱ ἑπτὰ λόφοι οἱ ἀναμιμνήσκοντες τοὺς ἑπτὰ λόφους τῆς Ῥώμης, ἧς μετ᾽ ὀλίγον ἡ νέα πόλις ἔμελλεν ἵνα κατασταθῇ κατὰ πάντα ἐνάμιλλος. Διότι πλὴν τῶν μνημείων τῆς εἰδωλολατρείας τῆς Ῥώμης, ἀνθ᾽ ὧν ἱδρύθησαν ἐν αὐτῇ αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, ὁ κτίστης αὐτῆς ἐφιλοτιμήθη ἵν᾽

Ἡ τριλογία τοῦ Δάντου.—Τὸ Καθαρτήριον.

ἀπομιμηθῇ ἅπαντα τὰ μνημεῖα, οἷς ἡ Ῥώμη ἐνηβρύνετο, τὸ Καπιτώλιον, τὴν Ἀγορὰν, τὰ βασίλεια (τὸ Αὐγουστεῖον), τὸ Ἱπποδρόμιον, τὰ θέατρα, τὰ λουτρὰ καὶ τὰς στοὰς, ἅσαντα ὑποτυπωθέντα κατὰ τὰ ἀρχαῖα τῆς Ῥώμης μνημεῖα. Τὰ παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον δάση καὶ τὰ μεγάλα λατομεῖα τῆς Προκονήσου, χορηγὸν ἔχοντα τὴν τῶν μεγάλων γενῶν πολυτέλειαν, παρεῖχον δαψίλειαν πρὸς οἰκοδομίαν ξυλείας καὶ πολυειδῆ μάρμαρα. Οἱ δὲ πανταχόθεν τῆς βασιλείας προσκληθέντες ἐργάται καὶ τεχνῖται εἰργάσθησαν τοσοῦτον ἐπιμελῶς, ὥστε ὁ Κωνσταντῖνος ἠδυνήθη ἐν ἔτει 330 ἵνα πανηγυρίσῃ τὴν καθιέρωσιν τῆς πόλεως, ἧς μόλις ἐν ἔτει 225 ἐβάλετο τὰ θεμέλια. Πρὸς δὲ καλλωπισμὸν αὐτῆς ἀφῃρέθησαν τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος ἅπαντα τὰ ἐναπολειφθέντα ἀγάλματα καὶ καλλιτεχνήματα, καὶ μέχρι τοῦ νῦν βλέπομεν ἐν τῷ Ἀτμεϊδᾶν, ἢ τῷ ἀρχαίῳ Ἱπποδρομίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς χαλκοῦς περιεσπειραμένους ὄφεις, οἵτινες ἦσαν πάλαι ποτὲ ἀντὶ βάσεως τοῦ παρὰ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰς ἀπὸ τῶν Περσῶν νίκας ἀνατεθέντος ἐν Δελφοῖς χρυσοῦ τρίποδος.

Ὁ Κωνσταντῖνος θέλων ἵνα κατοικήσῃ ἐκ παντὸς τρόπου καὶ ταχέως τὴν μεγάλην καὶ νέαν αὐτοῦ μητρόπολιν, ἔδωκε τοῖς μὲν μεγάλοις γένεσιν, ἅτινα ἦλθον ἵνα καταστῶσιν εἰς αὐτὴν καὶ κτίσωσιν οἴκους, προσόδους, τοῖς δὲ λοιποῖς κατοίκοις πολλὰς ἀτελείας. Καὶ τέλος ἐπέταξεν ἵνα φέρηται εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ σῖτος τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἀπὸ Αὐγούστου διεμοιράζετο δωρεὰν τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων.

Ἀλλ᾽ αἱ παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου τοῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταβᾶσι Ῥωμαίοις γερουσιασταῖς χορηγηθεῖσαι ἐπάρκειαι καὶ δῶρα οὐδόλως ἴσχυσαν ἵνα πείσωσι τὰ τῶν εὐπατριδῶν γένη ὅπως καταλιπόντα τὴν Ἰταλίαν, μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν νέαν μητρόπολιν. Ἡ αὐτοκρατορία εἶχε τότε δύο γερουσίας, τὴν τῆς νέας Ῥώμης, ἐπονομασθείσης θυγατρὸς πρωτοτόκου καὶ ἀγαπη-

Οἱ πρῶτοι ἁλιεῖς.

τῆς τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἧς οἱ μετέχοντες ὠνομάζοντο ἐπιφανεῖς (clari), καὶ τὴν τῆς ἀρχαίας, ἧς οἱ μετέχοντες ἐλέγοντο ἐπιφανέστατοι (clarissimi). Ἄλλως τε δὲ ἀμφότεραι αἱ γερουσίαι, ἔχουσαι μόνον τιμὰς ἐπιτιμίους, ἦσαν μάταιαι, ἄνευ οὐδεμιᾶς πολιτικῆς ἰσχύος.

Πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν ἀπεφήναντο γνώμην ὅτι ἡ κατάστασις τῆς νέας μητροπόλεως ἐγένετο αἰτία τῆς ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἁλώσεως τῆς Ῥώμης καὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς Δύσεως. Ἀλλὰ δὲν εἶναι πιθανὸν, ὅτι ἐὰν ἡ Ῥώμη διέμενε μόνη μητρόπολις, ἀντέσχεν ἂν πρὸς τὸν Ἀλαρίχον. Ἄλλως τε δὲ τῆς δευτέρας χάριν αὐτῆς κεφαλῆς ἡ αὐτοκρατορία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ ἀπὸ τῆς παιδείας καλὰ περιεσώθησαν ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη μετὰ τὴν τῆς Ῥώμης ἅλωσιν.

Ἡ μετάθεσις τῆς μητροπόλεως ἐπήνεγκεν ἄλλας μεταβολὰς, ἃς ἴσως ὁ Κωνσταντῖνος δὲν προέβλεπεν. Ἐπειδὴ καταστάσης αὐτῆς εἰς τὸ μέσον τῶν τόπων, ἔνθα ἐπεκράτει ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπισκόπων μεγάλην ἐχόντων δύναμιν ἐν τοῖς συμβουλίοις τοῦ ἡγεμόνος, ἥ τε λατινικὴ γλῶσσα καὶ αἱ τῇ φιλολογίᾳ λίαν συνεζευγμέναι λατινικαὶ παραδόσεις ἐξησθένησαν λησμονούμεναι βαθμηδὸν ἐν τῷ νέῳ κράτει. Οἱ νεώτεροι υἱοὶ τοῦ Κωνσταντίνου, μάλιστα δὲ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουλιανὸς, ἐπαιδεύθησαν παιδείαν ἑλληνικήν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ ῥωμαϊκὴ γλῶσσα παρελείφθη παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τῆς Ἀνατολῆς, ἡ δὲ ἑλληνικὴ κατέστη ἡ γλῶσσα τῆς νέας αὐτοκρατορίας καὶ τῆς νέας θρησκείας, τῆς χριστιανικῆς.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ.

Η ΓΗ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Ἐπιτραπείτω ἡμῖν, διαγράψαντες ἤδη τὴν ἐν τῷ παρελθόντι ἱστορίαν τῆς σφαίρας ἡμῶν, ἵν' ἀποκαλύψωμεν τρόπον τινὰ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἄγνωστον ἡμῖν κατασκευὴν αὐτῆς καὶ ζητήσωμεν ἵνα διεισδύωμεν εἰκάζοντες εἰς τὰς βουλὰς τῆς θείας προνοίας.

Καὶ πρῶτον παρίστανται ἡμῖν τὸ ζήτημα ἂν ἡ γῆ δύνηται ἵνα νομισθῇ ἤδη ὡρισμένως μορφωθεῖσα· ἂν οἱ σεισμοὶ καὶ καὶ αἱ ἐκρήξεις, οἵτινες ἐμόρφωσαν τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἐπιφάνειαν, παραγαγοῦσαι ἐν μὲν Εὐρώπῃ τὰς Ἄλπεις, ἐν δὲ Ἀσίᾳ τὸ ὄρος Ἀραράτ, ἐν δὲ Ἀμερικῇ τὰς Κορδιλλέρας, ἦναι οἱ τελευταῖοι· ἑνὶ λόγῳ, ἂν ἡ γηΐνη σφαῖρα διατηρήσῃ ἐς ἀεὶ τὴν νῦν γηΐνην αὐτῆς μορφὴν, ἣν διαγράφουσιν οἱ γεωγραφικοὶ ἡμῶν χάρται. Ἡ ἀπάντησις εἶναι δύσκολος. Ἀλλ' ὅμως ἐκ των γνώσεων ἃς ἐπορίσατο ἤδη ὁ ἀναγνώστης δύναται ἴσως ἐκ τῶν προτέρων ἵνα συμπεράνῃ ὁποία ἔσται ἐν τῷ μέλλοντι ἡ γῆ.

Τίνες αἱ αἰτίαι αἱ παραγαγοῦσαι τὰς παρούσας ἀνωμαλίας τῆς σφαίρας ἡμῶν καὶ διαμοιράσασαι ποικιλοτρόπως ἐπ' αὐτῆς τὰς γαίας καὶ τὰς θαλάσσας; Εἴδομεν ὅτι πρώτη αἰτία τῆς παρούσης ὄψεως τῆς γῆς ἐγένετο ἡ βαθμιαία ἀπόψυξις καὶ παγίωσις τοῦ φλοιοῦ τοῦ περικλείσαντος ἐν αὐτῷ τὰς ὑγρὰς ὕλας τοῦ πλανήτου, καὶ ἀφ' οὗ, νῦν μὲν συστελλομένου ὑπὸ τοῦ ἔζω ψύχους, νῦν δὲ διαῤῥηγνυμένου ὑπὸ τῆς θερμότητος καὶ τῶν ἐκρήξεων τῶν ἔσω ὑλῶν, παρήχθησαν οἱ ῥωγμοὶ καὶ αἱ ῥυτίδες, αἱ κοιλάδες καὶ τὰ ὄρη, καὶ ἐξετινάχθησαν νέαι ἤπειροι, ἄλλαι δὲ ἐθαλαττώθησαν. Δευτέρα δὲ ἀφορμὴ τῆς νῦν τῆς γῆς ὄψεως ἐγένοντο αἱ ἀπὸ τῶν ὑδάτων ὑποστάθμαι, αἵτινες, πληρώσασαι τοὺς πυθμένας πολλῶν θαλασσῶν, παρήγαγον μεγάλας προσχώστους ἠπείρους.

Ἀλλ' αἱ τρεῖς αὗται ἀφορμαὶ, ἡ ἀπόψυξις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ αἱ ἡφαίστειαι ἐκρήξεις καὶ αἱ ὑδατώδεις ὑποστάθμαι, διατελοῦσι γινόμενα. μέχρι τοῦ νῦν, ἀδυνατώτεραι ὅμως. Τὸ δὲ πάχος τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς σφαίρας ἡμῶν ἀποτελεῖ εἰσέτι πολλοστημόριον τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς ὑγρᾶς ὕλης κλάσμα. Ἡ μεγάλη λοιπὸν αἰτία ἡ ἐπενεγκοῦσα τὰς ἀναστατώσεις καὶ μεταβολὰς τῆς γῆς δὲν ἐξέλιπεν, ἀλλ' ὑπνώττουσα ἐπαπειλεῖ ἡμᾶς ἀδιαλείπτως. Σημεῖον δὲ οἱ σεισμοὶ καὶ αἱ ἡφαίστειαι ἐκρήξεις, οἵτινες, διατελοῦντες γινόμενοι καθ' ἑκάστην, παρέχουσιν ἡμῖν ἀπαισίους καὶ ἀναμφισβητήτους τούτου ἀποδείξεις, καὶ αἱ θάλασσαι, αἵτινες δὲν παύουσι ποῦ μὲν μεταβαλλόμεναι εἰς ἠπείρους, ποῦ δὲ ἐκτεινόμεναι καὶ θαλαττοῦσαι αὐτάς.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ παροῦσα μορφὴ τῆς σφαίρας ἡμῶν καὶ τὰ ἀμοιβαῖα ὅρια τῶν ἠπείρων καὶ τῶν θαλασσῶν δὲν εἶναι τὰ τελευταῖα, ἀλλὰ τοὐναντίον μέλλουσιν ἵνα μεταβάλλωνται εἰσέτι ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀναφύεται ἕτερον ἀπορώτερον τοῦ προηγουμένου πρόβλημα, πρὸς ὃ τὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα καὶ ἡ ἀνάλυσις εἶναι ἥττον ἀσφαλῆ, τὸ περὶ τῆς ἀϊδιότητος τοῦ γένους ἡμῶν· ἂν δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἦναι ἀποτεταγμένος ἵνα ἐκλείψῃ ποτὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὡς ἠφανίσθησαν τὰ ζῶα, ἅτινα προηγήθησαν καὶ προητοίμασαν τὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφανισμὸν αὐτοῦ. Ἂν μὴ νέα τις παγετώδης περίοδος ἐπελθοῦσα καταστρέψῃ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡς κατεστράφησαν οἱ Τριλοβῖται τῆς σιλουριανῆς καὶ τὰ μεγάλα ἑρπετὰ τῆς λιασικῆς περιόδου, καὶ τὰ μαστόδοντα τῆς τριτογενοῦς ἐποχῆς. Ἡ πρέπει ἵνα δεχθῶμεν ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ κεχορηγημένῳ τῷ θείῳ τῆς διανοίας δωρήματι πέπρωται ἵνα ἦναι τὸ τελευταῖον καὶ ἄκρον ἄωτον τῆς δημιουργίας πλάσμα;

Ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται ἵνα ἀποφαίνηται γνώμην περὶ τῶν δύο τούτων ζητημάτων, ἅτινα δὲν δύναται ἵνα κρίνῃ, ὡς ὄντα ὑπὲρ τὸν ἀνθρώπινον λογισμόν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος συνιστᾷ καὶ οὗτος μίαν βαθμίδα τῆς ἀναγομένης καὶ βαθμηδὸν τελειοποιουμένης τῶν ζώων φύσεως.

Ἐπικήδειοι τελεταὶ παρὰ τοῖς πρώτοις ἀνθρώποις.

Ἡ δὲ θεία δύναμις, ἥτις ἔπεμψεν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ζωὴν, τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἥτις ἔδωκε τῷ φυτῷ τὸν ὀργανισμὸν, τῷ δὲ ζώῳ τὴν κίνησιν, τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν νόησιν, τῷ δὲ ἀνθρώπῳ ἐδωρήσατο πρὸς τούτοις τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἰδανικὸν, διανοεῖται ἄρα ἵνα δημιουργήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς παρὰ τὸν ἄνθρωπον ἢ μετ' αὐτὸν ὅν τι τελειότερον αὐτοῦ; Τὸ νέον τοῦτο ὄν, ὃ προήθοντο ἥ τε θρησκεία καὶ ἡ νεωτέρα ποίησις ἐν τῷ αἰθερίῳ καὶ ἀκτινοβόλῳ τύπῳ τοῦ ἀγγέλου τῶν χριστιανῶν, χορηγηθήσεται ἴσως ἀνωτέραις ἠθικαῖς δυνάμεσι, δι' ὧν κατανοήσει πολλὰ τῶν ζητημάτων, ἅτινα εἶναι ἀκατάληπτα τῷ ἀνθρώπῳ, οἷον τὸ περὶ ἀπείρου ἐν ἐκτάσει καὶ ἐν χρόνῳ, τὸ περὶ τῆς θείας οὐσίας, κτλ. Τοῦ μέλλοντος τούτου ὄντος δὲν δυνάμεθα ἵνα λάβωμεν ἔννοιαν, ὡς ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς δὲν ἀντιλαμβάνεται τῶν χρωμάτων, ἢ ὁ κωφὸς τῶν ἤχων· «Ἔσονται ὅμοιοι τοῖς ἀγγέλοις τοῦ Θεοῦ», λέγει ἡ Γραφὴ περὶ τῶν ἐπὶ τὸν ἄϊδιον βίον ἀναστησομένων ἀνθρώπων.

Οἱ πρῶτοι βασιλεῖς.

Κατὰ τὴν πρωτογενῆ περίοδον ἡ γῆ συνίσταται μόνον ἐκ βράχων καὶ μετάλλων ἀποτελούντων τὴν πεπυρακτωμένην καὶ ἔρημον ἐπιφάνειαν τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Κατὰ δὲ τὴν μεταβατικὴν περίοδον τὸ βασίλειον τῶν φυτῶν ἤδη δημιουργηθὲν παρατείνεται ἐπὶ τῆς γῆς, ἣν κατακαλύπτει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον πόλον, διὰ μάζης ἀδιαλείπτου χλόης. Κατὰ τὴν δευτερογενῆ καὶ τριτογενῆ περίοδον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα διαμοιράζονται τὴν γῆν σχεδὸν ἀκριβῶς. Κατὰ δὲ τὴν τεταρτογενῆ ἀναφαίνεται τὸ ἀνθρώπινον γένος. Μὴ τῷ πλανήτῃ ἡμῶν πέπρωται ἵνα φιλοξενήσῃ καὶ ἕτερον ξένον, καὶ ἤδη μετὰ τὰς τέσσαρας ταύτας ἐποχὰς ἄλλην πέμπτην, ἕτερον ζώων γένος τελειότερον τοῦ ἀνθρώπου, οὐτινος ἡ φύσις ἔσται ἡμῖν ἄβατον μυστήριον καὶ διάφορος οὕτω τοῦ ἀνθρώπου, ὡς οὗτος διαφέρει τοῦ ζώου καὶ τὸ φυτὸν τοῦ βράχου;

Τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον εἶναι κεκρυμμένον, κατὰ τὴν ὡραίαν τοῦ Πλινίου ἔκφρασιν, ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς φύσεως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ παντοδυναμίᾳ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ἀπείρων κόσμων, οἵτινες συνιστῶσι τὸ σύμπαν.

«Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς γῆς, λέγει ὁ Κ. Βρέμσερ, ὁ νοῦς ὢν ὑποδεέστερος τῆς ὕλης ἐν τοῖς μεγάλοις πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ζώοις, ἐκρατεῖτο ὑπὸ ταύτης. Ἀλλὰ, δημιουργηθέντος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ νοῦς ὑπερίσχυσε καὶ ὑπετάξατο τὴν ὕλην. Παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ὁ νοῦς εἶναι πλέον ἔλαττον κατὰ λόγον τῶν πεντήκοντα πρὸς 100· διότι παρ' αὐτῷ ἐνικᾷ ποτὲ μὲν ὁ νοῦς ποτὲ δὲ ἡ ὕλη. Ἐὰν δὲ ἡ δημιουργία καθ' ἣν ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος μὴ ἦναι ἡ τελευταία, ἐπελεύσονται πιθανώτατα μετ' αὐτὸν ὄντα, ὧν

ὁ νοῦς, ὧν κατὰ λόγον τῶν 70 πρὸς 25, ἔσται μᾶλλον ἐλεύθερος τῆς ὕλης· διότι ὁ νῦν ἄνθρωπος ἐπλάσθη ὁποῖος εἶναι κατ' ἀρχὰς τῆς γῆς, ὅτε αὕτη ἦτο ἀργός. Διὸ τείνει μὲν πρὸς τὰ ὑψηλὰ μαθήματα, καὶ θέλει ἵνα ἐξακριβώσῃ τὸ πρῶτον αἴτιον παντὸς πράγματος, ἀλλὰ δὲν δύναται ἵνα φθάσῃ εἰς αὐτό· οἱ δὲ καθ' ἡμᾶς φιλόσοφοι, εἰ καὶ νομίζουσιν ἐνίοτε ὅτι ἐπιτυγχάνουσι τῆς λύσεως τῶν ὑψηλῶν τῆς φιλοσοφίας προβλημάτων, ἐπιτελοῦσιν ὅμως ἀληθῶς τοῦτο σπανίως. »

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Ὁ Κ. Ἔδγαρ Κουϊνέτος, θέλων ἵνα παρεστήσῃ τὴν πρὸς ἄλληλα συνάφειαν τῶν ζώων, καὶ τὴν μετάβασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου μαλακίου μέχρις εἰς τὸν ἄνθρωπον, διηγεῖται ἓν τινι ἐσχάτως ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ περὶ δημιουργίας πραγματείᾳ (la création) τὰς διαφόρους μετατροπὰς τῆς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ γῆς, μιγνύων ἐπιτυχῶς ἐν τῇ διηγήσει αὐτοῦ τὰ θετικὰ τῆς ἐπιστήμης ἀποθάντα, τὰ συμπεράσματα τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν ποίησιν. Ἐν αὐτῇ ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς ὅτι ὁ Ἡσίοδος ἔγραψε ποίημά τι ἐπιγραφόμενον τὰ Μαθήματα τοῦ Κενταύρου, οὗτινος ἀπολεσθέντος, ὁ Κ. Κουϊνέτος δοκιμάζει ἵνα ἐπανορθώσῃ αὐτό, παρεισάγων ὅμως γνώσεις, ὧν ἠμοίρει ὁ Ἡσίοδος. Ὑποτίθεται δὲ τὸν ἥρωα αὐτοῦ ζῶντα πρὶν ἢ ὁ ἄνθρωπος φανῇ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἐπινοεῖ τὸν Χείρωνα διηγούμενον πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀχιλλέα τὰ ἀπόρρητα τῆς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους δημιουργίας.

« Ἐπὶ μυριάδας αἰώνων, λέγει ὁ Χείρων πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀχιλλέα, εἶχον μόνον ἑταῖρον τὸν Ὠκεανόν. Ἐπὶ μυριάδας αἰώνων διεπορευόμην τὰς ἐρήμους αὐτοῦ παραλίας, ἀναμένων ἔμψυχόν τι ὄν, ὁποῖος ἐγώ, ὅπως παύσω μονάζων. Ἀλλὰ μάτην· διότι τὰ κύματα δέν μοι ἔφερον ἄλλο πλὴν κογχύλια ἑλικοειδῆ. Καὶ λαμβάνων αὐτὰ ἠρώτων, ἐπεστήριζον αὐτὰ εἰς τὸ οὖς· ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο ἤκουον εἰμὴ τὴν ἠχὼ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων. »

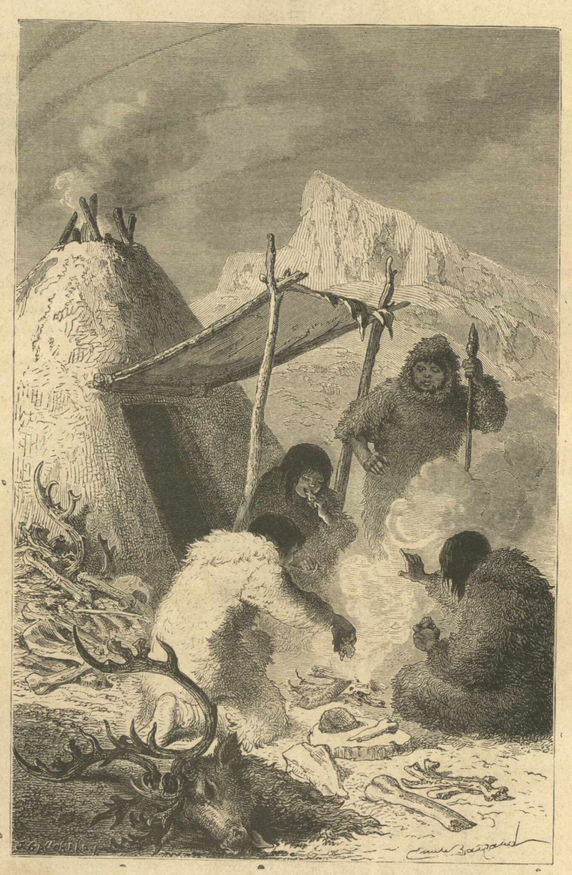

Δεῖπνον τῶν πρώτων ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ.

Τέλος δὲ ἀποκαμὼν ἀπεκοιμήθην ἐπί τινος βράχου ἐπὶ αἰῶνας. Ἀλλ' ἐξυπνήσας ἐξεπλάγην μηκέτι βλέπων περὶ ἐμὲ τὸν ὠκεανόν, ὃν μάτην ἐκάλουν καὶ ἐζήτουν· διότι ἠφανίσθη.

Καὶ εἶδον ἀντ' αὐτοῦ βράχους καὶ γαίας καταφύτους μελαίναις ἐλάταις, αἵτινες ἐπλήρουν μελαγχολίας τὴν ψυχήν μου· δένδρα πελώρια καὶ ὑπερύψηλα, ἅτινα προέτεινον τοὺς πελωρίους αὐτῶν βραχίονας φρίττοντας πρὸς τὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων. Ἐτόλμησα ἵνα πλησιάσω, καὶ ἀνεπαύθην ὑπὸ τῆς σκιᾶς αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς αὐτά· « Πόθεν ἐρχεσθε; καὶ διατί τρέμετε οὕτω πρὸς τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου; »

Ἀλλ' ἡ φωνή μου ἐστέγετο ὑπὸ τοῦ θόμβου καὶ τοῦ ψιθυρίσματος τῶν φύλλων. Καὶ διέδραμον τὴν γῆν πανταχόσε· ἐπανηρχόμην πολλάκις εἰς τὴν τρίβον, ἣν ἐγὼ αὐτὸς ἔτριψα, ἀλλὰ δὲν εὕρισκον οὐδαμοῦ οὐδένα ἄνθρωπον, ὁποῖος ἐγώ.

Τέλος κατά τινα πένθιμον ἑσπέραν ἀπήντησα στράτευμα ἀπείρων μεγίστων ἑρπετῶν τεθωρακισμένων, ἅτινα εἷρπον παρά τι ἕλος. Ἰδόντα ἐμὲ ἤνοιξαν τὴν πελωρίαν αὐτῶν γνάθον καὶ τὰς ὑμενώδεις αὐτῶν πτέρυγας, δι' ὧν ἐπτερύσσοντο ἐν τοῖς κύμασι καὶ ἵπταντο καταδιωξοντά με.

Ἤδη ἤκουον τὸ βαρὺ πάφλασμα τῶν πτερύγων αὐτῶν, καὶ ἔσπευσα ἵνα φύγω τετραποδίζων. Ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῶν βράχων ἀντήχημα τῶν τεσσάρων ποδῶν ἐξεφόβησεν αὐτὰ, καὶ ἔπεσον πάλιν εἰς τὸ πελιδνὸν ἕλος, λοξῶς πετόμενα ὡς νυκτερίδες.

Τότε ἔλαβον ἀπὸ τῆς φαρέτρας ἓν τῶν θείων μου βελῶν καὶ ἐτόξευσα αὐτά. Ἕκτοτε τὰ ἑρπετὰ ἐγνώρισαν τίς ἦμην, καί με ἐκάλεσαν βασιλέα· ἀλλ' ἐγὼ ἀπηξίωσα ἵνα βασιλεύω αὐτῶν, καὶ κατέπτυσα τῶν χαμερπῶν αὐτῶν ὕμνων.

Οἱ ἐνιαυτοὶ, οἱ αἰῶνες ἐπληροῦντο ἐκ διαδοχῆς, καὶ ὅμως οὐδαμῶς κατίσχυσαν ἐμοῦ. Τὰς ἀγέλας ταύτας τῶν ἑρπετῶν διεδέχοντο ἄλλων ζώων εἴδη διαφέροντα κατὰ πάντα τῶν πρώτων· ἀλλ' οὐδέποτε ἠδυνήθην ἐπιλαβέσθαι τῆς ὥρας, καθ' ἣν ἡ μεταβολὴ τῶν ζώων ἀπετελεῖτο.

Τέλος παρέστη μοι ὁ ἄνθρωπος!

Α. Μ.

Η ΝΥΡΕΜΒΕΡΓΗ

Ἡ Νυρεμβέργη εἶναι ἡ Πομπηία τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν μεσαιῶνα· διότι ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων ταύτης διέμεινεν αὐτὴ μέχρι σήμερον τοιαύτη οἵα ἦτο κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· διαφυλάξασα ἀμετάβλητα τὰ περὶ τοὺς οἴκους, τὰς ὁδοὺς, τὰ μνημεῖα, καὶ ἔχουσα μέχρι τοῦ νῦν τὰ αὐτὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὸ ἀφελὲς τῶν κατοίκων ἦθος.

Κτισθεῖσα ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὡς ἡ Βενετία ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἡ παράδοξος αὕτη πόλις διημιλλᾶτο πρὸς τὴν ὡραίαν καὶ πλουσίαν αὐτῆς ἀντίζηλον, τὴν βασίλισσαν τῆς Ἀδριατικῆς, περὶ πάντων. Διότι ἅμα τῆς Βενετίας ἱδρυσάσης τὸν Ἅγιον Μάρκον καὶ τὸ βασίλειον τῶν Δογῶν, ἔσπευσε καὶ αὐτὴ ἵνα ἐγείρῃ τὸν Ἅγ. Λαυρέντιον καὶ τὴν ὡραίαν αὐτῆς ἐκκλησίαν τῶν Γυναικῶν· καὶ τὸ Ἀρχεῖον (Rathaus), ὅπερ, ὡς τὸ βασίλειον τῶν Δογῶν, κατέστη περίφημον οὐ μόνον ἐπὶ τῇ ἀρχιτεκτονικῇ αὐτοῦ καλλονῇ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς φυλακαῖς καὶ ταῖς βασάνοις, ἃς ὑφίστῶντο οἱ εἰς αὐτὰς ἐγκλειόμενοι ὑπὸ τῶν ἀμειλίκτων βουργράφων καὶ πατρικίων δικαστῶν, οἵτινες, φροντίζοντες μόνον περὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς, ἐκυβέρνων τὸν λαὸν οὐχὶ ἐπιβάλλοντες δικαίους νόμους, ἀλλὰ καταπλήττοντες διὰ βασάνων.

Τὰ χρονικὰ τῆς Νυρεμβέργης διαγράφουσι καθ' ἓν ἕκαστον τὰς βασάνους καὶ τὰ βασανιστήρια ὄργανα, εἰς ἃ παρέδιδον τοὺς ταλαιπώρους, ὅσοι προσέκρουον ὅπως δήποτε τοῖς πατρικίοις. Οἱ δὲ Γάλλοι, κυριεύσαντες τῆς πόλεως ἀρχομένου τοῦ παρόντος αἰῶνος, εὗρον τὰς ἐν τῷ Ἀρχείῳ φυλακὰς πλήρεις παντοίων βασανιστηρίων μηχανημάτων, ὧν πολλὰ διεσώθησαν ἐν τῷ τῆς Νυρεμβέργης Μουσείῳ. Ἀλλ' ὡς εἰ ταῦτα μὴ ἦσαν ἱκανὰ, οἱ βουργράφοι κατεσκεύασαν σιδηροῦν κολοσσαῖον ἄγαλμα τῆς Παναγίας, ὅπερ ἦτο ἀντὶ τῆς καθ' ἡμᾶς λαιμητόμου. Διότι, ἂν ὁ κατάδικος μὴ ἀπέθνησκεν ἐκ τῶν βασανιστηρίων τοῦ ἀρχείου ἀπήγετο πρὸς τὴν σιδηρᾶν Παναγίαν, ἥτις, ἅμα πλησιάσαντος αὐτοῦ, ἔχουσα βαρεῖαν τριπλῆν σπάθην, κατέκοπτεν αὐτὸν εἰς δύο ἴσα τμήματα, ἅτινα, ἀνοιγομένων τῶν πτυχῶν τοῦ μανδύου αὐτῆς, ἠφανίζοντο ἐντὸς τοῦ ἀγάλματος, καὶ ἀπήγοντο δι' ὑπογείου κρύπτης μέχρι τοῦ ποταμοῦ.

Ἡ Νυρεμβέργη.

Παράδοξος ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ πατρίκιοι ἠξίουν ὅτι ὁ λαὸς ὀφείλει ἵνα φροντίζῃ μόνον περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων, καὶ μὴ ἀντιλαμβάνηται τῶν κοινῶν. Μάλιστα δὲ οἱ Βουργράφοι τῆς Νυρεμβέργης κατεχράσθησαν τὴν τρομοκρατίαν ταύτην· διότι κατώρθωσαν ἵν' ἀπαλλαχθῶσι διὰ τοῦ χρυσοῦ διπλώματος (bulle d'or) τῆς ἐκκλήσεως καὶ τῆς παλινδικίας τῶν κρίσεων αὐτῶν.

Ἐν Νυρεμβέργῃ, ἥτις εἶναι μουσεῖον τῆς Γερμανίας, ἐφιλοτιμήθησαν οἱ Γερμανοὶ καὶ μάλιστα οἱ βασιλεῖς ἵνα ἱδρύσωσι τὸ Γερμανικὸν λεγόμενον Μουσεῖον, προταθὲν παρά τινος πολυμαθεστάτων Γερμανῶν συλλόγου, συνελθόντων εἰς Δρέσδην τῷ 1852, καὶ ἐπιψηφισθὲν ὑπὸ τῆς ἐν Φραγκοφορτίῳ συνόδου. Τὸ ἐθνικὸν τοῦτο γερμανικὸν ἵδρυμα, κτισθὲν, φυλαττόμενον καὶ διατηρούμενον παρὰ πάσης τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας, εἶναι ἄξιον πολλοῦ λόγου. Ἐν αὐτῷ συλλέγονται ἀορίστως τὰ ἔργα τῆς γερμανικῆς τέχνης κατὰ πάντας τοὺς καιροὺς, δυνάμενα ἵνα γένωνται χρήσιμα εἰς διασάφησιν καὶ σπουδὴν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, τοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου καὶ τῆς τέχνης τῶν Γερμανῶν· γλυφαὶ, πίνακες, χρυσοχοϊκὴ, σκεύη, ὅπλα, ὄργανα τέχνης καὶ ἐπιστήμης, παράσημα, τοπογραφικοὶ πίνακες τῆς χώρας, χειρόγραφα, βιβλία, νομίσματα, ἑνὶ λόγῳ ἅπαντα τὰ μνημεῖα τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους.

Οἱ ἰδιῶται καὶ οἱ βασιλεῖς φιλοτιμοῦνται περὶ τὸ πλουτίζειν καὶ καθωραΐζειν αὐτὸ ἀδιαλείπτως, ποριζόμενοι ὑπὲρ αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι ἀρχαῖον γερμανικὸν, ἢ, ἐὰν μὴ δύνωνται, μιμήματα τῶν ἔργων, ὧν ἀδύνατον εἶναι ἵνα ἐλπίσωσι τὰ ἀρχέτυπα. Ζητοῦσι δὲ ταῦτα ἁπανταχοῦ τῆς γῆς· καὶ πρὸς τοῦτο ἔχουσιν ἰδίαν ἐφημερίδα καὶ συμβούλιον ἐπιστατοῦν πασῶν τούτων τῶν ἐρευνῶν, ἐξελέγχον τὴν ἐπίδοσιν, καὶ δηλοῦν τὴν ἀξίαν αὐτῶν τοῖς πᾶσιν.

Ὁ κατάλογος τῶν θησαυρῶν τοῦ μουσείου ἐγένετο ἤδη βιβλίον μέγα. Ἀλλὰ λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι ἵνα φανερώσωμεν μηδὲ κἂν ἐν παρόδῳ τὰ ἀξιοθύμαστα καὶ περισπούδαστα ταῦτα ἔργα, ἀφοῦ οἱ τῶν τοιού-

τῶν ἐρασταὶ διέρχονται πρὸ αὐτῶν ἀναστενάζοντες τὴν βραχύτητα τῆς ἡμέρας. Ἰδοὺ τὰ δίχοτομηθέντα στελέχη δένδρων, ἅτινα ἦσαν ἀντὶ νεκροθηκῶν τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς· ἰδοὺ αἴθουσα πλήρης βασασανιστηρίων, ἀφαιρεθέντων τῶν ἀρχαίων φυλακῶν ἁπασῶν τῶν πόλεων τῆς Γερμανίας, καὶ μάλιστα τῆς Νυρεμβέργης, ἐν οἷς διαπρέπουσιν αἱ σιδηραῖ ὑπὸ κέντρων καὶ θελονῶν κατάφρακτοι κλίναι, ῥόπαλα μολυβδωτά, φριττόντα ἀκάνθαις σιδηραῖς καὶ τριβόλοις, στρέβλαι, πέδαι, λαβίδες καὶ τὰ λοιπά· τέλειαι καὶ γελοῖαι γυναικεῖαι στολαὶ ἐκ παντὸς χρόνου, σκεύη οἰκιακὰ πολυτελῆ καὶ πτωχικά, ὅπλα καὶ μουσικὰ ὄργανα, ἱστορικαὶ εἰκόνες ἄλλων τε ἀνδρῶν, καὶ μάλιστα Μαξιμιλιανοῦ τοῦ πρώτου ὑπὸ Ἀλβέρτου Δύρερ, τοῦ ἀρίστου τῶν ζωγράφων τῆς Γερμανίας, γεννηθέντος ἐν Νυρεμβέργῃ, οὗτινος ἔτι καὶ νῦν βλέπει τις τὸν οἶκον ὀρθόν· μυρία θαύματα συντελοῦντα εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς ἀρχαίας Γερμανίας.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ.

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑ.

Α΄. Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

Ὁ Ἀλέξανδρος, κατοπτεύσας τὴν ἀπὸ τοῦ Πηλουσίου μέχρι τοῦ Κανωβικοῦ στόματος παραλίαν, τὴν ἄλλως βάσιν τοῦ Δέλτα καλουμένην, ἐξελέξατο εὐφυέστατα τὴν παρὰ τὴν Φάρον ἀκτήν, ἥτις εἶναι, ὡς εἴδομεν, νησίον παράμηκες προσεχέστατον τῇ ἠπείρῳ, καὶ ἀποτελοῦν πρὸς αὐτὴν λιμένα ἀμφίστομον, ὡς μόγις πρὸς κτίσιν παραλίου πόλεως χωροθεσίαν κατὰ τὴν χώραν· διὸ καὶ ὁ Ναπολέων εἶπε περὶ αὐτοῦ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐγένετο ἐπιφανὴς ἐκ τούτου μᾶλλον ἢ ἐκ πασῶν τῶν μαχῶν ἃς ἐνίκησεν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστρεψε τὴν Τύρον, καὶ ἐπεχείρησεν ἵν' ἀντικατασταθῇ ἀντ' αὐτῆς· διότι αἱ ἀκταὶ τῆς Αἰγύπτου ἦσαν πολὺ τῶν τῆς Φοινίκης πρὸς ἐμπορίαν προσφορότεραι, ὡς ἐπιμιγνύμεναι διὰ μὲν τῆς Μεσογείου τῇ Εὐρώπῃ, διὰ δὲ τοῦ Νείλου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης ταῖς Ἰνδίαις.

Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, κτίζων τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κατώρθωσε μάλιστα ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, τὴν ἕνωσιν τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ὅπερ ἠθέλησεν ἵνα κάμῃ καὶ ἐν Βαβυλῶνι. Κατά τινα ἀλεξανδρινὴν παράδοσιν ὁ κατακτητὴς εἶδε κατ' ὄναρ τὸν Ὅμηρον δεικνύοντα αὐτῷ τὴν νῆσον Φάρον ὡς καταλληλοτάτην πρὸς κτίσιν πόλεως χωροθεσίαν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἱδρύσατο αὐτὴν, πειθόμενος τῷ ποιητῇ, ὃν ὑπερετίμα.

Συσφιγγομένη μεταξὺ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς Μαραιώτιδος λίμνης ἐπὶ ἰσθμοῦ ἁλιτενοῦς, ὡς ἡ Στοκόλμη, πάλαι μὲν στενοτέρας, νῦν δ' εὐρυτέρας, ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀπετέλει παραλληλόγραμμον τὸ μῆκος τριπλάσιον τοῦ πλάτους, ἔχουσα τεσσάρων ἢ πέντε λευγῶν περίμετρον. Οἱ ἀρχαῖοι παρέβαλλον τὴν Ἰταλίαν πρὸς φύλλον κισσοῦ, τὴν δὲ Πελοπόννησον πρὸς φύλλον πλατάνου, τὴν δὲ Ἀλεξάνδρειαν πρὸς μακεδονικὸν μανδύαν. Ἐν ἀριστερᾷ καὶ δεξιᾷ ἡ ἀκτὴ ἀνετέμνετο ὑπὸ δύο ὅρμων, τοῦ δυτικοῦ καὶ ἀνατολικοῦ. Μεταξὺ δ' αὐτῶν ἐξετείνετο χῶμα ἐπὶ τὴν νῆσον κατὰ τὸ πρὸς ἑσπέραν αὐτῆς μέρος, ἡ Ἑπτάσταδιος, οὖσα ἀντὶ γεφύρας καὶ ὑδραγωγείου, ἀπολείπουσα δύο διάπλους γεγεφυρωμένους ἀπὸ τοῦ Μεγάλου λιμένος πρὸς τὸν μικρότερον καὶ τὸν πρὸς ἑσπέραν ἢ τὸν τοῦ Εὐνόστου. Ὁ πρὸς δυσμὰς λιμὴν ἐπεμίγνυτο τῇ λίμνῃ, ἐπιμιγνυμένῃ καὶ ταύτῃ τῷ Νείλῳ διά τινος τεχνητῆς διώρυχος. Ἡ διάθεσις αὕτη συνέτεινεν εἰς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως, ἧς οἱ λιμένες κατὰ τὸν Στράβωνα ἔγεμον πάντοτε παντοδαπῶν ὁλκάδων.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦτο σύμμετρος, ὡς ἅπασαι αἱ πόλεις, αἵτινες δὲν εἶναι ἔργον τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ κτίζονται ἐκ τοῦ παραχρῆμα προστάττοντος ἑνὸς ἀνδρὸς ἢ ἔθνους· ὡς λ. χ. ἡ πόλις τῆς Μελίττης (Μάλτας) Βαλέττα κτισθεῖσα ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ πρωτοστάτου τοῦ τάγματος τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μελίττης, ὅστις ἐδωρήσατο αὐτῇ τὸ ἴδιον ὄνομα· ὡς τὸ Βερολῖνον κτισθὲν ὡς στρατόπεδον ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου· καὶ ὡς αἱ ἐγ ιρόμεναι ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ πόλεις ἐν τῇ ἀμερικανικῇ δημοκρατίᾳ. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἐπινόημα οὖσα καὶ ἔργον τοῦ πολεμάρχου, ἦτο εὔτακτος καὶ σύμμετρος, ὡς μακεδονικὴ φάλαγξ.

Ἦτο δὲ ἅπασα κατατετμημένη ὑπὸ ὁδῶν ἱππηλάτων καὶ ἁμαξηλάτων. Δύο μεγάλαι ὁδοὶ πλατύταται, ἐπὶ πλέον ἢ πλέθρον ἀναπεπταμέναι, ἔτεμνον ἀλλήλας δίχα καὶ πρὸς ὀρθάς. Ἡ μακροτάτη εἶχεν ἔκτασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας λεύγης ἀπὸ μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πύλην· αἱ δ ὁλιέπαι παράλληλοι ταύταις καθίστων τὴν πόλιν ὁμοίαν πρὸς ἄβακα, ὅπερ ἐξέπληττεν ἔτι τὸν Ἀβδουλφετᾶν κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα.

Ἡ ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια ἦτο ἀπαράμιλλος τῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῷ κάλλει. Ὁ μὲν Ἀθήναιος ὀνομάζει αὐτὴν ὡραίαν καὶ κεχρυσωμένην· ὁ δὲ Φίλων καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης βασίλισσαν τῶν πόλεων. Ἐν δὲ τοῖς Ἐρωτικοῖς, μυθιστορήματι τοῦ Ἀλεξανδρέως Ἀχιλλέως Τατίου, εὑρίσκομεν ἐναργῆ διαγραφὴν τῆς αἰσθήσεως, ἣν παρεῖχον τῷ ξένῳ τὰ θαύματα τῆς κατὰ τὸν τέταρτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα Ἀλεξανδρείας.

Ἐν αὐτῇ τὸ ὠφέλιμον ἦτο πανταχοῦ μεμιγμένον τῷ μεγαλοπρεπεῖ. Τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου μετωχετεύοντο εἰς τὴν πόλιν διά τινος διώρυχος εἰς πλῆθος δεξαμενῶν, ὧν πολλαὶ διεσώθησαν μέχρι τοῦ νῦν. Παρὰ τὸν ἀνατολικὸν λιμένα ἦτο ἡ ὡραία συνοικία ἡ ὀνομασθεῖσα ἐπὶ μὲν τῶν Πτολεμαίων βασιλική, ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατορική. Ἐν αὐτῇ διέπρεπον τὰ βασίλεια, ἔχοντα πολλὰς καὶ ποικίλας διαίτας, καὶ κατέχοντα κατὰ μὲν τὸν Πλίνιον τὸ τέταρτον, κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα τὸ τρίτον μέρος τοῦ παντὸς περιβόλου τῆς πόλεως, ἐν οἷς ἦτο καὶ τὸ Μουσεῖον καὶ τὸ συσσίτιον τῶν μετεχόντων αὐτοῦ φιλολόγων ἀνδρῶν, καὶ ἡ Μεγάλη βιβλιοθήκη. Φαίνεται δὲ ὅτι τὰ βασίλεια ἦσαν ἐκτισμένα κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἀνατολικῶν βασιλείων τῶν Μογγόλων αὐτοκρατόρων τοῦ Δελχί, ἢ τῶν σεραΐων της Κωνσταντινουπόλεως, ἢ τῆς Χρυσῆς Οἰκίας τοῦ Νέρωνος, ἤτοι ἄθροισμα παντοίων οἰκοδομημάτων καὶ κήπων, καλυπτόντων ὁλόκληρον συνοικίαν. Διότι ἕκαστος τῶν βασιλέων ἐφιλοτιμεῖτο ἵνα ἐγείρῃ παρὰ τοῖς ἤδη ὑπάρχουσιν ἴδια βασίλεια. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως ὑψοῦτο τὸ Σῆμα, ἢ ὁ τάφος τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὗτινος τὸ σῶμα ἀφεῖλε προλαβὼν τοῦ Περδίκκα Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ, καὶ ἐκήδευσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, μετακομίσας ἐπὶ ἅρματος κολοσσαίου ἐλαυνομένου ὑπὸ ἑβδομήκοντα τεσσάρων ἡμιόνων, καὶ καταθεὶς τὸν νεκρὸν εἰς σαρκοφάγον χρυσοῦν, ὅστις ἠρπάγη ὕστερον παρὰ τοῦ ἐκ τῆς Συρίας ἐπελθόντος Πτολεμαίου, τοῦ ἐπικληθέντος Παρεισάκτου. Τὸ δὲ σῶμα, ἀποβαλὸν τὸ χρυσοῦν περικάλυμμα, καὶ μεῖναν ἐν τῇ ὑαλίνῃ θήκῃ, ἀπώλετο ὕστερον, καὶ μετ' αὐτοῦ, ὡς ἐδήλου ὁ χρησμὸς, ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας αὐτονομία.

Ἡ αἰγυπτιακὴ πόλις ἐξετείνετο πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς γεωλοφίας, ἔνθα ἡ λεγομένη στήλη τοῦ Πομπηΐου δεικνύει μέχρι τοῦ νῦν τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀκροπόλεως, ἢ τοῦ Σαραπείου, καὶ μέχρι τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας τῆς ὀνομαζομένης Ῥακώτιδος· περαιτέρω δὲ πρὸς δυσμὰς ἔκειτο ἡ πόλις τῶν νεκρῶν, τὸ νεκροταφεῖον· διότι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἔταττον τὸ διαιτητήριον τῶν ψυχῶν πρὸς δυσμὰς, ἐκφράζοντες προφορικῶς καὶ ἐγγράφως διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως καὶ τοῦ αὐτοῦ ἱερογλύφου amenti τὸν ᾅδην καὶ τὴν δύσιν. Παρὰ τὸ νεκροταφεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας ἦτο τὸ προάστειον, ἐν ᾧ ὁ Στράβων εἶδε τὰς ταφὰς καὶ τὰ πρὸς ταριχείαν τῶν νεκρῶν ἐπιτήδεια καταστήματα, ἀποτελοῦντα συνοικίαν ὅλην ὁμοίαν τῇ τοῦ Μεμνονίου τῶν Θηβῶν. Οἱ χριστιανοὶ διετέλεσαν ἐπὶ πολὺ θάπτοντες ἐν τούτῳ τοὺς νεκρούς. Ὁ δὲ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἅγιος Πέτρος κατεσκεύασεν ἐνταῦθα ἑαυτῷ μαυσωλεῖον.

Ὀψιαίτερον δὲ ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέβη κατ' ὀλιγον ἐπὶ τῆς Ἑπτασταδίου, ἢ τῆς λεωφόρου ἥτις συνῆπτεν αὐτὴν τῇ νήσῳ Φάρῳ. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν Ἀράβων ἡ πόλις κατεστράφη καὶ περιῆλθεν εἰς τὸ τρίτον τοῦ μεγέθους αὐτῆς. Ἐκ δὲ τοῦ ὑπὸ τοῦ χρόνου ῥακωθέντος μεγαλοπρεποῦς ἐκείνου μακεδονικοῦ μανδύου ἡ σπάθη τοῦ Μωάμεθ ἔκοψε τὸ τελευταῖον τεμάχιον, ἤτοι τὴν τουρκικὴν πόλιν, τὴν νῦν Ἀλεξάνδρειαν.

Ἐπὶ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ἡ πόλις εἶχε περὶ 300 000 κατοίκων καὶ ἴσως 300 000 δούλων, ἤτοι τοσούτους, ὅσοι ἦσαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ κάτοικοι τῶν Παρισίων. Ἀλλὰ βαθμηδὸν ἡ πόλις παρήκμασε καὶ ἠρημώθη οὕτως ὥστε τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων αὐτὴν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἦτο περὶ 6 000· νῦν δ' αὐξήσε μέχρις 150 000, μάλιστα, ἀφότου ὁ Μωχάμετ Ἀλῆς ἀνεστόμωσε τὴν διώρυχα τὴν συνάπτουσαν αὐτὴν τῷ Νείλῳ.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦτο πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος, πολυάσχολος, φιλεργὸς, περίφημος ἰδίως διὰ τὰ ὑαλουργεῖα αὐτῆς, καὶ τοὺς ποικιλτοὺς καὶ κεντητοὺς τάπητας, οἵτινες ὑπερέβαινον τοὺς τῆς Βαβυλῶνος. Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἦσαν κοῦφοι, φιλοσκῶπται, κωμῳδοῦντες καὶ σατυρίζοντες πάντοτε τοὺς ἄρχοντας καὶ διοικοῦντας αὐτούς· διὸ καὶ ἔθεσαν ὀνόματα βαναυσότατα τοῖς πλείστοις τῶν Πτολεμαίων. Ἐχλεύασαν δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Οὐεσπεσιανὸν, ὅστις καὶ αὐτὸς φιλοσκώπτης ὢν ὠλιγώρησε· καὶ τὸν Καρακάλλαν, ὅστις ἐξεδικήθη διὰ σφαγῶν καὶ προγραφῶν.

Μέτριοι τὰ πολεμικὰ διέπρεπον μᾶλλον ἐν ταῖς μάχαις τῶν ἀλεκτρυόνων καὶ τοῖς παροινίοις ἅσμασιν. Εὐμετάβολοι, ἕτοιμοι πρὸς παραχὴν καὶ ἀποστατικοὶ, ἐμπαθῶς διακείμενοι πρὸς τὰ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἱπποδρομίου, οἱ Ἀλεξανδρεῖς παρεῖχον παράδοξόν τι σύγκραμα τῆς ἀγχινοίας τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ φιλοταράχου τῶν Βυζαντινῶν.

Τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετεχειρίζοντο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οἱ τὴν πόλιν διοικοῦντες καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν παπύρων, τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἦσαν ἑλληνικὰ μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ. Διότι ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦτο καθόλου πόλις ἑλληνική, ἰουδαΐζουσα μᾶλλον καὶ ῥωμαΐζουσα ἢ αἰγυπτιάζουσα. Ἀξιολογώτατον αὐτῆς ἑλληνικὸν κατάστημα ἦτο τὸ Μουσεῖον, ὅπερ κατέστη παράδειγμα τῶν συγγρόων ἡμῖν ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης, πλὴν ὅτι οἱ μετέχοντες αὐτοῦ, διαιτώμενοι ἐν αὐτῷ, ἠδύναντο ἵν' ἐγκύπτωσιν ἀνενοχλήτως τῇ τῶν γραμμάτων μελέτῃ. Κατέστησε δὲ αὐτὸ πρῶτος Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ Θεοφράστου, πρὸς μελέτην καὶ ἐπίδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Αἰγύπτῳ, ἀντιτάττων αὐτὸ τῷ Σαραπείῳ, ἀποτεταγμένῳ εἰς τὴν μελέτην τῆς αἰγυπτιακῆς καὶ ἀνατολικῆς φιλολογίας· διὸ τοῦ μὲν ἡ βιβλιοθήκη περιεῖχε μόνον βιβλία ἑλληνικά, τοῦ δὲ αἰγυπτιακὰ καὶ ἀνατολικά.

Κατά τινας νεωτέρους συγγραφεῖς ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας περιεῖχε παρὰ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ συλλογὴν μεταφράσεων ἑλληνικῶν τῶν συγγραμμάτων ἁπασῶν τῶν τότε γνωστῶν διαλέκτων τῆς γῆς. Ἀλλ' οἱ Ἀλεξανδρεῖς, φαίνεται ἠγνόησαν πάντως τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας· ἡ δὲ βιβλιοθήκη τῶν βασιλείων εἶχε μόνον βιβλία ἑλληνικὰ, πρὸς διαστολὴν τῆς τοῦ Σαραπείου, ἔνθα διέμειναν λείψανά τινα τοῦ ἀρχαίου αἰγυπτιακοῦ βίου καὶ γλώσσης, καὶ ὅπου ἐφυλάττοντο οἱ αἰγυπτιακοὶ πάπυροι καὶ τὰ βιβλία τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἡ διωνομασμένη αὕτη τῆς Ἀλεξανδρείας βιβλιοθήκη κατεστράφη οὐχὶ, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Ἄραβος στρατηγοῦ Ὀμὰρ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ὅστις, πολιορκούμενος παρὰ τῶν Ἀλεξανδρέων ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν βασιλείων, ἔνθα ἦτο ἡ πολύτιμος βιβλιοθήκη, ἐνέβαλε πῦρ, θέλων ἵνα πυροπλήσῃ τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον καὶ τὰς παρὰ τῶν ἐχθρῶν κατεχομένας γειτνιαζούσας οἰκίας. Ἐκ δὲ τούτου εἰπόν τινες ἀκρίτως ὅτι μετὰ τὸν Καίσαρα ὁ Ὀμὰρ δὲν εὗρεν οὐδὲν πρὸς καῦσιν· διότι γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἐδωρήσατο τῇ Κλεοπάτρᾳ τὴν βιβλιοθήκην τῆς Περγάμου, ἥτις περιεῖχε περὶ διακοσίας χιλιάδας τόμων, οἵτινες κατετέθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σαραπείου, περιέχουσαν ὑπὲρ τὰς ἑπτὰ χιλιάδας τόμων, καὶ κατεστραφεῖσαν πιθανώτατα κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου λεηλασίαν τοῦ Σαραπείου, τελευταίου ἀσύλου τῆς αἰγυπτιακῆς θρησκείας.

Ἡ φιλολογία τῆς Ἀλεξανδρείας ἦτο ἑλληνικὴ ἢ μᾶλλον νεοελληνικὴ, ἀπομιμουμένη καὶ σχολιάζουσα τοὺς μεγάλους Ἕλληνας συγγραφεῖς σοφιστικὴ καὶ πλημμελὴς τῇ λέξει, ἀσμενίζουσα μάλιστα ἐπιγράμμασι, εἰδυλλίοις, καὶ ἐλεγείοις. Ἀποδεικνύει δὲ τὴν παρακμὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ ἄπιστος εὐχέρεια τῶν συγγραφέων. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματος ὁ Καλλίμαχος ἔγραψεν ὀκτακόσια συγγράμματα, ὁ δὲ Δίδυμος ἐξ χιλιάδας τόμων. Ἐν τοῖς θεάτροις τραγῳδοῦνται αἱ ἱστορίαι τοῦ Ἡροδότου καὶ αἱ ῥαψῳδίαι τοῦ Ὁμήρου· οἱ δὲ Ὁμηρισταὶ παρῳδοῦσι τὸν μέγαν ποιητήν. Τινὲς δ' αὐτῶν φιλοτιμοῦνται ἓν γράφωσιν ὅλην τὴν Ὀδύσσειαν ἄνευ τοῦ γράμματος. Ἄλλοι δὲ ἀφαιροῦσιν ἀφ' ἑκάστης ῥαψῳδίας τῆς Ἰλιάδος ἓν τῶν εἰκοσιτεσσάρων γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. Πάντες δὲ μικροὶ καὶ μεγάλοι, μηδ' αὐτῶν τῶν βασιλέων ἐξηρουμένων, καταγίνονται περὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου τοῦ Ὁμήρου. Μάλιστα δὲ τιμᾶται ἡ ῥητορική, καὶ πάντες φιλοτιμοῦνται ἵνα προσκτήσωνται ὄνομα ῥήτορος· διὸ οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτὴν τοῦ Πομπηΐου προσήνεγκε τῷ Καίσαρρι εἷς ῥήτωρ, ὁ Θεόδοτος.

Ὁ αἰσχρὸς θάνατος τοῦ μεγάλου Πομπηΐου ἐξεικονίζει τὴν ἀθλιότητα τῶν τελευταίων Πτολεμαίων, καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν ἠθῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἐπειδὴ ὁ Πομπήϊος, ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν ἐν Φαρσάλοις μάχην, κατέφυγε μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τινων πιστῶν ἀκολούθων εἰς Αἴγυπτον. Ἀκούσας δὲ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος, πολεμῶν πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ἐστρατοπέδευεν ἐν Πηλουσίῳ, προπέμψας ἄγγελον πρὸς τὸν βασιλέα, ἀνέμενε ταπεινὸς καὶ συνεσταλμένος τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ. Ὁ Πτολεμαῖος ἦτο νεώτατος· ὁ δὲ ἄγων καὶ φέρων αὐτὸν σύμβουλος Ποθεινὸς συνεκάλεσε βουλὴν τῶν δυνατωτάτων, καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς ἵνα λέγωσιν ἕκαστος ἣν ἔχει γνώμην περὶ τοῦ πρακτέου. Δεινὸν, λέγει ὁ Πλούταρχος, τὸ βλέπειν Πομπηΐον τὸν Μέγαν, ἐκπεσόντα τοσούτης δυνάμεως, ἀναμένοντα τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν βουλευμάτων τῶν πρώτων συμβούλων τοῦ βασιλέως, Ποθεινοῦ τοῦ Εὐνούχου καὶ Θεοδότου τοῦ Χίου καὶ τοῦ Αἰγυπτίου Ἀχιλλᾶ, διδασκάλων ἐπὶ μισθῷ ῥητορικῶν λόγων. Τοιούτου δικαστηρίου ψῆφον περιέμενεν ὁ Πομπήϊος πρόσω τῆς χώρας ἀποσκαλεύων. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων οὕτως αἱ γνῶμαι διέστησαν, ὥστε οἱ μὲν συνεβούλευον ἵνα ἐκδιώξωσιν, οἱ δὲ ἵνα καλέσωσι καὶ ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν ἐπαξίως. Ὁ δὲ Θεόδοτος, ἐπιδεικνύμενος δεινότητα λόγου καὶ ῥητορείαν, ἀπέφηνεν οὐδέτερον ἀσφαλές· διότι, ἐὰν δεχθῶσιν αὐτὸν, ἕξουσιν, ἔλεγε, τὸν μὲν Πομπήϊον δεσπότην, τὸν δὲ Καίσαρα πολέμιον. Ἐὰν δὲ ἀποβάλωσιν, ἕξουσιν ἀμφοτέρους ἐχθρούς, τὸν μὲν Πομπήϊον μνησικακοῦντα, τὸν δὲ Καίσαρα ὡς μὴ θανατώσαντες τὸν Πομπήϊον. Διὸ, ἔλεγε, φρονιμώτατον πάντων εἶναι ἵνα προσκαλέσαντες αὐτὸν φιλικῶς φονεύσωσι δολίως, « καὶ γὰρ ἐκείνῳ χαριεῖσθαι καὶ τοῦτον οὐ φοβήσεσθαι. » Ταῦτα κυρώσαντες ἀναθέτουσι τὴν πρᾶξιν εἰς τον Ἀχιλλᾶν, ὅστις, παραλαβὼν Σεπτίμιον τινα ἀρχαῖον τοῦ Πομπηΐου ταξίαρχον, καὶ Σάλβιον τὸν ἑκατοντάρχην καὶ τέσσαρας ὑπηρέτας, ἀνήχθη πρὸς τὸ πλοῖον τοῦ Πομπηΐου. Ἀλλ' ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κορνηλία καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ βλέποντες ὀλίγους ἀνθρώπους προσπλέοντας ἐπὶ μιᾶς ἁλιάδος, οὐδεμίαν βασιλικὴν οὐδὲ λαμπρὰν ὑποδοχὴν σημαινούσης, ὑπώπτευσαν τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ παρήνουν τῷ Πομπηΐῳ ἵν' ἀναχθῶσι τὴν ταχίστην εἰς πέλαγος. Ἀλλ' ὁ Πομπήϊος παρήκουσε τὰς παραινέσεις. Ἐν τούτῳ δὲ, προσπλεούσης τῆς ἁλιάδος, φάσας ὁ Σιπτίμιος ἐξανέστη καὶ προσηγόρευσε ῥωμαϊστὶ τὸν Πομπήϊον αὐτοκράτορα. Ὁ δ' Ἀχιλλᾶς, ἀσπασάμενος αὐτὸν ἑλληνιστὶ, παρεκάλει ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν ἁλιάδα. Τότε ὁ Πομπήϊος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἶδον ἀπὸ τοῦ καταστρώματος πληρούμενα πλοῖά τινα τῶν βασιλικῶν καὶ τὸν αἰγιαλὸν κατεχόμενον ὑπὸ τοξοτῶν. Ἀσπασάμενος δὲ τὴν Κορνηλίαν προαποθρηνοῦσαν αὐτοῦ τὸ τέλος καὶ παραλαβὼν δύο τῶν ἑκατονταρχῶν καὶ ἕνα ἀπελεύθερον Φίλιππον, θεράποντα, δεξιουμένων αὐτὸν ἤδη τῶν περὶ τὸν Ἀχιλλᾶν ἐν τῇ ἁλιάδι, μεταστραφεὶς πρὸς τὴν Κορνηλίαν καὶ τὸν υἱὸν εἶπε τοῦ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα,

Ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
Κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Ταῦτα δ' ἔσχατα πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ εἰπὼν ἐνέβη. Ἐν ᾧ δ' ἐκωπηλάτουν πρὸς τὴν παραλίαν, ὁ Πομπήϊος ἰδὼν ὅτι οὐδεὶς παρὰ τῶν συμπλεόντων ἐγένετο λόγος φιλάνθρωπος πρὸς αὐτὸν, ἀποβλέψας πρὸς τὸν Σεπτίμιον, ἠρώτησεν αὐτὸν ἂν ἐστρατεύσατό ποτε ὑπ' αὐτόν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, οὐδὲν ἀποκριθεὶς, οὐδὲ φιλοφρονηθεὶς, ἐπένευσε μόνον τῇ κεφαλῇ. Τότε ἰδὼν τοὺς πάντας σιωπῶντας ὁ Πομπήϊος, ἔχων γεγραμμένον ὑφ' αὐτοῦ λόγον ἑλληνιστὶ πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἀνεγίνωσκεν. Ὡς δὲ προσήρχοντο πρὸς τὴν ἀκτὴν ἡ μὲν Κορνηλία μετὰ τῶν φίλων περιπαθὴς οὖσα ἀπέβλεπε μακρόθεν ἐκ τῆς τριήρους πρὸς τ' ἀποβησόμενα. Καὶ βλέπουσα πολλοὺς τῶν βασιλικῶν πρὸς τὴν ἀπόβασιν οἶον ἐπὶ τιμῇ καὶ δεξιώσει συνερχομένους, ἤρξατο ἵνα θαῤῥῇ. Ἐν τούτῳ ὁ Πομπήϊος λαμβάνει τὴν χεῖρα τοῦ Φιλίππου ὅπως ἐξέλθῃ τῆς ἁλιάδος. Ἀλλ' ἀναστάντα διελαύνει τῷ ξίφει πρῶτος ὁ Σεπτίμιος, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Ποθεινὸς καὶ ὁ Ἀχιλλᾶς. Ὁ δὲ Πομπήϊος, ἐφελκυσάμενος κατὰ τοῦ προσώπου τὴν τήβεννον, μηδὲν εἰπὼν ἀνάξιον ἑαυτοῦ, μηδὲ ποιήσας, ἀλλὰ στενάξας μόνον ἐνεκαρτέρησε ταῖς πληγαῖς.

Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πλοίων, ὡς εἶδον τὸν φόνον, οἰμωγὴν ἐξάκουστον μέχρι τῆς γῆς ἐκχέαντες, ἔφυγον ἀράμενοι τὰς ἀγκύρας κατὰ τάχος, καὶ ἄνεμος λαμπρὸς ἐβοήθει αὐτοῖς πελαγίοις ὑπεκφεύγουσιν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀχιλλᾶν τοῦ μὲν Πομπηΐου τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, τὸ δὲ σῶμα ἐκβάλόντες γυμνὸν ἀπὸ τῆς ἁλιάδος, ἀπέλιπον τοῖς δεομένοις τοιούτου θέματος. Παρέμεινε δὲ ὁ Φίλιππος ἕως οὗ οἱ παρεστῶτες ἐκορέσθησαν τῆς ὄψεως τοῦ νεκροῦ· ἔπειτα δὲ περιλούσας τὸ σῶμα, καὶ περισκοπῶν τὸν αἰγιαλὸν, εὗρε λείψανα μικρᾶς ἁλιάδος, ἧς συγκομίσας τὰ ξύλα ἀνῆπτε πυράν. Τότε δὲ παραστὰς γέρων τις Ῥωμαῖος, ὅστις συνεστράτευσεν ἔτι νέος μετὰ τοῦ Πομπηΐου τὰς πρώτας στρατείας, καὶ βλέπων αὐτὸν ἑτοιμάζοντα τὴν πυράν, « Τίς ὦν, ὦ ἄνθρωπε, εἶπε πρὸς αὐτὸν, διανοῇ θάπτειν Πομπήϊον τὸν μέγαν; » Ἐκείνου δ' εἰπόντος ὅτι ἀπελεύθερος, « Ἀλλ' οὐ μόνῳ σοὶ, εἶπε, τοῦτο τὸ καλὸν ὑπάρξει· δέξαι δὲ καὶ ἐμὲ ὥσπερ εὑρήματος εὐσεβοῦς κοινωνὸν, ὡς μὴ κατὰ πάντα μέμφωμαι τὴν ἀποξένωσιν, ἀντὶ πολλῶν ἀνιαρῶν τοῦτο γοῦν εὑράμενος, ἄψασθαι καὶ περιστεῖλαι ταῖς ἐμαῖς χερσὶ τὸν μέγιστον αὐτοκράτορα Ῥωμαίων. » Οὕτω μὲν ἐκηδεύετο ὁ Πομπήϊος. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ὁ Καῖσαρ, ἐλθὼν εἰς Αἴγυπτον, τὸν μὲν προσφέροντα τὴν κεφαλὴν, ὡς παλαμναῖον, ἀπεστράφη· τὴν δὲ σφραγῖδα τοῦ Πομπηΐου, ἀπεικάζουσαν λέοντα ξιφήρη, δεξάμενος ἐδάκρυσεν. Ἀχιλλᾶν δὲ καὶ Ποθεινὸν

Ἄγρα ἱπποποτάμου παρὰ τὴν λίμνην Κγάμι.

ΣΥΜΦΟΡΑΙ

ΚΑΙ

ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

ΤΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ

ΑΝΔΕΡΣΩΝ

Ὁ Σουηδὸς Κάρολος Ἰωάννης Ἄνδερσων ἐγένετο ἀπό τινων ἐτῶν πασίγνωστος, διασφῆσας τὰ μέγιστα τὴν γεωγραφίαν τῆς τέως ἀγνώστου Αὐστραλιακῆς Ἀφρικῆς. Διὸ καὶ οἱ γεωγράφοι τιμῶσιν αὐτὸν ὡς τὸν Λιβιγστῶνα καὶ Ῥοβέρτον Μοφάρτην. Ἀπὸ τοῦ 1854 ἐπεσκέφθη ἐπαλλήλως τὴν τέως ἄγνωστον χώραν τῶν Δάμαρας, καὶ τῶν Ὀάμβω, ἧς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἦτο ἄγνωστον τῇ Εὐρώπῃ· καὶ τέλος τὴν χώραν τὴν περιέχουσαν πρὸς δυσμὰς τὴν λίμνην Νγάμι, ἣν ὀλίγῳ πρὸ αὐτοῦ ἐγνώρισεν ὁ διδάκτωρ Λίβιγστων. Καί, ὡς ἐκεῖνος, ὁ Ἄνδερσων διέρχεται πάλιν ἐν τῷ παρόντι τὰς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ γνωρισθείσας χώρας, φιλοτιμούμενος ἵν' ἀναπληρώσῃ τὰ κενά, ἵνα γνωρίσῃ τὰ εἰσέτι ἄγνωστα, καὶ εὕρῃ μεταξὺ τῆς πεπαιδευμένης Εὐρώπης καὶ τῶν ἀγριωτάτων φυλῶν, ἐν αἷς διάγει τὸν βίον, τὴν συντομωτάτην πρὸς ἐπιμιξίαν ὁδόν. Προτιθέμενοι ἵνα διαγράψωμεν ἀλλαχοῦ συντόμως τὰς ὑπ αὐτοῦ γνωρισθείσας χώρας, ὅταν οὗτος ἐξενέγκῃ εἰς φῶς τὴν ὅλην αὐτοῦ διήγησιν, ὠφέλιμον νομίζομεν ἵν' ἀνακοινώσωμεν πρὸς ὥραν τοῖς ἀναγνώσταις ἀποσπάσματά τινα τῶν θηρευτικῶν διηγήσεων, μάλιστα δὲ τῶν μαχῶν, ἃς συνῆψε πρὸς τοὺς φοβεροὺς κατοίκους τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ δασῶν καὶ ἐρήμων.

Αἱ διηγήσεις αὐτοῦ ἐξεικονίζουσιν ἄριστα τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀτρομήτου καὶ παραδόξου τούτου ἀνδρός.

Α'.

Λέοντες καὶ καμηλοπάρδαλις. — Ἀπροσδιόνυσοι συνθηρευταί.

Ἡ πεδιὰς τοῦ Κόβις, ἐν ᾗ διέτριψα ἐπί τινας ἑβδομάδας, ἦτο μεστὴ ἐλεφάντων, ῥινοκερώτων καὶ ὀνάγρων ῥαβδωτῶν. Αἱ δὲ καμηλοπαρδάλεις, εἰ καὶ ἦσαν σπανιώτεραι, ἀνεφαίνοντο τῇδε κἀκεῖσε παρὰ τὰς λίμνας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅτε ἐξηρχόμην ἐπὶ θήραν.

Ἐσπέραν τινὰ πυροβολήσας ἐτραυμάτισα λέοντα. Ἀναζητῶν τῇ ὑστεραίᾳ τὰ ἴχνη τοῦ θηρίου, εἶδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἴχνη πολλὰ λεόντων καὶ καμηλοπαρδάλεως. Μετ' ὀλίγον δ' ἀκούων τὰς φωνὰς τῶν προπορευομένων προσκόπων ἐγχωρίων περιηχούσας τὰς λόχμας πανταχοῦ, ἐνόμισα ὅτι οἱ συνοδῖταί μου ἐξεῦρον τὰ ἴχνη τοῦ τραυματισθέντος λέοντος. Ἀλλ' ἐξεπλάγην ὅτε, ἐξελθὼν τῶν θάμνων, εἶδον οὐχὶ τὸν τετραυματισμένον λέοντα, ὡς ἤλπιζον, ἀλλὰ πέντε ζῶντας λέοντας, ὧν δύο μὲν ἄῤῥενας, τρεῖς δὲ θηλείας. Καὶ οἱ μὲν τρεῖς αὐτῶν, καταλαβόντες ὡραίαν καμηλοπάρδαλιν, κατεσπάραττον αὐτήν, οἱ δὲ λοιποὶ δύο ἐπέβλεπον πυρολαμπέσιν ὀφθαλμοῖς τὸν φόνον ἐκ τοῦ πλησίον. Τὸ θέαμα ἦτο οὕτω σεμνόν, ὥστε ἐλησμόνησα τὸ τυφεκίον μου. Ἀλλ' οἱ συνακολουθοῦντες ἐγχώριοι Βούσμεν, ἐλπίζοντες μέγα συμπόσιον, ἐῤῥίψαν ἑαυτοὺς ἀῤῥόνως ἀνὰ μέσον τῶν λεόντων, καὶ κραυγάζοντες καὶ ὀλολύζοντες ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἵνα φυγομαχήσωσιν.

Φθάσας παρὰ τὴν καμηλοπάρδαλιν εὗρον αὐτὴν ἀσπαίρουσαν ἐπὶ τῆς ἄμμου· οἱ δὲ ἐπιχώριοι καθίσαντες ἤρξαντο διαμελίζοντες καὶ τρώγοντες αὐτὴν ἀρπαλέως, μέχρις οὗ κατεβρόγθισαν τὰ πάντα πλὴν τοῦ σκελετοῦ.

Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐγνώρισα τοὺς λέοντας τῆς χώρας τῶν Δάμαρας. Ἡμέραν δέ τινα, ἐν ᾧ προσγευμάτιζον εὐτελῶς, ἤκουσα ἐξαίφνης τοὺς ἐγχωρίους κραυγάζοντας περὶ ἐμὲ Ὀνκγεάμα (ὁ λέων)! Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι πλειστάκις ἤδη ἐβόησαν «ὁ λέων», μηδὲν κινδυνεύοντες, δὲν ἠθέλησα ἵνα ἐνοχληθῶ. Ἀλλ' αἴφνης ἀπό τινος βαθείας μυρικῶν λόχμης εἶδον ἐξερχομένους ὠπλισμένους ἐγχωρίους, οἵτινες παρετάχθησαν ὡς εἰς μάχην περὶ ἐμέ. Τότε ἠκούσθη βρύχημα δεινόν. Οἱ ἐγχώριοι ἀναβοῶσι καὶ πυροβολοῦσιν ἀσκόπως· οἱ δὲ κύνες αὐτῶν καταφεύγουσιν ἐξοπίσω μου φρίττοντες. Τότε ἠκούσθη νέον βρύχημα, καὶ εἶδον ἐκπηδῶντα πλησίον μου λέοντα πελώριον, βαθυχαίτην καὶ ῥωμαλεώτατον. Κρυφθεὶς ὄπισθεν θάμνου ἐπυροβόλησα αὐτὸν εὐστόχως. Οὗτος δὲ, τὸ μὲν πρῶτον ἀνεπήδησε φρικτῶς· ὕστερον δὲ συνεσπειράθη ὡς ἐορμήσων, καὶ ἔμεινεν οὕτως ὀλίγον καιρὸν, ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις σκέλεσιν, ὅμοιος πρὸς γαλῆν ἑτοίμην εἰς πήδημα. Τότε λαβὼν τὴν κυνηγετικήν μου μάχαιραν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, καὶ κλίνας τὸ ἕτερον τῶν γονάτων κατὰ γῆς ἀνέμεινα τὸν ἐχθρόν. Ἡ περίστασις ἦτο δεινή· διότι δὲν ἠδυνάμην ἵνα πυροβολήσω τοῦ πολλοῦ ἕνεκα κονιορτοῦ, ὃν ἤγειρεν ἡ οὐρὰ αὐτοῦ· καὶ εἶδον αὐτὸν αἰφνιδίως ὁρμῶντα ἐπ ἐμέ. Ἀλλὰ, μὴ μετρήσας τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ καλῶς, ἕνεκα τῆς ὑψηλῆς πύας, εἰς ἣν ταχέως κατέφυγον ἔπεσε βαρὺς πλησίον μου εἰς τὸ ὀπίσω. Πυροβολήσας ἐκ δευτέρου συνέτριψα τὸν ὦμον αὐτοῦ. Τότε ὥρμησε πάλιν ἐπ ἐμέ· ἀλλὰ μεταβουλευσάμενος ἔφυγεν εἰς τὸ δάσος. Ἠκολούθησα αὐτῷ κατὰ πόδας· ἀλλ' ἀκούων αὐτὸν βρυχώμενον δὲν ἔκρινα

Οἱ συνδηγεῦται.

φρόνιμον ἵνα κινδυνεύσω ἐκ νέου.

Τῇ ἐπαύριον ἀπῆλθεν ἰχνηλατήσων αὐτὸν, καὶ εὗρον τὸν τόπον, ἐν ᾧ διενυκτέρευσεν, αἱματόφυρτον. Οἱ δὲ πέριξ θάμνοι ἦσαν συντεθλιμμένοι ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ σώματος αὐτοῦ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας εὕρομεν τυχαίως τὸ ἥδη σεσηπὸς αὐτοῦ πτῶμα.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ, ἐξελθὼν πρωῒ ἐπὶ θήραν, κατεῖδον παρὰ τὸν ποταμὸν τρεῖς τραγελάφους τρώγοντας ἀθορύβως. Προὐχώρουν πρὸς αὐτοὺς κρυπτόμενος ὄπισθεν τῶν πτυχῶν τοῦ ἐδάφους. Ἀλλ' ἐξαίφνης ἀνακύπτουσι περίτρομοι. Πρὶν ἢ ἐννοήσω τὴν αἰτίαν τῆς ταραχῆς αὐτῶν, ἤκουσα φοβερὰ λεόντων βρυχήματα, καὶ εἶδον ἐπί τινος ἀντικειμένου μοι βουνοῦ ἀγέλην ὅλην λεόντων, οἵτινες, ὡς ἐγὼ, ἐζήτουν ἵνα καταλάβωσι τοὺς τραγελάφους. Καὶ πρῶτον μὲν ἐσκόπευσα τὸν πλησιέστατον αὐτῶν, τραπέντων εἰς φυγήν. Μὴ θελήσας ἵν' ἀπολέσω τὴν ἀπὸ τούτων θήραν, ἐδίωξα κατ' ἴχνος αὐτούς. Ἀλλὰ μεγάλως ἐξεπλάγην ἰδὼν τοὺς φοβεροὺς συνθηρευτὰς λέοντας ἀκολουθοῦντας κατόπιν τῆς αὐτῆς ἄγρας. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἐπίμονος αὐτῶν μίμησίς μου ὀλίγον μ' ἔτερπεν· διότι μόνη ἡ πεῖνα παρώρμησε βεβαίως αὐτοὺς ἵν' ἐξέλθωσιν ἐπὶ θήραν ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον διετέλεσα διώκων τὰ ἴχνη τῶν τραγελάφων μέχρι τῆς λόχμης, εἰς ἣν ἠφανίσθησαν.

Β'.

Τὸ ὀδροστάσιον περὶ δείλην. — Πρόσοδος τῶν ἐλεφάντων.

Ἀλλ' αἱ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοὺς ῥινοκέρωτας κυνηγεσίαι μου δὲν ἀπέβαινον πάντοτε οὕτως ἀβλαβεῖς. Διότι πολλάκις διέφυγον παρ' ἐλπίδα τοὺς μεγίστους κινδύνους. Κατά τινα παγετῶνον νύκτα, ἐνεδρεύων ἡσύχως ἔκ τινος σκοπιᾶς, καὶ θεωρῶν τὸ πρὸ ἐμοῦ ἀναπεπταμένον παράδοξον καὶ γραφικώτατον θέαμα, ἤκουσα τὸν ἥκιστα μελῳδικὸν γρυλλισμὸν μέλανός τινος ῥινοκέρωτος, ὅστις προδήλως δὲν ἦτο εὔθυμος· διότι, ἐξελθὼν τῶν θάμνων, ἀπέσκηπτε τὴν ὀργὴν πρὸς πάντα τὰ περὶ αὐτὸν, μάλιστα δὲ κατεπάτει καὶ ἐλάκτιζε τὰ περὶ αὐτὸν ἐσπαρμένα κρανία βουβάλων καὶ τοὺς σκελετοὺς πολλῶν ὁμοφύλων ζώων, ὧν ἔβριθε πᾶσα ἡ πέριξ χώρα. Διότι φαίνεται ὅτι ἡ θέα τῶν ὀστῶν τούτων ἐξήγειρε τινὰ κατανόητον αὐτοῦ μανίαν.

Ὁ τόπος ἐν ᾧ ἱστάμην ἦτο λίαν ἀναπεπταμένος· ἡ δὲ πανσέληνος ἐπεφώτιζέ με οὕτως ὥστε ἠναγκάσθην ἵνα ἔρπω μετὰ τοῦ τυφεκίου, μέχρις οὗ φθάσω πλησιέστατα τοῦ ἐξηγριωμένου

θηρίου. Καὶ ἐπειδὴ ἐφώρμησε κατ' εὐθεῖαν ἐπ' ἐμὲ, τὸ μὲν πρῶτον δὲν ἠθέλησα ἵνα πυροβολήσω, μὴ ὢν βέβαιος ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ στάσει ἠδυνάμην ἵν' ἀποκτείνω αὐτόν. Ἀλλ' οὗτος προβᾶς ὀλίγον με ἐξίχνευσεν, ἔπευσε μετὰ ψόφου, καὶ ἡτοιμάσθη ἵνα προσφέρηται πρὸς ἐμὲ ὡς πρὸς τοὺς σκελετούς. Τότε ἐπυροβόλησα αὐτὸν κατὰ τὴν κεφαλήν. Ὁ ῥινόκερως, ἐκμανεὶς, καὶ ἀναπηδήσας σχεδὸν καθέτως εἰς πολλῶν ποδῶν ὕψος, κατέπεσε τοσοῦτον βαρέως, ὥστε ἐσείσθη πᾶσα ἡ περὶξ χώρα. Ἔπειτα δὲ ὥρμησε βιαιότατα, καὶ ἐστράφη πολλάκις περὶ τοὺς θάμνους, εἰς οὓς ἐκρύβην. Ἀνὰ πᾶν βῆμα τὸ φοβερὸν θηρίον ἐξήγειρε πυκνὰ κονιορτοῦ νέφη, καὶ παρ' ὀλίγον ἦλθον ἵνα συντριβῶ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Τέλος, πέντε μετὰ τὸν ἀκατάσχετον τοῦτον δρόμον λεπτοῖς, ἀνεχώρησεν αἰφνιδίως εἰς τὸ δάσος, ἐν ᾧ ἠφανίσθη. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθην ἵνα εὕρω οὐδὲν ἴχνος αἵματος, ὑπέλαβον ὅτι δὲν ἐτραυμάτισα αὐτὸν καιρίως. Ἡ βολὶς προσέβαλεν ἴσως μόνον τὸ κέρας αὐτοῦ· ἡ δὲ σφοδρότης τῆς πληγῆς ἐπήνεγκεν αὐτῷ ἴλιγγον. Ἐὰν δὲ τὸ τυφεκίον μου ἐμάτα, εἶναι πιθανώτατον ὅτι διεπέρα με διὰ τοῦ κέρατος αὐτοῦ.

Ἄλλοτε δὲ, κατιδὼν ἀπό τινος λόφου τὴν νύκτα ὑπερμεγέθη λευκὸν ῥινοκέρωτα, κατέθην θαῤῥαλέως πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐπυροβόλησα κατὰ τὸν ὦμον. Ἀλλὰ τὸ ὡραῖον τοῦτο τόλμημα παρ' ὀλίγον ἦλθεν ἵνα μοι γένηται ὀλέθριον. Ἐπειδὴ τὸ θηρίον ὁδηγούμενον ὑπὸ τῆς λάμψεως τοῦ τυφεκίου ὥρμησεν ἐπ' ἐμὲ οὕτως ἐμμανῶς, ὥστε μόλις προέφθασα ἵνα πέσω ὕπτιος· καὶ διέμενον ἐν ταύτῃ τῇ στάσει ἀκινητῶν παντάπασι. Τὸ τέχνασμα τοῦτο μ' ἔσωσε. Διότι ὁ ῥινόκερως, μὴ βλέπων με ἔτι, ἔστη ἐξαίφνης, ἐνῷ οἱ πόδες αὐτοῦ μ' ἔψαυον ἤδη· καὶ ἔμελλεν ἵνα με καταπατήσῃ. Διότι ἦλθε οὕτω πλησίον, ὥστε ὁ σίελος αὐτοῦ ἔῤῥευσεν ἐπὶ τὸ πρόσωπόν μου. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ κινδυνώδης αὕτη κατάστασις δὲν διέμεινεν ἐπὶ πολύ· διότι μετ' ὀλίγον τὸ ἐξωργισμένον θηρίον ἀνεχώρησε δεινῶς βρυχώμενον.

Ἀλλ' οἱ κίνδυνοι οὗτοι ἦσαν ἐλάχιστοι παραβαλλόμενοι πρὸς τὸν ἑξῆς. Κατά τινα σκοταίαν νύκτα ἐπλησίασα ἕρπων πρὸς ἀγέλην ἑπτὰ ἀῤῥένων ἐλεφάντων. Ἐνῷ δ' ἐζήτουν ἵνα διακρίνω τίνα ἐξ αὐτῶν ἠδυνάμην ἵνα πυροβολήσω εὐστοχώτερον, ἤκουσα ἐξαίφνης ὀπισθέν μου ὑπόκωφον βρόμον, καὶ ἐπιστραφεὶς, κατεῖδον ἐκπληττόμενος ἑτέραν ἀγέλην θηλέων ἐλεφάντων ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῶν οἰκείων σκύμνων. Πάντες δὲ ἤρχοντο πρὸς ἐμὲ διατεταγμένοι ἡμικυκλοειδῶς, μέλλοντες ἵνα με περικυκλώσωσιν. Ἡ περίστασις ἦτο δεινή· διότι ἤμην ἀκριβῶς μεταξὺ Σκύλλης καὶ Χαρύβδεως. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνάμην ἵνα σωθῶ ἄλλως ἢ κατὰ δύο δυνατοὺς τρόπους· ἢ ἵνα βυθισθῶ εἰς τὴν λίμνην, ἢν ἦτο ἀδύνατον ἵνα διαπλεύσω μὴ βλεπόμενος ὑπὸ τῶν ἀῤῥένων ἐλεφάντων, ἢ ἵνα περάσω ἀνὰ μέσον τῆς λοιπῆς ἀγέλης, προὐτίμησα ἵνα πράξω τὸ δεύτερον. Καὶ πρῶτον μὲν, ὅπως ἐκφοβήσω τοὺς λοιποὺς ἐλέφαντας, ἐπυροβόλησα τὸν πλησιέστατον· ἔπειτα δὲ, ἐκλέγων τὸν τόπον ὅπου ἡ φάλαγξ τῶν θηλέων ἦτο ἧττον πυκνὴ, ἐφώρμησα ἀνὰ μέσον αὐτῆς κραυγάζων οὕτω δεινῶς, ὥστε, ληφθεῖσα ὑπὸ πανικοῦ φόβου, διεσκορπίσθη τῇδε κἀκεῖσε. Περῶν δὲ πλησίον ἑνὸς ἐπυροβόλησα αὐτὸν κατὰ τὸν ὦμον. Ἀλλὰ, ἀφοῦ προὐχώρησα μικρὸν, αἱ δύο ἀγέλαι συνενωθεῖσαι, ὥρμησαν ἐπ' ἐμὲ ὡς θύελλα. Αἱ δὲ προβοσκίδες αὐτῶν ἐσάλπιζον οὕτως, ὥστε οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐγχώριοι ὁδηγοί μου ἐνόμισαν, ὡς ἔμαθον ὕστερον, ὅτ ἐχθροὶ ἐπήρχοντο αὐτούς. Ἀλλ' εὐτυχῶς τὸ σκότος δὲν ἀφῆκε τοὺς φοβερούς μου ἐχθροὺς ἵνα με διώξωσι περαιτέρω, καὶ ἔφθασα εἰς τόπον ἀσφαλῆ.

Ἀναλαβὼν ἐκ τοῦ φόβου, καὶ ἀναπαυσάμενος ἐπ' ὀλίγον, ἐτόλμησα ἵνα ἐξέλθω τοῦ καταφυγίου μου. Ἐν τῇ ἠρεμίᾳ τῆς νυκτὸς δὲν εἶδον ἄλλο, εἰμὴ ἕνα μόνον ἐλέφαντα πίνοντα ὕδωρ ἐκ τοῦ ὑδροστασίου, καὶ καταῤῥαντίζοντα διὰ τῆς προβοσκίδος τὰ πλευρὰ αὐτοῦ. Ὑπέλαβον ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν ἑπτὰ ἀῤῥένων ἐλεφάντων, καὶ ἦτο ἐκεῖνος, ὃν ἐπυροβόλησα· διὸ παρετήρουν προσεκτικῶς πάσας αὐτοῦ τὰς κινήσεις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐφάνη μοι ὅτι ἐστράφη ἀλλαχόσε· ἀλλ' ἐσφάλην, διότι ἐν ἀκαρεῖ εἶδον τὸ ὀγκωδέστατον αὐτοῦ σῶμα αἰωρούμενον φοβερὸν ἐνώπιόν μου. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνάμην ἤδη ἵνα ὀπισθορμήσω, ἔλαβον τὸ πυροβόλον, καὶ καθεζόμενος εἰς γόνυ, ἐσκόπευσα μίαν τῶν κνημῶν αὐτοῦ. Τὸ θηρίον τραυματισθὲν ἀνεβόησεν οἰμῶζον, ἐστράφη αἴφνης, καὶ ἔφυγεν ἐκπεπληγμένον, μέχρις οὗ ἠφανίσθη εἰς τὸ παρακείμενον δάσος. Τῇ ἐπαύριον οἱ ἐγχώριοι ὁδηγοί μου εὗρον τὸ πτῶμα αὐτοῦ παρὰ τὸ τέλμα.

Γ'.

Οἱ ἀπὸ τῶν ἐλεφάντων κίνδυνοι.

Καίπερ ὑπερποθῶν ἵνα ἴδω τέλος τὴν ὑπὸ τοῦ Δεβιγκστῶνος ἀνακαλυφθεῖσαν λίμνην Νγάμι, ἠθέλησα, πρὶν ἢ καταλίπω τὴν χώραν Κόβις, ἵνα κατατρίψω τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἢ μᾶλλον νύκτα κυνηγῶν τοὺς ἀγρίους κατοίκους τοῦ δάσους, ἐν ᾧ ἐτύγχανον διατρίβων. Ἀλλὰ παρ' ὀλίγον ἡ ἐπιχείρησίς μου ἦλθεν ἵνα μοι ἀποβῇ ὀλεθρία. Οὐδέποτε δὲ λησμονήσω τὴν νύκτα ταύτην, καθ' ἣν περιῆλθον εἰς τοσοῦτον κίνδυνον, ὥστε, ἀναμιμνησκόμενος αὐτῆς ἔτι καὶ νῦν, ἀπορῶ βλέπων ἐμαυτὸν ζῶντα.

Ἀκούσας παρὰ τῶν κατασκόπων μου ὅτι οἱ ἐλέφαντες καὶ οἱ ῥινοκέρωτες ἐπεφαίνοντο ἀθρόοι παρά τι ἕλος, ἔσπευσα ἵνα πορευθῶ ἐκεῖσε περὶ τὸ δειλινόν. Ἤμην δὲ μόνος κατὰ τὸ σύνηθες. Λαβὼν τὸν μανδύαν καὶ τρία τυφέκια ἐνήδρευον ἡσύχως ἐπί τινος στενοῦ χώματος, ὅπερ διέτεμνεν ἐν τῷ μέσῳ τὸ ὑδροστάσιον. Ἑκατέρωθεν δὲ τῶν θάμνων ἐν οἷς ἐνήδρευον ὑπελείπετο στενή τις πάροδος μόλις ἀρκοῦσα πρὸς διάβασιν ἑνὸς ἐλέφαντος. Ἡ νὺξ ἦτο λαμπροτάτη, οἷαν μόνον δύναταί τις ἵνα ἴδῃ κατὰ τοὺς τροπικοὺς· ἡ δὲ σελήνη διεσκέδαζεν ἐπὶ τῆς σκηνογραφίας τερψίθυμόν τι φῶς, ὅπερ ἐφαίνετο κατακηλοῦν τὴν εἰς ὕπνον κατενεχθεῖσαν φύσιν.

Μόλις κατεστάθην ἤκουσα ὑπόκωφόν τινα κρότον, καταραξάντα ἐξαίφνης τὴν ἡσυχίαν τῆς νυκτός· καὶ μετ' ὀλίγον εἶδον προβαίνοντα πελώριον ἐλέφαντα, καὶ μετ' αὐτὸν ὀκτὼ ἄλλους, ἅπαντας ἀῤῥένας, ὡς ὑπελάμβανον ἐκ τῶν κολοσσαίων αὐτῶν σωμάτων, ὑψηλῶν καὶ βαρέων ὡς πύργων. Οὐδὲν δὲ μεγαλοπρεπέστερον ἅμα καὶ ὡραιότερον τῶν φοβερῶν τούτων παχυδέρμων, ἅτινα, αἰσθανόμενα τὴν δύναμιν καὶ αὐτονομίαν αὐτῶν, προὔβαινον βραδέως καὶ πομπικῶς, κραδαίνοντα τὴν γῆν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἀναρπάζοντα καὶ ἐκτινάσσοντα διὰ τῶν προβοσκίδων πᾶν πρόσκομμα.

Ὁ ὑψηλὸς τόπος δι' οὗ κατήρχοντο παρὰ τὸ ἕλος, καὶ οἱ διὰ νυκτὸς ἀναδιδόμενοι ἀτμοὶ παρεῖχον αὐτοῖς ὄψιν φαντασιώδη, αἴροντες ὑπὲρ τὸ ἀληθὲς τὸν ὄγκον αὐτῶν, καὶ ἐπαυξάνοντες ὑπερμέτρως τὸ γιγάντειον αὐτῶν μέγεθος. Κουφθεὶς ἐν τῷ μυχῷ τῆς τρύπας μου, παρετήρουν τὸν διαβαίνοντα ἀγελάρχην, ὅστις μηδεμίαν αἰσθανόμενος παγίδα καὶ ἐπιβουλὴν ἀπηυθύνετο ἡσύχως πρὸς ἐμέ. Ἀλλ' ἐκ τῆς στάσεως ἐν ᾗ παρέστη τὸ πρῶτον δέν μοι συνεχωρεῖτο ἵνα κακοποιήσω αὐτὸν μεγάλως. Ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζον κ πείρας ὅτι ἅπαξ μόνον ἐδυνάμην ἵνα πυροβολήσω, ἀνέμεινα ἕως ἂν τὸ ζῶον προσενέγκῃ τὸν ὦμον. Ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐνῷ ἐσκόπευον, εἶδον τὸ θηρίον ταλαντευόμενον φρικῶδες καὶ πελώριον ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς μου. Μὴ δυνάμενος μήτε ἵνα φύγω, μήτε ἵνα ἀποκτείνω τὸ θηρίον, ἔκριναν ἵν' ἀμύνωμαι τοὐλάχιστον περὶ τῆς ζωῆς μου. Καὶ βλέπων ὅτι ὁ ἐλέφας ἠτοιμάζετο ἵνα με συλλάβῃ διὰ τῆς προβοσκίδος αὐτοῦ, ἔῤῥιψα ἐμαυτὸν ὕπτιον ἐπὶ γῆς, καὶ ἐπυροβόλησα αὐτὸν κατὰ τὸ στῆθος, δεινῶς βοῶν καὶ κραυγάζων, ὅπως φοβήσω αὐτόν. Διότι ἄλλως ἀδύνατον ἦτο ἵνα διαφύγω τὴν περιδινουμένην φοβερὰν αὐτοῦ προβοσκίδα, ἥτις ἀστοχήσασα, κατέπεσε βαρύγδουπος εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ πρὸ ὀλίγου ἱστάμην, ἀνατρέπουσα τοὺς μεγάλους λίθους, ἐξ ὧν κατεσκεύασα τὴν σκοπιάν μου, καὶ ἐκτινάσσουσα αὐτοὺς μακρὰν, ὡς ἁπλοῦς κύλικας.

Ἀλλ' ὅμως, μὴ ἀπαλλαχθεὶς ἔτι τοῦ κινδύνου, προσεδόκων ἵνα ἴδω ἐμαυτὸν καταπατούμενον ὑπὸ τοῦ ἐξωργισμένου θηρίου. Ἐξεπλάγην ὅμως βλέπων ὅτι, ἀντὶ τοῦ ἐπιθέσθαι ἐκ δευτέρου, παρετράπη καὶ ἀπεχώρησε ταχέως. Ἠδυνήθην τέλος ἵν' ἀναπνεύσω, καὶ ἀναῤῥονήσας, ἐχάρην βλέπων ὅτι δὲν ἔπαθον οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ πληγάς τινας ἐμποιηθείσας ἀπὸ τῶν ἐπ' ἐμὲ πεσόντων λίθων. Εἰ καὶ ἡ θεία πρόνοια προφανῶς μ' ἐβοήθησε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἀπάθειά μου συνέβαλέ πως εἰς τὴν σωτηρίαν μου. Ἐπειδὴ πυροβολήσας τὸ θηρίον κατὰ τὰ ἐντόσθια, κατέβαλον τὸν θυμὸν αὐτοῦ, τραπέντος ἐντρόμου εἰς φυγήν.

Ἅμα τοῦ θηρίου ἐπιστρέψαντος τὰ νῶτα, ἀναστὰς ἐπυροβόλησα πάλιν αὐτὸ ἐξόπισθεν. Ἀλλὰ τὸ ὅπλον ἀπέτυχεν, ὅπερ ἠδύνατο ἵνα συμβῇ πρὸ ὀλίγου· καὶ τότε βεβαίως ἐφονευόμην ὑπὸ τοῦ ἐλέφαντος.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ ἄλλοι ἐλέφαντες ἀπεχώρησαν φρονίμως εἰς τοὺς θάμνους. Ἀλλ' ἅμα κρυφθέντος πάλιν ἐμοῦ, ἀνεφάνησαν πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ἕλους· ἀλλ' ἐφαίνοντο περιμένοντες, προὐχώρουν περιεσκεμμένως, ὀσφραινόμενοι τῆς γῆς, καὶ ἱστάμενοι ἀνὰ πᾶν βῆμα. Ἐπειράθην ἵνα καταλάβω αὐτούς, ἀλλὰ δέν με ἀνέμειναν, καὶ ἡ ἀγέλη ἠφανίσθη μετ' ὀλίγον ἐν τῷ δάσει.

Δ'.

Ὁ κυνηγὸς ἀντικυνηγούμενος.

Ἐνῷ δὲ ἐσκεπτόμην περὶ τοῦ κινδύνου, ὃν ἐξέφυγον, καὶ τίνι τρόπῳ ἔπρεπεν ἵνα φυλάττωμαι ἐν τῷ μέλλοντι, κατεῖδον φοβερόν τινα μέλανα ῥινοκέρωτα ἐρχόμενον εἰς τὸ ὑδροστάσιον ὅπως πίῃ καὶ αὐτός. Ἐπειδὴ δὲ παρίστατο οὕτως, ὥστε μοι ἦτο ἀδύνατον ἵν' ἀποκτείνω αὐτὸν, ἐπεχείρησα ἵνα κατστήσω ἀπόμαχον, θραύων αὐτῷ τὸ ἕτερον τῶν ὀπισθίων σκελῶν. Ὁ πόνος ἐξηγείρωσεν αὐτὸν μέχρι λύσσης. Ἐπειδὴ, προβαίνων ἐπὶ τῶν τριῶν σκελῶν, ὥρμησεν ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐπειρᾶτο ὑπὲρ δύναμιν ὅπως με φθάσῃ. Ἐπυροβόλησα αὐτὸν καὶ ἐκ δευτέρου· ἀλλ' ἠστόχησα. Καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι ταῦτα τὰ θηρία εἶναι φοβητέα ἐφόσον δύνανται ἵνα κινῶνται, δὲν ἐτόλμησα ἵνα πλησιάσω, καὶ ἔκριναν ἵνα ἀναμείνω τὴν ἡμέραν, ὅπως ἀποκτείνω αὐτὸν μετὰ τῶν κυνῶν. Μετά τινας ὥρας εὗρον πάλιν αὐτὸν ἱστάμενον ἔτι ἐπὶ τῶν τριῶν σκελῶν,

ἔχοντα τὴν κατάρατον ἐκείνην στάσιν, ἥτις ἐφύλαττεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν πληγῶν μου. Ἐπειράθην ἵνα μετακινήσω ῥίπτων ἐπ' αὐτὸν πάσῃ δυνάμει λίθον μέγαν. Τότε ὥρμησεν ἐπ' ἐμὲ ἐμμανῶς, ἐξεγείρων νέφος κονιορτοῦ. Μὴ προφθάσας μήτε ἵνα πυροβολήσω, μήτε ἵνα ὀπισθορμήσω ἢ παρεκτραπῶ, ἀνετράπην ὑπὸ τοῦ ὀγκώδους αὐτοῦ σώματος, καὶ ἔπεσον ἐμβρόντητος χαμαί. Ἡ δὲ πτῶσίς μου ἐγένετο οὕτω σφοδρὰ, ὥστε ἡ πυριτοθήκη, τὸ τυφέκιον, τὸ σφαιροδοχεῖον καὶ ὁ πῖλός μου ἐτινάχθησαν μακράν. Ἀλλὰ, μὴ προφθάσας ἵνα με διαπεράσῃ διὰ τοῦ κέρατος αὐτοῦ, ἐτινάχθη μακρὰν, καὶ κατέπεσεν οὕτω βαρέως, ὥστε ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ κατέδυ βαθέως εἰς τὴν ἄμμον, καὶ ἔμεινε πρὸς ὥραν ἀκίνητος· ἐγὼ δὲ ἠδυνήθην ἵνα ἐκφύγω ἀνὰ μέσον τῶν ὀπισθίων αὐτοῦ ποδῶν. Ἀλλὰ τό θηρίον δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο· διότι, ὡς ἠγέρθη, προσέβαλέ με πάλιν οὕτω σφοδρῶς, ὥστε με ἀνέτρεψεν ἐκ νέου, καὶ διὰ τοῦ ὀξέος αὐτοῦ κέρατος κατεσπάραττε τὴν κνήμην μου ἀπὸ τοῦ γόνατος μέχρι τοῦ ἰσχίου, ἐν ᾧ διὰ τοῦ ἑτέρου τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν κατέφερε σφοδροὺς ἐπὶ τῶν ὤμων μου λακτισμούς. Αἱ πλευραί μου κατεκάμφθησαν ὑπὸ τῶν δεινῶν τούτων πληγῶν, καὶ νομίζω ὅτι διετέλεσα πρὸς ὥραν πάντη ἀναίσθητος. Τοῦτο δὲ μόνον ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ὅτε ὕψωσα τὴν κεφαλὴν, ἤκουσα ἄγριόν τι βρύχημα, καὶ κρότον βαρέος σώματος διεισδύοντος εἰς τὸ δάσος.

Κατώρθωσα μετὰ πολλὰς προσπαθείας ἵνα ἐγερθῶ, ἀπορῶν πῶς διεσώθην πάλιν οὕτω παραδόξως. Ἤμην δὲ οὕτω δεινῶς κατεσπαραγμένος, συντετριμμένος καὶ ἐξησθενισμένος, ὥστε μόλις μετὰ μίαν ὥραν ἠδυνήθην ἵνα φθάσω εἰς τὴν κρύπτην μου. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν διήρκεσεν ἡ πάλη, διετέλεσα ἀτάραχος. Ἀλλὰ, παρελθόντος τοῦ κινδύνου, κατελήφθην ὑπὸ πυρετοῦ καὶ σφοδροῦ νευρικοῦ τρόμου.

Περὶ δὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ὁ μουλάτρης ὑπηρέτης μου ἦλθε πρός με φέρων δύο τυφέκια, καί τινα τρόφιμα. Διηγήθην αὐτῷ ἐν ὀλίγοις τὴν συμφοράν μου. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠπίστει πρὸς τοὺς λόγους μου· ἀλλ' ἰδὼν τὴν κατάστασιν τῆς κνήμης μου ἐξεπλάγη καὶ ἐγένετο λίαν περίλυπος. Ἔδωκα δὲ αὐτῷ ἓν τῶν τυφεκίων, καὶ ἀπέστειλα αὐτὸν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἐπαράτου ῥινοκέρωτος, συμβουλεύσας ἵνα πλησιάσῃ αὐτῷ μετὰ προσοχῆς, ἐὰν μὴ ἦτο ἔτι νεκρός. Μετά τινα λεπτὰ ἤκουσα γοερὰς κραυγὰς ἐσχάτης ἀπονοίας, καὶ ἀναστὰς βαρέως, ἀνέκραξα τύπτων τὸ μέτωπον· «Ὕψιστε Θεέ! τὸ τέρας προσ-

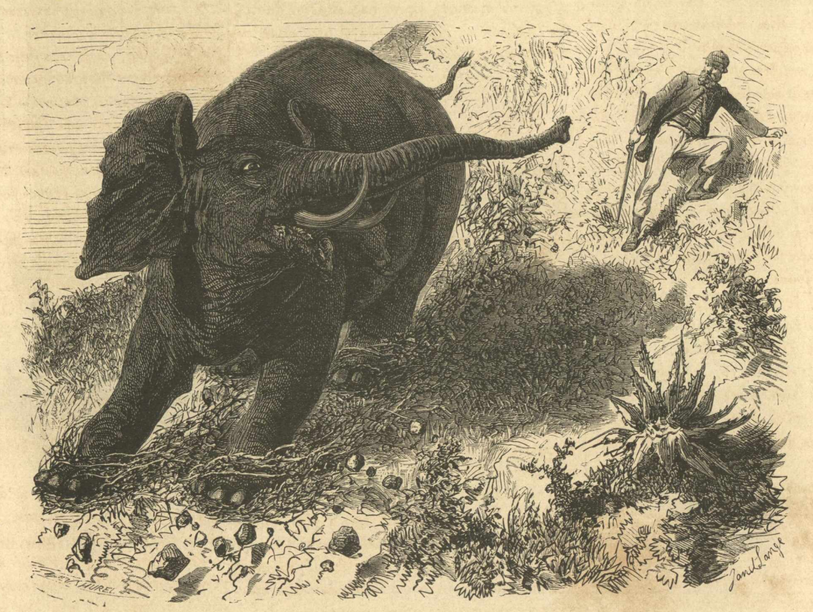

Τὸ θηρίον τραυματισθὲν ἔφυγεν ἐκπεπληγμένον.

έβαλεν ἆρά γε καὶ τὸν δυστυχῆ τοῦτον;» Παρ' οὐδὲν λογιζόμενος τὰς πληγάς μου, ἐδραξάμην ἑνὸς πυροβόλου, καὶ, ἕρπων ἀνὰ μέσον τῶν θάμνων, προὐχώρησα ὡς ἠδυνάμην περὶ διακόσια μέτρα. Τότε δὲ εἶδον θέαμα, ὅπερ, ἅπαξ ἰδὼν, οὐδέποτέ τις λησμονεῖ. Ἐν τῷ μέσῳ ξηρῶν τινων θάμνων, εἶδον, δύο ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας μέτρα, τὸν ῥινοκέρωτα καὶ τὸν νέον ἄγριον ὑπηρέτην μου, τὸν μὲν ἱστάμενον πάντοτε ἐπὶ τῶν τριῶν ποδῶν, πλήρη αἵματος καὶ βορβόρου, καὶ ἐκῤῥηγνύντα τὴν ὀργὴν αὐτοῦ εἰς γογγυσμοὺς φρικώδεις· τὸν δὲ ἄγριον Ἀφρικανὸν ἀπολελιθωμένον, καθηλωμένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς ἐξ ὑπερφυοῦς τινος βασκανίας, μὴ δυνάμενον ἵνα ἐκφύγῃ. Ἑρπύσας ἔφθασα ἀντικρὺ τοῦ θηρίου, θέλων ἵνα ἐπισπάσω ἐπ' ἐμὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ὀργὴν, καὶ σκοπεύσας ἐπυροβόλησα αὐτὸ εὐστόχως. Τὸ θηρίον ἐῤῥιπτάσθη τότε πρὸς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, προσβάλλον πᾶν τὸ προσπίπτον αὐτῷ τυφλῶς καὶ ἐμμανῶς. Ἐν τούτῳ διετέλουν πυροβολῶν αὐτὸ ἐπαλλήλους ῥίπτων τὰς βολίδας. Ἀλλὰ τὸ ἐπάρατον ζῶον ἐφαίνετο ἄτρωτον, καὶ ἔμενεν ἀκλόνητον, ὡς πύργος. Ἀλλὰ τέλος, πληγωθὲν κατὰ τὸ μέτωπον, κατέπεσε βαρὺ ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Ἐνόμισα ὅτι ἐξέπνεεν ἤδη· ὅθεν ἐπλησίασα αὐτῷ εὐτόλμως, καὶ ἤδη εἰσήγαγον τὸν σωλῆνα τοῦ τυφεκίου εἰς τὸ οὖς, θέλων ἵν' ἀποτελειώσω αὐτὸ, πυροβολῶν τὸ τελευταῖον. Ἀλλὰ, φρικώδης θέα! τὸ θηρίον ἀνέστη πάλιν βρυχώμενον ἐπὶ τῶν τριῶν κνημῶν, φοβερώτατον. Ἐγὼ δὲ μηδόλως πτοηθείς, ἐπυροβόλησα πάλιν αὐτὸ κατὰ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἔφυγον δρομαίως, διωκόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλησίον. Δὶς ἠσθόμην τὰς ἀπὸ τοῦ κέρατος αὐτοῦ πληγάς· καὶ βεβαίως διεπέρα με διαμπάξ, ἐὰν μὴ εὐτυχῶς κατέπιπτε νεκρὸν ὄπισθέν μου, μικρὸν πρὸ τῆς σκοπιᾶς.

Ὁ ῥινόκερως εἶναι τὸ ἀλκιμώτατον καὶ ἐπικινδυνωδέστατον τῶν θηρίων· ἀλλὰ μάλιστα πάντων οὗτός μοι ἐφάνη κατέχων μόνος πᾶσαν τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν λυσσώδη ὀργὴν τοῦ γένους αὐτοῦ. Ἦτο δὲ θήλεια, καὶ συμπεραίνω ὅτι εἶχε νεογνὸν, ἀγωνιζομένη μᾶλλον ὑπὲρ ἐκείνου, ἢ ὑπὲρ ἑαυτῆς· διότι εὗρον τοὺς μαστοὺς τοῦ θηρίου πλήρεις γάλακτος.

Ε'.

Ἡ λίμνη Νγάμι.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθε πρός με ὁ ἄγγελος, ὃν ἐπεμψα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς λίμνης Νγάμι, προσκαλοῦντά με φιλοφρόνως παρ' αὐτόν. Τῇ δὲ 29 ἰουνίου, ἀπαντήσας τοὺς ἐγχωρίους ὁδηγοὺς, καὶ ὁδοιπορῶν νυχθημερὸν, ἤλπιζον ἵνα φθάσω εἰς τὴν λίμνην πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς τρίτης ἡμέρας. Ἀλλ' ὁ ἥλιος κατέδυ ἤδη· ἡμεῖς δὲ ἤμεθα μακρὰν ἔτι τοῦ τέρματος τῆς ὁδοιπορίας. Ἐσκηνώσαμεν παρά τι δάσος γιγαντιαίων δασυφύλλων δένδρων, τῶν καλουμένων βέοβαχς, τῶν πρώτων, ἃ εἶδον ἐν Ἀφρικῇ. Οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων τούτων εἶχον, ὡς εἰκαζον, τὴν ἄπιστον περίμετρον τεσσαράκοντα μέχρις ἑξήκοντα ποδῶν (δέκα ἕως δεκαοκτὼ μέτρων)! Ἀνάψαντες δὲ μεγάλας πυρὰς ἐρωτήσαμεν τὸ ζοφερὸν δάσος·

Κυνηγετικὰ περιπτώματα.

Συνηθροίσθησαν δὲ περὶ ἡμᾶς συμπλέγματα ἰλαρῶν, εὐθυμούντων ἀγρίων, φορούντων πελωρίας σκυτίνας ἀσπίδας, περιποιούντων τῇ περὶ ἡμᾶς μεγαλοπρεπεστάτῃ φύσει παράδοξον καὶ ἐξηλλαγμένην ὄψιν. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλων εὗρεν ἡμᾶς πάλιν ὁδοιποροῦντας. Ἡ πρωΐα ἦτο δροσερά· καὶ μυρίων μυριομόρφων πτηνῶν κελαδήματα ἐπλήρουν ζωῆς καὶ ἁρμονίας τὸν ἀέρα. Αἰσθανόμενοι δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς ὄντας παρὰ τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας, προθυμαίνομεν εὔθυμοι καὶ διαλεγόμενοι εὐφρόσυνα. Περὶ δὲ μεσημβρίαν οἱ πρόσκοποι τῆς ἀκολουθίας μου, στάντες ἐπί τινος λόφου, δεικνύοντες μακρὰν, ἀνέκραγον· «Νγάμι! Νγάμι!» Ἀνελθὼν δρομαίως τὸν λόφον, εἶδον ἐνώπιόν μου ἀνελισσομένην ἄπειρον ὑδάτων ἐπιφάνειαν, ἀφανιζομένην μακρὰν ἐν τῷ ὁρίζοντι. Ἔφθασα λοιπὸν τέλος εἰς τὸ τέρμα τῶν μακρῶν πόθων μου, τὸν σκοπὸν, ὑπὲρ οὗ κατέλιπον συγγενεῖς, φίλους, πατρίδα· ὑπὲρ οὗ τοσάκις ἐκινδύνευσα περὶ τῆς ζωῆς, καὶ βεβαίως ἔβλαψα τὴν ὑγείαν μου! . . . Ἀλλ' εἰ καὶ ἐγνώριζον ἀπὸ πολλοῦ ποῦ ἐπορευόμην, ἡ ἐμφάνισις τῆς λίμνης ἐξήγειρεν ἐν ἐμοὶ παράδοξόν τι χαρᾶς ἅμα καὶ λύπης αἴσθημα, καταβαλὸν πάσας μου τὰς δυνάμεις. Οἱ κρόταφοί μου ἐκινοῦντο, καὶ ἡ καρδία μοι ἔπαλλεν οὕτω σφοδρῶς ἐν τῷ στήθει, ὥστε ἠναγκάσθην ἵνα καταβῶ τοῦ ἵππου, καὶ ἐπιστηρίζωμαι ἐπί τι δένδρον, μέχρις οὗ κατευνασθῇ τὸ πάθος μου.

Ηὐχαρίστουν ἤδη ἐνδομύχως τῇ θείᾳ προνοίᾳ, ἥτις καθωδήγησέ με κατὰ τὴν μακροτάτην ταύτην ὁδοιπορίαν. Ἀναριθμήτους ὑπέστην ἐκ ταύτης κινδύνους καὶ πόνους! Ἀλλ' ὅμως κατὰ τὰς ὀλίγας στιγμὰς, καθ' ἃς, στηριζόμενος ἐπὶ τὸ δένδρον, ἀνελάμβανον ἐμαυτὸν, ἐλησμόνησα τὰ πάντα. Εἰσέδυν ἤδη εἰς ἐρήμους ἀγνώστους τοῖς πεπαιδευμένοις ἀνθρώποις· ὑπέστην ἁπάσας τὰς ἀπὸ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης ταλαιπωρίας, καὶ παντοίους πόνους, ἐν τῷ μέσῳ ἐρήμων κατοικουμένων ὑπὸ ἀγρίων θηρίων. Πολλάκις διετέλεσα ἄστεγος, μόνην ἔχων παραμυθίαν τὴν ὁμιλίαν τῶν ἀγρίων, καὶ πολλάκις ἐκινδύνευσα περὶ τῆς ζωῆς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Τὰ θηρία τῶν ἐρήμων καὶ τῶν δρυμώνων ἐπήνεγκόν μοι καιρίας πληγὰς, ἀλλ' ἡ θεία πρόνοια ἐφύλαξέ με ἀπὸ πάντων τούτων τῶν κινδύνων. Διὸ καὶ πρὸς μόνον ΕΚΕΙΝΟΝ ἀναβλέπων καὶ εὐγνωμονῶν ἐζήτησα καὶ τὴν εἰς τὸ μέλλον προστασίαν. . .

ΣΤ'.

Κροκόδειλοι καὶ ἱπποπόταμοι.

Ἡ λίμνη Νγάμι γέμει κροκοδείλων καὶ ἱπποποτάμων. Ζητῶν ποτε τὰ ἴχνη πληγωθείσης ἀντιλόπης, προσέκρουσα τυχαίως κοιμωμένῳ τινὶ κροκοδείλῳ, ἐπάτησα τὴν οὐρὰν αὐτοῦ, καὶ, πρὶν ἢ προφθάσω ἵνα φύγω, εἶδον τὸ πελώριον τοῦ τέρατος ῥύγχος στρεφόμενον καὶ χαῖνον ἐνώπιόν μου. Καὶ οἱ μὲν ὁδηγοί μου ἔφυγον δεινῶς κραυγάζοντες· ἐγὼ δὲ μηδόλως πτοηθεὶς, ἀλλὰ πυροβολήσας, κατέστησα ταχέως ἀκίνδυνον τὸ θηρίον. Τὰ ζῶα ταῦτα ὑπεραγαπῶσι τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα· διὸ, ἐνεδρεύοντα τοὺς αὐτόχθονας παρὰ τὰς ὄχθας τῆς λίμνης καὶ τῶν εἰς αὐτὴν ἐκδιδόντων ποταμῶν, ἁρπάζουσιν αὐτοὺς ὑδρευομένους, καὶ κατασβροχθίζουσιν, ὡς οἱ χαμαιλέοντες τὰς μυίας.

Πρό τινων ἐτῶν Ἄγγλος τις περιηγητὴς διηγήθη μοι ὅτι, σκηνώσας ποτὲ μετά τινος φίλου συνοδοιποροῦντος αὐτῷ παρὰ τὸν ποταμὸν Ζούγαν, επυροβόλει τὰς περιπετομένας ἀγρίας νήσσας, ὧν ἡ ὡραιοτάτη κατέπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ. Μὴ θέλων ἵν' ἀπολέσῃ ταύτην, ὁ συνοδοιπόρος ἐκδὺς ἐνήχετο πρὸς τὸ πτηνόν. Ἀλλ' αἴφνης εἶδεν αὐτὸν ὠχριῶντα, ὑψοῦντα τοὺς βραχίονας, ἀφίνοντα φωνὴν γοεράν, καὶ ἀφανιζόμενον ἐν τῷ ὕδατι. Ἐν ταὐτῷ δὲ εἶδε δύο ἄλλους κροκοδείλους ἐκπηδῶντας τοῦ ὕδατος, καὶ σπεύδοντας ὅπως συμμετάσχωσι τῆς λείας. . . .

Ὁ δὲ ἱπποπόταμος ζῇ ἐν ἁπάσαις ταῖς λίμναις καὶ τοῖς ποταμοῖς τῆς Ἀφρικῆς, ἀπὸ τῶν ὁρίων τῶν Κάφρων μέχρι τῆς 22 ἢ 23 μοίρας βορείου πλάτους, ὅσοι δὲν ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν μεσόγειον, πλὴν τοῦ Νείλου, ἐκτρέφοντος αὐτοὺς μόνον κατὰ τὴν ἄνω Αἴγυπτον καὶ τὰ τέλματα καὶ τὰς ἁλμυρὰς λίμνας τῆς Αἰθιοπίας· οὐδέποτε δὲ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Εἶναι δὲ οὗτος ἐκ τῶν παραδοξοτάτων ζώων, ὁμοιάζων πρὸς γιγάντειον χοῖρον ἅμα καὶ ταῦρον ἀλέρωτον. Ἔχει δὲ τὴν κεφαλὴν ὀγκωδεστάτην, τὴν ἄνω σιαγόνα κινητὴν, ὡς ὁ κροκόδειλος, τὴν δὲ κάτω κεχορηγημένην ὀδοῦσι φοβεροῖς ἔχουσι πολλάκις μῆκος ὡς δύο πόδας. Τὸ ἔνδον τοῦ πελωρίου αὐτοῦ στόματος ὁμοιάζει πρὸς μάζαν κρέατος ἄμορφον καὶ εἰδεχθῆ. Οἱ ὀφθαλμοὶ, ἢ ῥὶν καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ εἶναι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ὅπως τὸ ζῶον κολυμβῶν δύνηται ἵν' ἀπολαύῃ τῶν τριῶν τούτων αἰσθητηρίων, ἐξαῖρον μόλις τοῦ ὕδατος ἐλάχιστον τῆς κεφαλῆς μέρος. Οἱ πόδες αὐτοῦ εἶναι οὕτω σιμοὶ, ὥστε ἡ κοιλία ψαύει σχεδὸν τῆς γῆς· ἡ δὲ χηλὴ σύγκειται ἐκ τεσσάρων δακτύλων, ἑνουμένων διὰ μεμβράνης προσφορωτάτης πρὸς τὸ κολυμβᾶν. Τὸ δέρμα, ἔχον τὸ πάχος πλέον ἑνὸς δακτύλου, ἀμοιρεῖ τριχώματος, καὶ φαίνεται ἔξω μὲν τοῦ ὕδατος ἐρυθρὸν πυροειδὲς, ἐν δὲ τῷ ὕδατι βαθὺ κυανοῦν. Ὅταν τὸ ζῶον ὀργισθῇ, καθιστᾶται εἰδεχθέστατον καὶ φοβερώτατον· διότι ἀνοίγον τὸ πελώριον αὐτοῦ στόμα φαίνεται δυνάμενον ἵνα καταβροχθίσῃ ὁλόκληρον ἄνθρωπον.

Οἱ περὶ τὴν λίμνην Ἀφρικανοὶ μηχανεύονται πρὸς ἄγραν τοῦ θηρίου πολλοὺς τρόπους, ὧν περιεργότατος εἶναι ὁ ἑξῆς. Θέτοντες ἐπί τινος σχεδίας δύο λέμβους, δίδουσιν ἑαυτοὺς τῷ ῥεύματι, μέχρις οὗ εὕρωσι τὰ ἴχνη τῶν ἱπποποτάμων, οἵτινες, διατρίβοντες ἐν τῷ βυθῷ, ἀπεργάζονται διὰ τῆς βαρείας αὐτῶν ἐκπνοῆς θορυβώδη τινὰ φλοῖσβον· κολυμβῶντες δὲ φαίνονται μακρόθεν ὡς ὕφαλοι ὑποφαινόμεναι καὶ ἀφανιζόμεναι κατὰ διαδοχήν. Ἤδη ἡ σχεδία προβαίνει σιωπηλῶς μετὰ τοῦ μέλανος αὐτῆς πληρώματος μέχρις οὗ, παρερχομένης πλησίον ἱπποποτάμου τινὸς, ὁ πλησιέστατος τῷ θηρίῳ καμακευτὴς ἀνίσταται, καὶ σφενδονίζων πάσῃ δυνάμει, ἐμπηγνύει τὸν κάμακα τοῖς πλευροῖς τοῦ θηρίου, ὅπερ, αἰσθανόμενον ἑαυτὸ πεπληγωμένον, εἰσδύεται βιαίως εἰς τὸ ὕδωρ ἀπάγων τὸν κάμακα μετὰ τοῦ προσδεδεμένου αὐτῷ σχοινίου. Οἱ δὲ ἐν τῷ λέμβῳ ἐκτυλίσσουσιν αὐτὸ ἐν ὅσῳ τὸ θηρίον ἀπομακρύνεται· διότι ὁ κάμαξ, ἅπαξ ἐμπηχθεὶς, οὐδέποτε ἀποσπᾶται, τῇ σκληρότητος ἕνεκα καὶ τοῦ πάχους τοῦ δέρματος.

Οἱ ἀπὸ των ἱπποποταμων κινδυνοι.

Ἅμα τοῦ ἱπποποτάμου πληγωθέντος, οἱ Αἰθίοπες σπεύδουσιν ἵνα, ἐπιβάντες ἑνὸς λέμβου, φθάσωσιν εἰς τὴν ὄχθην, καὶ δέσωσι τὸ ἀπὸ τοῦ κάμακος ἐξηρτημένον σχοινίον πρὸς τὸν κορμὸν μεγάλου δένδρου, ὅπως κατάσχωσι τὴν φυγὴν τοῦ ζώου, καὶ ἀνέλκωσιν αὐτὸ ἐπὶ τῆς ὄχθης. Ἀλλ' ἐὰν μὴ προφθάσωσιν ἵνα προσδέσωσι τὸ σχοινίον, ὁ λέμβος ἀνατρέπεται, ἢ γίνεται ἀνάρπαστος ὑπὸ τοῦ θηρίου. Τότε οἱ λοιποὶ, λαμβάνοντες τὸν ἕτερον λέμβον, ὁρμῶσιν ἐπὶ τὸν ἱπποπόταμον, καὶ διατελοῦσιν ἀκοντίζοντες καὶ τοξεύοντες αὐτὸν, ὁσάκις ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος.

Ἀλλὰ πολλάκις τὸ θηρίον, ἐξαγριούμενον ὑπὸ τῶν πληγῶν, ὁρμᾷ ἐπὶ τὸν λέμβον, ἀνατρέπει αὐτὸν, καὶ οὐαὶ τότε τοῖς θηρευταῖς, ὅσοι τύχωσι πλησίον αὐτοῦ! Διότι διὰ μιᾶς πληγῆς τῆς πελωρίας αὐτοῦ σιαγόνος δύναται ἵνα κόψῃ αὐτοὺς εἰς δύο. . .

ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.

Η ΓΑΛΒΑΝΟΠΛΑΣΤΙΚΗ.

(Συνέχεια ἀπὸ σελ. 284 καὶ τέλος.)

Εἴδομεν ὅτι σκοπὸς τῆς γαλβανοπλαστικῆς εἶναι ἡ διὰ τῆς βολταϊκῆς στήλης ἐν οἱῳδήποτε πράγματι ὑπόστασις ἐπιβολῆς μετάλλου ὑποτυποῦντος τὰ καθ' ἕκαστα παντὸς πρωτοτύπου.

Πρὸς τοῦτο εἶναι χρεία τριῶν πραγμάτων· μιᾶς οἵας δήποτε στήλης ἢ συστοιχίας, ἧς ὁ ἠλεκτρισμὸς φέρεται διὰ τοῦ ἠλεκτραγωγοῦ ἐντος λουτροῦ ἢ λαγήνου περιεχούσης διάλυσιν θειικοῦ χαλκοῦ, εἰς ἣν ἐμβάπτομεν τὸ ὑποτυποῦν πρωτότυπον, ὅπερ τίθεται εἰς συνάφειαν τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου τῆς στήλης διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ πόλου τούτου ἐρχομένου μεταλλικοῦ ἠλεκτραγωγοῦ.

Τοῦ δὲ θετικοῦ σύρματος τοῦ ἐμβαπτομένου εἰς τὴν λάγηνον ἐξαρτῶμεν ἔλασμα χαλκοῦ (anode), ἐὰν θέλωμεν ἵνα ἐκφέρωμεν ἐπιβολὴν χαλκῆν, ἢ ἀργύρου, ἐὰν ἀργυρᾶν, καὶ οὕτω, ἐφεξῆς, ὅπερ εἶναι χρήσιμον εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι κατ' ὀλίγον τὸν εἰς τὸ πρωτότυπον ἀποτιθέμενον χαλκὸν ἢ ἄργυρον τῆς διαλύσεως τοῦ λουτροῦ.

Ὡς δὲ ὁ ἠλεκτρισμὸς διαδοθῇ διὰ τῶν δύο ἠλεκτραγωγῶν εἰς τὸ λουτρὸν, ἐν ᾧ εἶναι τὸ ὑποτυπωτέον πρωτότυπον καὶ τὸ τεμάχιον τοῦ χαλκοῦ, βλέπομεν εὐθὺς τὸν ἐν τῷ ὑγρῷ διαλελυμένον χαλκὸν ὁρμῶντα καὶ καλύπτοντα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πρωτοτύπου, οὕτως ὥστε ἀποθέτει εἰς αὐτὸ στρῶμα συνεχὲς καθιστώμενον μᾶλλον μᾶλλον παχύ.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρωτότυπον, πολύτιμον ὄν, δυναται ἵνα ἐλαφθῇ ἐκ τῆς ἐπηρείας τῶν χημικῶν διαλύσεων, μεταχειριζόμεθα προτιμότερον τὸ ἐκμαγεῖον ἢ ἀντίτυπον τοῦ ὑποτυπωτέου πράγματος, ὅπερ ποριζόμεθα εἴτε ἐκ μετάλλου εἴτε ἔκ τινος ἄλλης πλαστικῆς ὕλης, τοῦ γύψου π.χ., τοῦ ἰσπανικοῦ κηροῦ, ἢ μᾶλλον τῆς γουττα-πέρκας, ἣν περικαλύπτομεν δι' ἐπιχρίσματος μολυβδαίνης (plombagine), ὅπως καταστήσωμεν αὐτὴν ἠλεκτραγωγόν.

Ἀλλὰ καὶ τῇ χαλκογραφίᾳ χρησιμωτάτη ἐγένετο ἡ γαλβανοπλαστική. Ἐπειδὴ διὰ τῆς ἠλεκτροτυπίας δυνάμεθα 1ον ἵνα κατασκευάσωμεν πλάκας χαλκοῦ λειοτάτας πρὸς χρῆσιν τῶν χαλκογράφων· 2ον ἵνα ὑποτυπώσωμεν ἀκριβέστατα τὰς ἐπὶ μετάλλου ἢ ἐπὶ ξύλου χαραχθείσας πλάκας· καὶ 3ον ἵνα χαράξωμεν ὁποίαν δήποτε εἰκόνα κατ' εὐθεῖαν διὰ τοῦ γαλβανικοῦ ρεύματος.

Αἱ πλάκες, ἃς μεταχειρίζονται οἱ χαλκογράφοι, κατεσκευάζοντο πρότερον ἀπὸ μεγάλων ἀναλωμάτων καὶ πόνων· διότι ἀνάγκη ἵνα ἦναι λειόταται· ἄλλως ἡ ἐλαχίστη ἀνωμαλία καταστρέφει τὸ ὡραῖον τῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου ἐκτυπώσεως· διὸ καὶ πολλαὶ πλάκες, καίπερ ἐπιπόνως κατασκευασθεῖσαι, ἀποῤῥίπτονται ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν ὡς ἄχρηστοι. Ἀλλὰ διὰ τῆς γαλβανοπλαστικῆς, ἔχοντες μίαν πλάκα ἐπίπεδον, ποριζόμεθα ὅσας ἂν θελήσωμεν τοιαύτας ἐπιπέδους πλάκας, ἐν αἷς χαράττουσι τὰς εἰκόνας αὐτῶν οἱ χαλκογράφοι.

Ἀλλὰ καὶ τὸ χαραχθὲν αὐτὸ ἐν τῇ πλακὶ ζωγράφημα δυνάμεθα ἵνα ὑποτυπώσωμεν ἀπειράκις ἔχοντες τὴν ἀρχέτυπον πλάκα. Ἡ δὲ ὑποτύπωσις γίνεται τάχιστα καὶ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας, ὥστε τὸ ἀπομίμημα κατ' οὐδὲν ὑπολείπεται τοῦ ἀρχετύπου καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐλαχίστοις μέρεσιν. Εἶναι δὲ ἡ τέχνη τοσοῦτο μᾶλλον ὠφέλιμος, ὅσον ἡ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου χαραχθεῖσα πλὰξ φθειρομένη δὲν ἠδύνατο πρότερον ἵνα δῷ ἡμῖν πολλὰ ἀντίτυπα. Ἀλλ' ὑποτυποῦντες, αὐτὴν μὲν ἀφίνομεν ἀνέπαφον, μεταχειριζόμεθα δὲ πρὸς ἐκτύπωσιν τὰ ἀπ' αὐτῆς ληφθέντα ὁμοιώματα. Ἐπιτελοῦμεν δέ, ὡς εἴδομεν, τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ ἀρχετύπου λαμβάνοντες εἴτε διὰ θερμανθείσης γουττα-πέρκας, εἴτε διὰ πηκτοῦ ζωμοῦ (gelée) ἐκμαγεῖον τῆς χαραχθείσης πλακὸς, ὅπερ ἐμβάπτομεν εἰς λουτρὸν θειούχου χαλκοῦ, ἀφοῦ πρῶτον ἐπιχρίσωμεν αὐτὸ διὰ κόνεως μολυβδαίνης, ἵνα καταστήσωμεν αὐτὸ ἠλεκτραγωγὸν, καὶ θῶμεν εἰς ἐπαφὴν τοῦ ἀρνητικοῦ πόλου τῆς στήλης.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς διὰ τοῦ χαλκοῦ γαλβανοπλαστικῆς. Ἀλλὰ προκειμένης χρυσώσεως ἢ ἀργυρώσεως οἱουδήποτε πράγματος, δὲν δυνάμεθα ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὸν θειοῦχον ἄργυρον καὶ θειοῦχον χρυσόν· διότι τὰ δύο ταῦτα ἄλατα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ φύσει. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο μεταχειριζόμεθα τὰ διπλᾶ διαλυτὰ ἅλατα τῶν μετάλλων τούτων, τὸν ὑδροκυανικὸν χρυσὸν καὶ ἄργυρον διαλελυμένον ἐν διαλύσει ὑδροκυανικοῦ καλίου.

Ἄργυρος. Ὕδατος διυλισμένου. . . . 1 λίτρα.
Ὑδροκυανικοῦ καλίου . . . 150 γαλλόγραμμα.
Νιτρικοῦ διαλελυμένου ἀργύρου. . . . . 75 γαλλόγραμμα.

Χρυσός. Ὕδατος διυλισμένου. . . 1 λίτρα.
Κυανικοῦ καλίου. . . . 150 γαλλόγραμμα.
Χλωρούχου χρυσοῦ ξηροῦ. 50 γαλλόγραμμα.

Ἡ διὰ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ γαλβανοπλαστικὴ δὲν εἶναι οὔτω συνήθης ὡς ἡ διὰ τοῦ χαλκοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἐν Παρισίοις ἐργοστάσιον τῶν Κ. Christofle παρήγαγεν ὡραῖα ἔργα γαλβανοπλαστικῆς ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, ἀγάλματα καὶ ἀγγεῖα ποικίλα, χρήσιμα πρὸς γέρας τῶν ἱπποδρομίων καὶ πρὸς καλλωπισμὸν τραπεζῶν καὶ μνημείων, ἐν οἷς διαπρέπουσι τὰ ἐπὶ τοῦ νέου θεάτρου τῶν Παρισίων ἱδρυθέντα δύο κολοσσαῖα κεχρυσωμένα ἀγάλματα, ἀπεικάζοντα τὸ μὲν τὴν Ποίησιν, τὸ δὲ τὴν Μουσικήν.

Ἰδίως δὲ ὠφέλησεν ἡ τέχνη αὕτη τὴν γλυπτικὴν, τὴν τυπογραφίαν καὶ χαλκογραφίαν. Ἐν τῇ ἐν ἔτει 1867 παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῶν Παρισίων ἐξετέθη τὸ μέγα ἀνάγλυφον τῆς ἀψίδος τοῦ Κωνσταντίνου, ἑνὸς τῶν καλλίστων μνημείων τῆς ἀγορᾶς (Forum) τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ὅπερ, ὑποτυπωθὲν πρῶτον μὲν ἐκ γύψου ἐπὶ τοῦ πρωτοτύπου, προστάξαντος τοῦ Ναπολέοντος, ὕστερον δὲ ἐκ γουττα-πέρκας, ἐκαλύφθη χαλκῷ παρὰ τοῦ κ. Λεοπόλδου Οὐτροῦ διὰ τῆς γαλβανοπλαστικῆς μεθόδου, καὶ ἀπεικάζει ἐν τῶν ὡραιοτάτων τῆς νέας ταύτης τέχνης ἔργων. Καὶ ἡ μὲν βολταϊκὴ ἐργασία παρετάθη ἐπὶ δύο μῆνας, τὸ δὲ πάχος τοῦ ἐπιτεθέντος χαλκοῦ εἶναι τριῶν χιλιοστομέτρων.

Μετὰ τὸ ἔργον τοῦτο ὁ κ. Οὐτροῦ ἐπεχείρησε καὶ ἐπεράτωσεν ἤδη τὴν ὑποτύπωσιν τῶν ἀναγλύφων τῆς ἐν Ῥώμῃ περιφήμου στήλης τοῦ Τραϊανοῦ καὶ τοῦ στυλοβάτου αὐτῆς, καὶ νῦν ἔτι ἕκαστος δύναται ἵνα ἴδῃ ἀκριβέστατον ἀπείκασμα τῶν ἑξακοσίων πολυτίμων ἀναγλύφων τῶν ἑλισσομένων ἐπὶ τῆς στήλης, ἐν οἷς οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι κατέλιπον ἡμῖν ἀκριβεστάτην διαγραφὴν τῶν στολῶν καὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἄλλων πολεμικῶν μηχανημάτων τῶν στρατῶν αὐτῶν.

Ἡ στήλη τοῦ Τραϊανοῦ, ἐν τῶν ὡραιοτάτων ἔργων τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς καὶ τῶν πολυτιμοτάτων ἱστορικῶν μνημείων τοῦ καιροῦ καὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Τραϊανοῦ, κατεσκευάσθη ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Ἔχει δὲ διάμετρον μὲν πέντε, ὕψος δὲ πεντήκοντα μέτρων, ὑπερτεροῦσα κατὰ τρία μέτρα τῆς ἐν τῇ πλατείᾳ Βανδόμ στήλης τοῦ Ναπολέοντος.

Πρό τινων ἐτῶν ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις προσέταξε τὴν ἐκ γύψου ὑποτύπωσιν ἁπάντων τῶν ἀναγλύφων τῆς στήλης ταύτης, καὶ ἐξέθετο ταῦτα εἰς τὴν Σχολὴν τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν. Ἀλλ' ὁ γύψος ἐφθάρη βαθμηδὸν οὕτως, ὥστε οἱ μαθηταὶ δὲν ἠδύναντο ἵνα ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς σπουδῆς τούτων. Ὁ δὲ Ναπολέων, ὅστις ἰδίως ἠγάπα τὰς γαλλικὰς ῥωμαϊκὰς ἀρχαιότητας, παρήγγειλεν ἵνα ὑποτυπώσωσι νέα ἐκμαγεῖα ἐκ γύψου, ἀφ' ὧν ὁ κ. Οὐτροῦ ἠδυνήθη ἵνα ἐξάξῃ ἐκμαγεῖα ἐκ γουττα-πέρκας, ἅτινα ἐκαλύφθησαν διὰ τῆς γαλβανοπλαστικῆς παχεῖ χαλκῷ ἐπιθλήματι, καὶ ἐξετέθησαν εἰς τὸ Λοῦβρον. Ἡ στήλη διῃρέθη εἰς ἓξ τμήματα ἰσομεγέθη. Τὰ δὲ διάφορα ἀνάγλυφα ἐφηρμόσθησαν κατὰ τάξιν στήλῃ ξυλίνῃ, καὶ παρέχουσιν ὄψιν ὡραιοτάτην καὶ λίαν ὠφέλιμον τοῖς βουλομένοις σπουδάζειν τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτικά.

Ἡ γαλβανοπλαστικὴ μέλλει λοιπὸν ἵνα ὠφελήσῃ μεγάλα τὴν γλυπτικήν. Ἡ χωνεία τοῦ χαλκοῦ ἐν τῇ ἀγαλματοποιίᾳ πρὸς ὑποτύπωσιν ἀγαλμάτων ἐκ μαρμάρου ἢ ἄλλης ὁποίας δήποτε ὕλης εἶναι λίαν δύσκολος· διότι τὰ ἐκ τοῦ γηΐνου ἐκμαγείου ἐξερχόμενα ἀγάλματα εἶναι οὕτως ἀτελῶς ὑποτετυπωμένα, ὥστε οἱ τεχνῖται παραδίδουσιν αὐτὰ εἰς δευτερίους ἐργάτας θηρεύοντας τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, λειαίνοντας τὰς ἀνωμαλίας καὶ διώκοντας τὴν ἔμφασιν, ἣν ὁ γλύπτης ἐνεφύσησε τῷ ἀγάλματι. Ἀλλὰ πολλάκις ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ, καὶ τὸ ἔργον, καὶ ἄριστα ἐπεξεργασθὲν, ἀμοιρεῖ τῆς ἐμφάσεως, ἣν περιεποίησεν αὐτῷ ὁ γλύπτης. Ἀπ' ἐναντίας διὰ τῆς γαλβανοπλαστικῆς ὁ γλύπτης δύναται ἵνα ὑποτυπώσῃ ἀκριβεῖ τῇ στάθμῃ πᾶν ἐκ γύψου ἢ ἀργίλλου πλασθὲν καλλιτέχνημα ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀλλοιώσεως τῶν κατὰ μέρος καὶ καθόλου τῆς ἐμφάσεως. Διὸ καὶ ἅπαντα τὰ ἀγάλματα τὰ κοσμοῦντα τὰ δημόσια μνημεῖα γίνονται ἐν τῷ παρόντι διὰ τῆς γαλβανοπλαστικῆς.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΠΡΩΤΩ ΤΟΜΩ.

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Σελίς.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι.— Ἡ Κωπαΐς. 1-5
Β'. Ἡ Ἀλάμβρα. 5
Γ'. Ἡ τριλογία τοῦ Δάντου. 6-9
Δ'. Ἡ Ποικίλη. — Ἕλληνες ἰατροί. — Τάσσος Νεροῦτσος, καὶ Φώτιος Πανᾶς. 15
Ε'. Εἰκόνες τῆς φύσεως. — Ἡ Γῆ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. — Εἰσαγωγή. 10-15
ΣΤ'. Ἀνακάλυψις τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου.— Ἡ λίμνη τοῦ Ἄλβερτ Νυάνζα. 16-20
Ζ'. Οἱ θησαυροὶ τῆς καλλιτεχνίας. — Ἡ σχολὴ τῆς Ῥώμης. — Ὁ Ῥαφαῆλος. 21-26
Η'. Τὰ θαύματα τῶν ἐπιστημῶν. — Ἡ Βολταϊκὴ στήλη ἢ ὁ δυναμικὸς ἠλεκτρισμός. 26-30
Θ'. Ποίησις. — Μῦθοι διὰ τὰ παιδία. 32
Ι'. Ἔργα καὶ ἡμέραι. — Μυστήρια μοναστηρίου τινὸς τῆς Κρακοβίας. 31-32
ΙΑ'. Ποικίλα. 32

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. — Ὁ σιδηρόδρομος τῶν ὁρίων. — Ἡ Αἰτωλία, ἡ Ἀκαρνανία, τὰ Ἄγραφα. 33-36
Β'. Ἡ Ποικίλη. — Κυριακὸς Θεοτοκόπουλος ὁ Ἕλλην, ζωγράφος τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. 37-38
Γ'. Ἡ Δαιμονοβλάβεια. — Τὸ μαρτύριον καὶ ἡ ὁλοκαύτωσις τοῦ ἱερέως Οὐρβανοῦ Γρανδιέ. 38-44
Δ'. Εἰκόνες τῆς φύσεως. — Ἡ Γῆ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. 44-46
Ε'. Ἀνακάλυψις τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου. — Ἡ λίμνη τοῦ Ἄλβερτ Νυάνζα. 47-52
ΣΤ'. Ἐπεισόδια τῆς Τριλογίας τοῦ Δάντου. 52
Ζ'. Οἱ Θησαυροὶ τῆς Καλλιτεχνίας. — Μουσεῖα καὶ Σχολαί. — Β'. Ἡ σχολὴ τῆς Βενετίας. — Οἱ ἀδελφοὶ Βελλῖνοι, ὁ Καρπάκκιος, ὁ Γεωργιώνης, ὁ Τισιανός. 53-57
Η'. Μωσαϊκὸν περὶ γυναικῶν. 58
Θ'. Τὸ Πετρέλαιον καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ πανολεθρίαι. 59-61
Ι'. Τὰ θαύματα τῶν ἐπιστημῶν. — Ἡ Βολταϊκὴ στήλη ἢ ὁ δυναμικὸς ἠλεκτρισμός. 61-63
ΙΑ'. Ἔργα καὶ ἡμέραι. 64

ΤΕΥΧΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Σελίς.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. Ἡ Ἀκαρνανία, ἡ Αἰτωλία, τὰ Ἄγραφα. 65-68
Β'. Ἡ Ποικίλη. — Κ. Παππαῤῥηγόπουλος. 68-69
Γ'. Ἡ νῆσος Ῥόδος. 69-75
Δ'. Εἰκόνες τῆς φύσεως. — Ἡ Γῆ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. 76-80
Ε'. Ἀνακάλυψις τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου. — Ἡ λίμνη τοῦ Ἄλβερτ Νυάνζα. 80-83
ΣΤ'. Ἐξιλαστικαὶ ἀνθρωποθυσίαι ἐν Ἰνδίαις. 84-86
Ζ'. Οἱ Θησαυροὶ τῆς Καλλιτεχνίας. — Ἡ σχολὴ τῆς Βενετίας. — Τισιανός. — Τιντορέτος. 87-90
Η'. Τὰ θαύματα τῶν ἐπιστημῶν. — Ὁ μαγνητισμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρομαγνητισμός. 91-94
Θ'. Περὶ τριχινῶν καὶ τριχινώσεως. 94
Ι'. Ὄρεων βορά. 94-95
ΙΑ'. Ἤθη τῶν Ἀράβων ἐν Ἀλγερίᾳ. 95
ΙΒ'. Ἔργα καὶ ἡμέραι.
ΙΓ'. Ποικίλα. — Περιουσίαι ἐν Ἀγγλίᾳ. 96

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. Ἡ Ἀκαρνανία, ἡ Αἰτωλία, τὰ Ἄγραφα. 97-99
Β'. Βασίλισσαι τῆς Ἀγγλίας. — Μαρία Τουδὼρ καὶ Ἰωάννα Γρέϋ. 100-3
Γ'. Ἡ Ποικίλη. — Ἀλέξανδρος Ῥ. Ῥαγκαβῆς. 104
Δ. Νινευὶ, Βαβυλὼν, καὶ Περσέπολις. — Νεώταται ἀνασκαφαὶ καὶ ἐξευρέσεις. 105-11
Ε'. Περιήγησις εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Δαχομέϋ. 112-16
ΣΤ'. Οἱ Θησαυροὶ τῆς Καλλιτεχνίας. — Ἡ σχολὴ τῆς Βενετίας. — Τιντορέτος, Παῦλος Βερονέζης. 118-23
Ζ'. Τὰ θαύματα τῶν ἐπιστημῶν. — Ὁ μαγνητισμὸς, καὶ ὁ ἠλεκτρομαγνητισμός. 123-25
Η' Περὶ τριχινῶν καὶ τριχινώσεως. 126

ΤΕΥΧΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. — Ὁ σιδηρόδρομος τῶν ὁρίων. — Ἡ Αἰτωλία, ἡ Ἀκαρνανία, τὰ Ἄγραφα. 121-31
Β'. Ἡ ἐν Διβερπούλῃ νέα ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ ἐκκλησία. 11-32

Γ'. Ἡ τραγῳδία παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ῥαχήλ. 132-33
Δ'. Τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. 134-36
Ε'. Νινευΐ, Βαβυλὼν καὶ Περσέπολις. 137-41
ΣΤ'. Περιήγησις εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Δαχομέϋ. 142-46
Ζ'. Οἱ θησαυροὶ τῆς καλλιτεχνίας.— Ἡ σχολὴ τῆς Βενετίας.—Πάλμας ὁ γηραιὸς, οἱ Βασσάνοι, ὁ Καναλέττος καὶ ἡ Βενετία. 147-53
Η'. Εἰκόνες τῆς φύσεως.— Ἡ Γῆ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. 154-56
Θ'. Ὁ Ἀκροκόρινθος. 156
Ι'. Ὁ Ἀμίαντος. 156
ΙΑ'. Τὰ θαύματα τῶν ἐπιστημῶν.— Ὁ μαγνητισμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρομαγνητισμός. 157-58
ΙΒ'. Ἔργα καὶ ἡμέραι. 158

ΤΕΥΧΟΣ ΕΚΤΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. — Ἡ Αἰτωλία, ἡ Ἀκαρνανία, τὰ Ἄγραφα. 161-62
Β'. Ἀρχαιολογικά. — Μέτρα καὶ σταθμὰ τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. 163
Γ'. Γεωργιὰς Βάϋμερ. 164
Δ'. Τὸ λόγιον τοῦ Μέλανος Βαράθρου. 165
Ε'. Ἡ τριλογία τοῦ Δάντου. Ἐπεισόδιον τοῦ κόμητος Οὐγολίνου. 165-67
ΣΤ' Ἡ Γῆ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. 168-73
Ζ'· Οἱ δυνάσται τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. — Ὁ γαιάνθραξ καὶ ὁ σίδηρος. 174-81
Η'. Οἱ θησαυροὶ τῆς καλλιτεχνίας.— Ὁ Καναλέττος καὶ ἡ Βενετία. 182-86
Θ'. Ποίησις.—Εἰς νεάνιδα. — Αἱ δύο πῆραι τοῦ ἀνθρώπου. 186
Ι'. Ναυάγιον ἐν ταῖς Ὠκλανδίαις νήσοις. 187-90
ΙΑ'. Θαύματα τῶν ἐπιστημῶν.— Ὁ μαγνητισμὸς καὶ ὁ ἠλεκτρομαγνητισμός. 190-91
ΙΒ'. Ποικίλα. 191-92

ΤΕΥΧΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι.— Ἡ Αἰτωλία, ἡ Ἀκαρνανία, τὰ Ἄγραφα. 193-95
Β. Χειρόγραφον Ἰωάννου τοῦ Χρισοστόμου. 195
Γ'. Τὰ ἐθνικὰ χρονικά. — Ἀπὸ ἁλώσεως τῆς Κορίνθου μέχρις ἱδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλευούσης. 195-97
Δ'. Ἡ Κυρία δὲ Λογγεβίλη. 197-98
Ε'· Ὁ ἀνθρώπινος βίος. 198
ΣΤ'. Οἱ δυνάσται τοῦ ΙΘ' αἰῶνος— Ὁ γαιάνθραξ καὶ ὁ σίδηρος. 199-202
Ζ'. Ποίησις —Τὸ βέβαιον μέλλον ἡμῶν. 202
Η'· Ἡ Ἀβυσσινία, ἢ οἱ δεσμῶται τοῦ Θεοδώρου· 203-11
Θ'. Μέτρα καὶ σταθμὰ τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου· 211
Ι'· Οἱ θησαυροὶ τῆς καλλιτεχνίας· — Μουσεῖα καὶ σχολαί· — Ὁ Καναλέττος καὶ ἡ Βενετία. 213-18
ΙΑ'. Θαύματα τῶν ἐπιστημῶν.— Ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ ἡ ἠλεκτρικὴ μηχανή. 218-20
ΙΒ'. Ῥωμαϊκὸν δεῖπνον. 220
Π'. Σφραγιδογλυφία καὶ νομισματική. 221-22
ΙΔ'. Ἐπιγράμματα Ἰ. Ῥ. Νερουλοῦ. 222
ΙΕ'. Ἕλληνες ἐν Ἀβυσσινίᾳ. 223
ΙΣΤ'. Ἔργα καὶ ἡμέραι. 223-24

ΤΕΥΧΟΣ ΟΓΔΟΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. — Ἡ Μάνη καὶ οἱ Μανιάται. 225-26
Β'. Θαύματα τῆς φύσεως τῶν ἐντόμων.— Ἡ πυρολαμπίς. 226
Γ'. Ἀνακάλυψις μεγάλου θησαυροῦ. 227
Δ'. Ἡ λῃστεία ἐν Οὐγγαρίᾳ. 228
Ε'. Οἱ δυνάσται τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. — Ὁ γαιάνθραξ καὶ ὁ σίδηρος. 229-35
ΣΤ'. Μέτρα καὶ σταθμὰ τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. 236
Ζ'. Οἱ θησαυροὶ τῆς καλλιτεχνίας. —Μουσεῖα καὶ σχολαί. Ἡ σχολὴ τῆς Λομβαρδίας. —Κορρέγιος. 237-38
Η'. Ἡ παλιγγενεσία τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐν Ἰταλίᾳ. 239-41
Θ'. Ναυάγιον ἐν ταῖς Ὠκλανδίαις νήσοις. 242-45
Ι'. Θαύματα τῶν ἐπιστημῶν. — Ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ ἡ ἠλεκτρικὴ μηχανή. 246-49
ΙΑ'. Οἱ γάμοι τῶν φυτῶν. 250-51
ΙΒ'. Ποίησις.—Εἰς ἓν ἄστρον. 251
ΙΓ'. Ὁ Παρθενὼν καὶ τὸ Ἐρεχθεῖον. 251
ΙΔ'. Ἔργα καὶ ἡμέραι.—Ποικίλα. 254-56

ΤΕΥΧΟΣ ΕΝΝΑΤΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. — Ἡ Μάνη καὶ οἱ Μανιάται. 257-58
Β'. Τὰ Ἐθνικὰ Χρονικά.—Ἀπὸ ἁλώσεως τῆς Κορίνθου μέχρις ἱδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλευούσης. 259-62
Γ'. Ἡ κυρία δὲ Στάελ. 262
Δ'. Περιήγησις εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῶν Ἰνδιῶν. 263-71
Ε'. Οἱ ἀόρατοι κόσμοι. 272-75
ΣΤ'. Ὁ Παρθενὼν καὶ τὸ Ἐρεχθεῖον. 275-76
Ζ'. Ἡ Παλιγγενεσία τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐν Ἰταλίᾳ. 277-80
Η'. Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῆς Γαλλικῆς Αὐτοκρατορίας.— Ἡ ἐπὶ τὴν Ῥωσσίαν στρατεία. — Ἡ Μόσκοβα. 281-83
Θ'. — Τὰ θαύματα τῶν ἐπιστημων. — Ἡ Γαλβανόπλαστική. 283-84
Ι'.—Ἡ νόσος Χολέρα. 285-87
ΙΑ'.— Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Ποικίλα. 287-88

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. —Ἡ Μάνη καὶ οἱ Μανιάται. 289-90
Β'. Τὰ ἐθνικὰ χρονικά. Ἀπὸ ἁλώσεως τῆς Κορίνθου μέχρις ἱδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλευούσης. 291-92

Γ'. Ἡ Κυρία Δουβαρρύ. 293-94
Δ'· Φάουστ, ἢ ἡ Μαργαρίτα τοῦ Γαίτου. 294-98
Ε'. Ἐκδρομαὶ εἰς τὰς Ἰνδικὰς φυλὰς τῶν συναγκειῶν τῆς Κολομβίας καὶ τοῦ ἄνω Μισισουρῆ. 298-05
ΣΤ'. Οἱ ἀπὸ τῶν ἀερίων ἐκδρομῶν κίνδυνοι. 305
Ζ'. Θαύματα τῆς φύσεως τῶν ἐντόμων. 306-9
Η'. Ἀρχαιολογικὰ ἐξ Αἰγύπτου. — Στήλη Τωθμώσιος τοῦ τρίτου ἐν Θήβαις. 310-13
Θ'. Ὁ στρατὸς τῆς Πρωσσίας. 313
Ι'. Ἡ παλιγγενεσία τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐν Ἰταλίᾳ. 314-17
ΙΑ'. Ἡ μητρόπολις τῆς Σιέννης. 318
ΙΒ'. Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας. — Ἡ ἐπὶ τὴν Ῥωσσίαν στρατεία. 1812. 318-91
ΙΓ'. Ἔργα καὶ Ἡμέραι. 320

ΤΕΥΧΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι.— Διάλυσις τοῦ στρατοῦ. —Δρόμοι καὶ σιδηρόδρομοι. 321-22
Β'. Πολιτικὴ ἐπιθεώρησις. 322-24
Γ'. Πρωσσικὴ ἐπιστολή. 324
Δ'. Ἡ Ποικίλη. — Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσος. 325
Ε'. Περιοδεία εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῶν Ἰνδιῶν. 329-34
ΣΤ'. Θαύματα τῆς φύσεως τῶν ἐντόμων. —Αἱ μεταμορφώσεις.—Οἱ μεταξοσκώληκες. — Ἀσθένειαι αὐτῶν καὶ εἰσαγωγὴ νέων γενῶν εἰς Εὐρώπην. 334-38
Ζ'. Αἴγυπτος ἀρχαία καὶ νεωτέρα.— Ἡ Ἀλεξάνδρεια. 338-40
Η.' Ἡ Παλιγγενεσία τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐν Ἰταλίᾳ.— Ἡ ὁλοκαύτωσις τοῦ Σαβοναρόλα. — Ἡ σχολὴ τῆς Φλωρεντίας. 341-48
Θ'. Ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας.— Ἡ ἐπὶ τὴν Ῥωσσίαν στρατεία. 348-50
Ι'. Θαύματα τῶν ἐπιστημῶν.— Τὰ πρὸς πόλεμον ὅπλα. 350-61
Ι'. Πατριάρχισσα καὶ πάπισσα. 351
ΙΑ'. Ἔργα καὶ Ἡμέραι. 351

ΤΕΥΧΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ.

Α'. Κατεπείγοντα δημόσια ἔργα ἐν Ἑλλάδι. — Ἡ Μάνη καὶ οἱ Μανιᾶται. 353-57
Β'. Τὰ ἐθνικὰ χρονικά.— Ἀπὸ ἁλώσεως τῆς Κορίνθου μέχρις ἱδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλευούσης· 357-60
Γ'. Ἡ Γῆ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ. 360-62
Δ'. Ἡ Νυρεμβέργη. 362-64
Ε'. Αἴγυπτος ἀρχαία καὶ νεωτέρα.— Ἡ Ἀλεξάνδρεια. 364-65
ΣΤ'. Συμφοραὶ καὶ κυνηγετικὰ περιπτώματα τοῦ περιηγητοῦ Ἄνδερσων. 366-71
Ζ'. Θαύματα τῶν ἐπιστημῶν. — Ἡ Γαλβανοπλαστική. 371-72